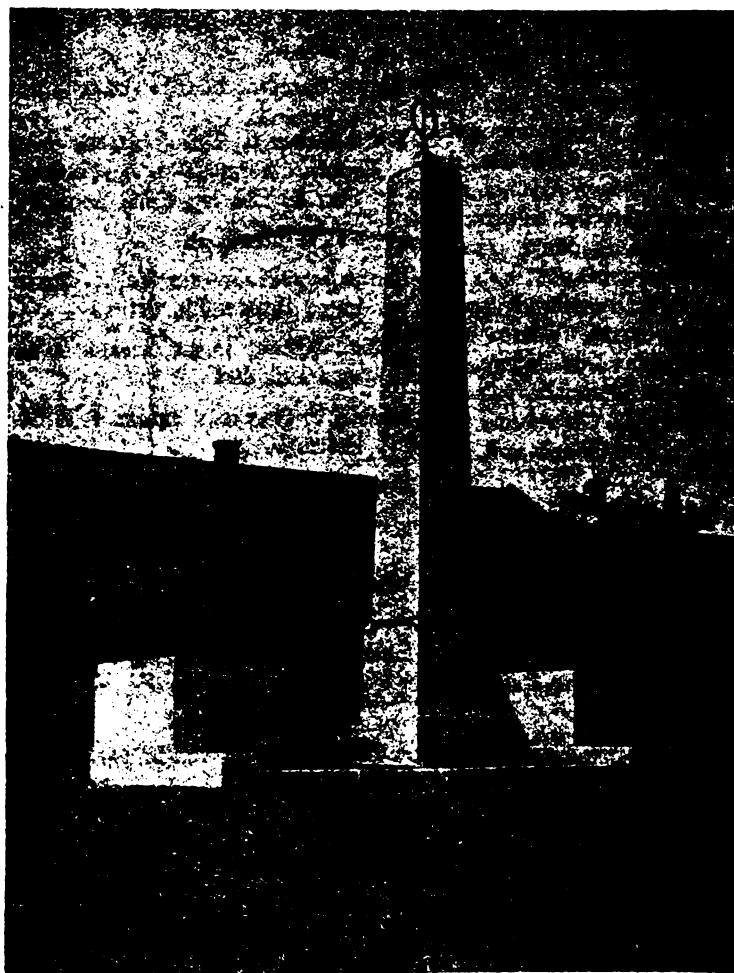

Hevesvármegye

POLITIKAI, KÖZGAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI VÁRMEGYEI LAP

ÜNNEPI SZÁM A 60-AS EZRED HÓSIHALOTTAI
EMLÉKMŰVÉNEK LELEPLEZÉSE ALKALMÁBÓL

Az egri Hunyadi-téren felállított emlékmű

HEVESVÁRMEGYE

POLITIKAI, KÖZGAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI VÁRMEGYEI LAP

MEGJELNIK HAVONTA KETSZER. ELŐFIZETÉSI ÁRAK: EGY ÉVRE 12 PENGÓ, FÉLÉVRE 6 PENGÓ, NEGYEDEVRE 3 PENGÓ

MAI ÜNNEPI SZÁMUNK TARTALMA:

Vitéz József főherceg, tábornagy, Ő királyi Fensége: Ünnepi szózat.

Halász Gyula író, 60-as t. százados: József főherceg és a hatvanas baka.

Trajtler Géza igazgató-tanító, 60-as t. hadnagy: Harctéri versek.

g—h—p: Az emlékmű története.

Emléksorokat irtak: *Hedry Lőrinc* dr. főispán, *Isaak Gyula* ny. főispán, felsőházi tag, volt 60-as tartalékos tiszt, *Ivady Béla* ny. miniszter, o. gy. képviselő, *Török Kálmán* egri prépost-kanonok, *Mayer János* ny. miniszter, o. gy. képviselő, az ezred volt tagja, vitéz *dr. Bobory György* ny. főispán, tart. huszárszázados, o. gy. képviselő, *Okolicsányi Imre* Hevesmegye alispánja, az ezred volt tagja, *Lévay Mihály* v. püspök, hatvani prépost, *Pfisterer Ferdinánd* ny. vezérőrnagy, volt 60-as zászlóaljparancsnok, *Cserey Vilmos* ny. tábornok, *Braun Károly* Eger város főjegyzője és h. polgármestere, *Várkonyi Sándor* Hatvan város főjegyzője, vitéz *Hellebronth Gusztáv* ny. altábornagy a 60-asok déli zászlóaljának volt parancsnoka.

Dankó Sándor tiszafüredi ref. lelkész: Emlékezzél és ünnepelj!

Dr. Zsigmond János: v. 60-as t. hadnagy, m. kir. rendőr fogalmazó: Magyar. (Vers.)

Krónikás: A 60. gyalogezred vázlatos története.

Halász Gyula író, 60-as t. százados: Az életmentő shrapnel-golyók.

Pfisterer Ferdinánd ny. tábornok: Mozgósítás 1914. Az izsakowi csata.

Mayer Vilmos ny. 60-as főhadnagy: A Feldruif.

A Hétközség fensikjén Taby főhadnagy fegyverténye.

Oscodál Dezső ny. ezredes (volt 60-as): Taby Árpád

Dr. Vajda Ármin gyöngyösi ügyvéd, 60-as t. főhadnagy: A komarowi Vergatterung.

Dr. Polánkay László, az OTI egri ügyvezetője, volt 60-as főhadnagy: A 60-as ezred Belgrád elfoglalásánál.

Egy a tizenhat közül: Az öreg József főherceg és a kadétek.

Póka József a Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara titkára, 60-as géppuskás főhadnagy: Tábori levelek a galíciai harcterről.

t—y: A II. zászlóalj.

Kelen László dr. nagykallói ügyvéd, 60-as főhadnagy: Rokkantak. (Vers.)

Mátrai Sándor lapszerkesztő, 60-as főhadnagy: Megvisszatalódás.

Kienle György egri szobrász, a 60-as emlékmű elkészítője.

Dr. Hammersberg Elemér hatvani járásorvos, tb. megyei főorvos: Az Amerikai Rák-ellenőrző Társaság működése.

Vitéz dr. Bobory György o. gy. képviselő: Levél a szerkesztőhöz.

Szent-Ivány Farkas apci földbirtokos: A történelmi osztályra váró szerep napjainkban és a közel jövőben.

A Hevesmegyei Gazdasági Egyesület gyűlése.

Egy egri cég nyolcvanéves jubileuma.

Továbbá hírek, beszámolók, arcképek és harctéri felvételek.

József főherceg tábornagy,

a 60-asok rajongásig
szeretett hős hadvezéri-
nek szözeata volt kato-
náihoz és a vármegye
lakosságához!

Magyarorszag unnepeit il ma is Eger városa és Heves vár-
megye híres dicső fiainak a híres 60. as katonáinak emléket avajut
Emlékezze ezen emlékmű a hősök emlékeire is, időtlen időltig
hogy a 60. asok, Eger és Heves fia, hősök voltak a szék legnemesebb
értelmében is dicső harosaiak akik dalokra mentek a hátaiba, szent
magyar hársáink búságaért

60. asok! "Hír bajtársaim! Hűséges ragaszkodással
hősi életet e szép napon is úgy mint hajdan a Dobos rónaságos
pótlában, azt mondtam Nektek: "A 60. asok hősiessége győzni
fog" - "Te győzted is a R. isonyosokában a legromyult kuszában".
Ma, ma is azt mondom: "A Te lelketek győzni fog haráink bal-
sorsában is "Föl a föld lehat és előre a nagy erkölcsi küzdelemben
szent hársáink jeltámadásáért".

Törtéletem szívesekkel idézőlöm e fonséges napon Eger
és Heves megye minden lakosát, a 60. asok véréit, azon seilárd
meggyőződéses tudatán, hogy drága hőseink lelke, harosaiaga
tovább is szívükben; azt kívánom, hogy az Isten áldja meg,
mindnyájukat és tegye boldoggá majdan a földamadt, vragzó
nagy Magyarország új évi eseményében

József

József

A volt cs. és kir. 60. gyalogezred és elesett hősei emlékművének története

Még a világháború tombolása alatt érlelődött meg az a gondolat, hogy az ezred az elesett fiainak méltó emléket állítson fel. 1915-ben az akkori ezredparancsnok puji Puy József eredes megindította a gyűjtést az ezred tisztikara és legénysége között. Az ezred tagjainak adakozása oly nagy mérvű volt, hogy rövid idő alatt egy monumentális emlékmű felállítására szükséges összeg rendelkezésre állott. Az ezredparancsnokság ezen összeget Heves vármegye alispánjának adta át, aki a hősi halált halt bajtársak dicső emlékét megőrkítő bajtársak áldozatkészségét méltó szavakban örököltte meg.

A világháborút követő szegycmenteljes idők alatt bekövetkezett elértéktelenedés következtében ez a tekintélyes összeg néhány pengőre zsugorodott össze.

Azóta többször történt nekilendülés hőseink emlékművének megteremtésére, de az időközben beállott nehéz viszonyok következtében mindig elakadt az ügy. Multak az évek, a nagy katasztrófa hatása tompult, az emlékek ködösödtek és a véres sebek hegedése folytán már félő volt, hogy teljesen elalszik a 60-as ezred és hősei emlékének szent ügye.

Végre 1928-ban a bajtársak többszörös kérésének engedve kezébe vette az ügyet a legöregebb 60-as bajtárs, arnóthfalvi Arnótfalvy István tábornok, aki nyolcvan esztendő terhével a vállán fiatalos lelkesedéssel élre állván a mozgalomnak, fáradhatatlan tevékenységével az emlékmű létrehozása körül elévülhetetlen érdemeket szerzett. Hatalmas szervező erejével, hajlott korát meghazudtoló energiával és kitartásával, akadályt nem ismerő, az itt-ott mutatkozó közönyt legyőző, céltudatos munkával sikerült neki az eszmét megvalósítani. Sajnos, az emlékmű felállítását és a leplezést nem érthette meg. A szíve ölte meg, az a nemes szív, amely mindvégig szeretett ezredéért dobogott. A bajtársak tisztelettel hajlják meg a kegyelettel őrzött emléke előtt az elismerés és hála zászlaját.

† Arnótfalvy István tábornok

Arnótfalvy tábornok halála után — asors különös játéka — puji Puy József tábornok vette

kezébe az ügyet, akinek ezredparancsnoksága alatt született meg az eszme. Az ő irányítása mellett lett az emlékmű felállítva és ő fejezte be azt a munkát, amely hivatva van a 60-as hősök emlékét örök időkre hirdetni.

A 60-asok soha el nem évülő háláját érdemelte ki Wälder Gyula építész, miniszteri tanácsos, ny. r. műegyetemi tanár, aki az emlékműbizottság kérésének engedve, vállalta az emlékmű tervezését és megértve ügyünk szent célját, önzetlen támogatásával lehetővé tette, hogy hőseink dicső emlékét méltóan megörökíthessük.

Az emlékmű tervszerinti elkészítésével és felállításával Kienle György egri szobrász lett megbízva, aki a reábizott feladatot sikeresen oldotta meg. Az emlékműnek ugyancsak Wälder Gyula műegyetemi tanár tervei szerint készített vertvas díszítései Zachár Ferenc egri műlakatos szakavatott munkáját dicsérik.

Az emlékműbizottság ez úton is köszönetet mond mindazoknak, akik akár anyagi, akár erkölcsi támogatásukkal a volt cs. és kir. 60. gyalogezred és hősi halottai emlékművének létrehozásában hathatósan közreműködtek, hogy ez által is leróják egy leltűnt ezred és hősi halottai iránt érzett kegyeletüket.

A süttői kőből emelt emlékmű tehát áll és

„Beszél e kő, regéli hősi tetteink,

Hogy majd, ha ujjabb tette hív a hon megint,
Példánk nyomán könnyű legyen az áldozat!”

g—h—p

Ditéz Rédel Gerő

az egri ciszterci gimnázium tanára és h. igazgatója, a 60. gyalogezred táborigyelkésze. A háború kitérésétől végig a harctéren volt. Résztvett a 60. gyalogezrednek minden szenvedésében. Katonáinknak nemcsak lelki vigasztalója, hanem a küzdelmeikben, szenvedéseikben osztályos társa és támogatója volt. De nemcsak jószágos papja volt ezredének, hanem a harcok tűzében is hősiességel küzdött szeretett bajtársainak oldalán.

E M L É K S O R O K .

A történelem azt mutatja, hogy a nagy magyar erényeket hősi fokban gyakorolja a nemzet mindenkor, amikor a sors megpróbáltatás elé állítja. Ily megpróbáltatásnak próbaköve volt a világháború is, melynek minden küzdelme és szenvedése a legélelkebben emlékeztünkben él ma is.

A 60-as ezred méltón régi hagyományaihoz és a mult dicsőségéhez, a világháború küzdelmeiben is vitézül állta meg helyét, számos tanujelét adva a magyar faj bátorságának, kitartásának és hősiességének.

A háború mérhetetlen áldozatokat követelt a nemzet minden fiától, de különösen azoktól, akik hazánk igazságáért a tűzvonalban küzdöttek s akik testi és lelki szenvedéseiket, nélkülözéseiket, vérüket és nagyon sok esetben életüket is feláldozták a haza javáért és a nemzet becsületéért. A nagy küzdelem — sajnos — minden áldozat és hősiesség ellenére nem a mi javunkra dőlt el s a magyarra a szenvedések és megpróbáltatásoknak újabb ideje következett. A keserű poharat fenéig kellett üríteni s ma talán még jobban érezzük megcsontitottságunk minden szomorú következményét, mint évekkel ezelőtt.

De épen a magyar erényekbe vetett rendíthetetlen hitennél fogva bizom abban, hogy a nemzet fiai hazájuk iránti hűséggel viselik a kimért megpróbáltatást és a mult szenvedéseitől megedzve, türelemmel és józan megfontoltsággal tartanak ki a mostani vértelen gazdasági háborúban is, erős hittel bizván egy jobb korban, mely jönni fog, mert a népek megértése és igazságunk diadala már messze nem lehet.

A hős 60-as ezred midőn emléket állít fel a nemzet igazáért vértanuságot szenvedett fiai érdemeinek hirdetésére, egyben örök mementót állít elének és a késő utódok elé, hogy a hazáért tenni kész önfeláldozás nem áll meg a türelmet és áldozatokat kívánó szenvedéseket elviselésénél, hanem azon tulmenően feláldozza, ha kell, legfőbb földi javát: életét is, az országért, a nemzetért, melyet fenntartani és összetartani az örök és meg nem szünő hazaszeretetet képes csupán.

Hedry Lőrinc

*

Én is hatvanas vagyok!

Tizennyolc éves fiú voltam, mikor érettségi után bevonultam önkéntesnek a 60-asokhoz. Még abban az évben mozgósították az ezredet és lementünk Boszniába. Az okkupáció harcaiban dicsőséggel szerepelt ezredünk. Rohammal, kemény kézi tusa után foglaltuk el *Nova-Brecka* városát. Majd a *Majevisa Planina* magaslatain törtük meg végleg a felkelők bátor ellenállását . . .

Mint önkéntes káplár vettem részt a boszniai hadjáratban, mert még a tiszti vizsga előtt megkezdődött az okkupáció. Mikor visszatértünk, akkor lettem első éves jogász . . .

Csak jó és szép emlékeim vannak az ezredről. Nemcsak azért, mert én is 60-as vagyok, hanem azért is, mert mint közgazgatási tisztviselő örömmel láttam, hogy ez az ezred Egerben a legteljesebb harmoniában élt a polgári hatóságokkal és a lakossággal. Sajnálunk, amikor távol volt tőlünk több ízben is, bár a bécsi állomásozás nagy kitüntetés volt az Uralkodó részéről a 60-asokra.

A világháborúban pedig mind büszkék voltunk háziezredünkre. Most, amikor az ezrednek és elesett hőseinek állítottunk emlékművet, én is mint az egyik legidősebb 60-as, szivemből köszöntöm az ezred ünneplő, élő fiait s a kegyelet és hála érzése száll lelkemből azok felé a vitéz 60-asok felé, akiknek hőstetteiről ma a történelem és az emlékmű aranybetűi beszélnek.

Kisdobronyi Izsák Gyula
Hevesvármegye ny. főispánja
az országgyűlés felsőházának tagja.

A 60-as gyalogezred emlékére!

A magyar népnek, mint katonának hírét, nevét, dicsőségét Európában főleg, de azon kívül is eleink már a honfoglaláskor biztosították.

Ezer esztendőn át karddal kezükben és vérükkel — magyar vérel — állandóan öntözve kellett megvédeniök — a magyar nemzet számára — a mi számunkra.

Az új ezredévben, úgy látszik, folytatódik ez a kérlelhetetlen történelmi folyamat. Már az elején 1914—1918-ban, újra mérhetlen magyar vért kellett áldoznunk a haza oltárán. Eközben azonban nemcsak megtartottuk, de öregbítettük is azt a hirt, azt a nevet, azt a dicsőséget, amelyet elődeink a magyar névnek szereztek.

Előljártak ebben a rémes véráldozatban — de egyben a dicsőségben is — a mi szeretett vármegyénk szülőttei, a mi vérünkből való vér — házi ezredünknék a 60-as gyalogezrednek névtelen hősei.

Mai nagy ünnepünkön, az ezred hősi halált halt vitézeinek emlékünnepen emeljük fel tekintetünket mindenekelőtt — rájuk való emlékezés kép — az eget urához a mi urunk Istenünkhöz és rebegjük el áhitattal a mi nagy költőnk örökbecsű szavait: „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért, az nem lehet, hogy annyi hű kebel hiába szakadt meg a honért.”

Úgy legyen!

Ivány Béla

*

A nemzet multjába való elmélyedés megismertet bennünket azokkal az erkölcsi erőkkel, amelyek küzdelmes századainkban fenntartó pillérei voltak a hazának akkor is, midőn azt nem egyszer az össze-rokadás veszedelme fenyegette. Mostani megpróbáltatásaink idejében is elsősorban a nemzet történelmi erői azok, amelyekkel vértetni kell magunkat, hogy a csüggedés és reménytelenség a lelkeken urrá ne legyen!

Török Kálmán

A világháboru ekéi, amelyek akkor kevés földet hagytak Európában ugaron, mi szép Hazánk földjébe is beleszántottak és sok száz ezer magyar katona összetört testét, vérző szívét forgatták borzalmas barázdáikba.

Erre a véres mezei munkára vonult el a 60. gyalogezred délceg, dalosajku fiatalosága először, majd később az öregje: a gondterhelt apák komor regimentje.

Most azokat ünnepeljük, azoknak emeltünk emlékművet, akik akkor a barázdák alá kerültek, hogy belőlük mint a legdrágább vetésből, nemzetünk boldog aratása érjék meg.

De mások aratták le a drága termést, a háboru iszonyu sajtólójából kifolyt magyar vért idegen érdekek szüretelték le maguknak. Ezeréves hazánk — az ősök vértől annyiszor öntözött szent örökségünk — kétharmadrészben elvesztett: a csonka törzsön Trianon járma és bilincse és a megmaradt nemzedéken a csonka élet minden nyomorusága.

Ezt a nyomoruságot érezzük ma is, különösen gazdasági vonatkozásban. Sem a véres barázdák akkor, sem a verejtekés barázdák most nem termik meg e nemzetnek békéjét, nyugalmit, boldogulását.

Mit ünnepelünk tehát bajtársaink, testvéreink, apáink emlékművénél, hogy ne a reménytelenség, a temetés hangulata legyen urrá felettünk?

Ünnepeljük hősi példájukat, azt hogy a legdrágábbat, az életüket is fel tudták áldozni hazájukért! Ünnepeljük a példájukból sugárzó hősi szellemet, mely ha Magyarország közszelleme lenne, e nemzet sorsát félteni sohasem kellene.

Mert mi a hősi szellem? . . . Ki a hős? Hős nyelvünk érthető magyarázata szerint az, akiben hő, más szóval forróság, tűz van, akiben az érzelmek izzóvá tüzesednek, aki a cselekvésben nem az előnyt és a hátrányt, nem a hasznot és a kárt mérlegeli, hanem az áldozatos kötelességet, az eszményi jót, a haza üdvét, a közös kincsét: a nemzet szabadságát és az

eszméért meghal, annak vértanuja lesz.

Amely eszmének nem voltak vértanúi, az sohasem győzött. Amely nemzetnek nem támadtak áldozatos időkben hősei, az elpusztul. A hősök vére és példája a nemzetek életének éltető forrása.

Jaj volna tehát a nemzetnek, ha lelkéből a hősök szelleme kiveszne s helyét a gyávaság, vagy a haszonvágy foglalná el.

Minél nehezebb a sorsunk, annál keményebben kell nekünk is állni a vártán. Ne feledjük, hogy a magyar jövődönék vagyunk mi is őrtállói és ez olyan lesz, ahogyan a helyünket a válságok idején megálljuk. Hős bajtársaink, áldozatos példátokat nem feledjük el soha. Legyen emléketek mindörökké áldott! . . .

Mayer János

ny. miniszter, orsz. gyűlési képviselő.

*

Valahányszor olvasom, hogy egy, a világháboruban hősiességgel, önfeláldozó kötelességteljesítésével hírnevet és dicsőséget szerzett régi ezred a győzelmes harczaiban eseteteinek emléket emel, — mindig eszembe jut, hogy hogyan mentünk bele ebbe a nagy, ismeretlenbe, a háborúba? . . .

Önbizalom, jókedv, zene, virág stb. — amerre a csapat vonul. Vadonatos új holmiban színe-virágja a magyarságnak, csodálatos fegyverrel és rendben vonul fel az első tábori misére, hogy az egyházak áldásával letett eskü után menjen — kötelességét teljesíteni.

És megy és teljesíti 4 és fél éven keresztül sárban-vizben, hóban-fagyban, jóllakva-éhezve, a haza szent földjén-idegenben, harcol az elemekkel, a mérhetetlen tulerővel, a felszerelés fölénnyel — s ha sorai megritkulnak, a kevesebb végzi azt, ami a többnek volt feladata. Egy-egy „Hurrá” - jában benne van az ősi vadság, a régi magyar virtus, a győzni akarás, mely előtt nem tudott megállani senki, semilyen tulerő. —

Ez a „virtus” volt az, mely annyi nagyszerű magyar testvérünket temetett el szanaszét a harctereken,

mert ez a „virtus” nem ismerte a félelmét, megtagadta az óvatosságot, megvetette a ravasszágot. —

Ti is ilyenek voltatok 60-as bakák! Szerbiában, Galiciában, Orosz, Olasz és Oláhországban súlyos, áldozatos tettekkel öregbítettétek a Magyar dicsőséget, vittetek a Magyar hősiesség szobrához egy hatalmas követ és állatok posztotokon szilárd sziklaként mindaddig, amíg gyalázatos kezek meg nem bontották — idehaza elsőben, azután odakint — nagyszerű egy ségtek.

Ma, amikor a hazaszeretet sugallta kötelességteljesítés halott hősei szobránál álltok, fájdalmas felkiáltással kérdezhetitek — mögöttetek a gyalázatosan megrabolt, megcsontított szegény Hazánkkal, előttetek Trianon nagy-nagy nyomoruságával —: „Érdemes volt hát ennyinek elpusztulni? Ki felel hát ezekért?” —

60-asok, Magyar testvéreim, a Nemzetünk gyönyörű harcának az emléke előtt kérlek benneteket, hogy a tehetetlen harag átkait azokra zudítsátok, akik azt a nagyszerű egységet, melyet a harctereken minden helyzetben, idehaza a nélkülözésben, egyek voltatok — megbontották s ezzel kivették hűségese kezeteiből a fegyvert, prédának hagyva az 1000 esztendő s nemzetét megvert, megaláztott, gyáva fajtáknak. —

De, kérlek benneteket, vonjátok le belőle a tanulságot is, hogy: nem engedtek lelketekhez semmiféle csábos ígéretek, melyek csak a délibáb jólétét hozzák, de alkalmasak arra, hogy nemzeti egységünket megbontsák. Egységeseeknek kell lennünk a ma nagy nyomoruságában, hogy sikeresen megvívassuk harcainkat Trianonnal és sokat szenvedett nemzetünket bevezethessük a jólét küszöbére.

De ha e nagy türelemmel folytatott harcainkban Trianon urai nem akarnak megérteni és nyomorultul akarnak elpusztulni hagyni, — úgy, hadd jöjjön az a régi virtus, az a mindent elsópró „Hurrá”! — mert inkább így, mint úgy.

vitész dr. Bobory György
orsz. gyűl. képviselő.

Ugy tudom, hogy az 1914—18-i világháboruban közel tízezer hősi halottja volt a mi dicsőséges hírnevű 60-as ezredünknek. Tízezer elesett magyar katona fejfája tehát az a köszál, amely mától kezdve Egerben a Hunyadi-téren magasodik, hogy örök időkre hirdesse megénk fiainak páratlan hőstetteit. Ez a piramis mutatja, mennyit ér, mennyi magyar vérbe került minden röjje Hazánknak. Ez az emlékmű, a 60-asok hősi önfeláldozásának hirdetője, legyen példa a jelen és a jövő nemzedékek előtt. Mutassa az új ezredév és a szebb jövő felé vezető utat a magyarságnak.

Heves vármegye közönsége tekintsen mindenkor büszkén az emlékkőre és szenvedéseiben merítsen erőt a 60-as hősök példájából!

Magam is tagja voltam egykor a 60-as ezrednek. A megye éléről is a régi bajtárs szeretetével köszöntöm magasztos ünnepünkön az élő 60-asokat. Kegyelettel gondolok elesett hőseinkre, akiknek emlékét e piramis mellett is úgy tiszteljük legméltóbban, ha özvegyeiket, árváikat minél jobban a társadalom szeretetébe zárjuk és az elesett hős hozzátartozóik helyett a nemzet lesz támogatójuk.

Okolicsányi Imre
Heves vármegye alispánja.

Tíz ezer hősi halott, tíz ezer vértanu Heves vármegyéből a világháboruban -- a hazáért! Áldott emlékü él-e még a szivekben? Támad-e majd tízezer hitvallója ebben a vármegyében annak a szeretetnek, amely készséggel hozza áldozatát a haza oltárára a vértanuk özvegyeiért, árváiért? Terem-e még a magyar föld ma is hősokeket, a testvéri szeretetnek áldozatkész hőseit?!

Lévay Mihály

*

Igen tisztelt Szerkesztőség!

A 60-as emlékmű leleplezési ünnepélye alkalmával én is hűséggel és büszkeséggel emlékeztem arra az időre, amikor én is ezen bátor és kiváló ezredhez tartoztam. 1905-től—1918-ig voltam a 60-as gyalogezred kötelékében és nemcsak némi szép békebeli emléket őriztem meg emlékezetemben, hanem azokat az időket is, melyeket a katonai hivatás teljesítése közben, a világháború nehéz napjaiban a szolgálathű, önfeláldozó és bátor 60-asokkal átéltem. Felejthetetlenek és soha el nem múlnak azok az emlékek, melyek engem a 60-as ezredhez és volt bajtársaimhoz fűznek.

Az emlékmű leleplezése alkalmával mély megilletődéssel és fájdalommal gondolok azon bajtársakra, akik már nincsenek az élők sorá-

ban és meleg együttérzéssel mindazokra, akik a kötelességteljesítésnek gyakran igen nehéz idejében, önfeláldozóan és bátran velem együttműködtek.

Mindezekhez szól ma őszinte szívből jövő üdvözetem!

Pfisterer Ferdinánd
ny. vezérőrnagy.

Márvány piramis fogja hirdetni szívekbe markoló néma kiáltásával, hogy Heves vármegye háziezrede, a dicsőséges múltú 60-asok tízezer hős fia esett el a világháboruban a Haza szentelt röjének védelmében!

Legyen búcsújáró helye ez az emlékmű az igaz magyaroknak, ahol imádkozni és a Hazát önfeláldozóan szeretni a megdicsőült hősök példájából tanuljanak!

Cseréy Vilmos
ny. tábornok.

Két öcsém esett el a világháborúban a 60-asok soraiban. De ha testvéreim kiontott vére nem fűzne is örökké dicsőséges emlékké a 60. gyalogezredhez, mint Eger város polgárságának, ennek a törökverő ősi magyar városnak egyik szerény vezetője, akkor is büszkeséggel, szeretettel üdvözlőném városunkban a 60-as ezred fiait, akik az elesett bajtársaknak, annyi — ezer és ezer 60-as hősnek, — itt örök emléket állítottak. Dobó se regének méltó unokái voltak ők, akik a világtörténelem legnagyobb és legvéresebb háborújában vívták ki az egeri nevet!

Braun Károly
Eger város főjegyzője,
h. polgármester.

A megszentelt helyen fájdalmas büszkeséggel hódolok községem nevében háziezredünk megdicsőült hősi halottainak emléke előtt. Forró fohással fordulok az Egek Urához, hogy az ő kiontott drága vérük megváltása legyen e sokat szenvedett hazának.

Hatvan, 1932. október 2.

Várkonyi Sándor
főjegyző.

IV. Károly király, Rohr tábornagy, gróf Benigni tábornagy és herceg Lobkovitz hadseregűl kíséretében Kézdivásárlván megtekinti a 10—82 és 60-as ezredet. A király a 60-as zászlóaljából alakított 125-ik ezred parancsnokával Kastner Rudolf ezredessel beszélget.

Emlékezzél és ünnepelj!

Irtó: DANKÓ SÁNDOR

A nyomasztó gondok sötét éjszakájába borult eget, mint vakító villám, szakítja ma át: az emlékezés. Az elcsüggedt lelkek fásult kétségeire tüzes fényáradat ömlik: 10.000 hősi halottnak, a magyar dicsőség ragyogó ruhájába öltözött, áldott emléke. A szomorú jelenre fényt áraszt a magyar hazaszeretetnek, elszántságnak és önfeláldozásnak a tüze, s a nagy, magyar szenvedésnek fáradt kétségeibe új lelket áraszt a múlt.

Állj meg a múltnak köbe állandósított emléke előtt, nyomorúságos jelennek szenvedő magyarja, felejtsd el mindazt a gondot, amely a jelennek minden órájában elhordozhatatlan teherrel roskasztja életedet, szakítsd ki magad a kétség karja közül, amely talán éppen ezzel az utolsó öleléssel akarja összeroppantani, sok sivár esztendőnek próbáltatása, csapása, insége, nélkülözése, csalódása által meggyengített életedet. Szabad, nagy lélekzetvétellel feszüljön meg a melled, forró indulattól dobbanjon meg a szived: emlékezzél és ünnepelj!

Emlékezzél, hogy voltak fiaid, testvéreid és apáid, akik e sokat szenvedett, édes hazának egyetlen hívó szavára, mosolyogva ölelték meg a szerető hitves, csókolták meg az ártatlan gyermek arcokat, szakadtak ki a testvérek koszorújából, hajoltak búcsúzással agg szülőknél remegő kezére és mentek virágos, nótás vonatok útján, északnak, délnek, keletnek, nyugatnak, olyan világába, ahol vérrózsák fakadtak és ahol a halál dúdolta a dalt. A meleg családi fészket, a sáros, hideg lövészárokkal, vagy kőbarlangokkal felcserélt hősök, a nyirkos földnek lázzal sorvasztó világában, vagy a köröngetegeknek ezer, meg ezer halálos szilánkkal szétszóródó veszedelmei között, éppen úgy megállottak helyöket, mint ahogy remegés nélkül védtek meg minden, vérről szentelt, talpalatnyi földet, mikor a pokol kapuja nyílt meg, halált osztó ágyúk robajával, vagy amikor az ég áldását váró, bizó szívre, halált hozva hullt a magasból a kivédhetetlen bomba. Csoda-e, hogy a táborba szállt, szép magyar seregből nem tért haza ez a 10.000 sem, akiknek élete drága áldozat lángjában égett el a szerbiai sáros temetőben, az orosz hómezőkön, Tírol égbe nyúló bércei között, a Doberdó kövén, vagy az Isonzó sírú vájt medrében?

Most jöttek haza mind, egytől-egyig, a mai napon, a kegyeletes emlékezésnek ebben a könnytől szentelt órájában, hogy örökre elválaszthatatlanul eggyé forrjanak a könnyes szemü árvákkal, a nehéz özvegy sorsot tűrő hittel hordozó hitvessel, a támasz nélkül maradt és halni vágyó, agg szülőkkal és veled, szenvedő magyar nép.

Óh érezd meg, hogy hőseink lelke itt él e szomorú jelenben, biztat, hogy hitedet és reménységedet el ne veszítsd, megtanít, hogy nagy veszedelmeknek, s az emberi erőn túlnőtt gondoknak az idején is,

hogy kell áldozatra kész lélekkel szeretni ezt a szegény magyar hazát. Megtudja-e érezni a lelked, hogy hőseink lelke itt van, az ő soha el nem múló dicsőségüket hirdető kőoszlopnak minden parányában, meg látja-e lelked, hogy a fájdalmas magyar jelen felett őrt áll az a kegyelem, mely a drága magyar élet véres áldozata árán tartja meg a legnagyobb vesztély idején is e hont, s készít ennek boldogabb jövődöt?

Ha tisztán és világosan látod ezt, jer és ünnepelj! Ez a kőoszlop nemcsak a múlt dicsőségéről beszél, hanem jövődöt is hirdeti, nemcsak a múlt, vérbetűkkel írott dicsőséges történelmének a határköve, hanem a magyar feltámadás ígérete is. És, míg szomorú betűi 10.000, viruló magyar élet fájdalmas elmulását hirdetik, lángokká válnak e betűk, hogy a szent magyar hajnal áldott hasadásának sugárzásává lehessenek.

Óh, nézd ezt az oszlopot könnyes szemmel, míg a pusztuló magyar élet fejfájának, a zokogó özvegyek és az elhagyott árvák könnytől harmatos sirkövének látod azt, míg a nagy, nemzeti temető gyászos oszlopaként mered szemed elé, vagy e halálosan megcsönkített nemzeti lét, égre kiáltó tilalomfajaként sötétlik lelkedre. De abban a percben a győzelemnek és az imádsággal sóvárgott magyar diadalnak jelét lássa ez oszlopban, boldog öröm tüztől ragyogó szemed, amikor a magyar igazság kardja nyúl magasra a Kárpátok bérében, Adria partján, s az Al-Duna sziklafalán.

A dicsőséges múlt, a fájo jelen és a boldog jövő ígérete fonódjék a szent érzéssé lelkeinkben, s a hősök szent emlékét áldva, szomorú jelenünket siratva, biztató jövőnkét boldog hittel várva, fonjuk lelkünk ezen érzéseit kegyeletünk hervadhatatlan koszorújává, s helyezzük hódolatos tisztességadással hősi halottaink emlékoszlopára.

Elesett 60-as katonák sírjai a Dadul-hegyen
1917 tavaszán.

(Márkus Béla t. főhadnagy felvétele)

Emléksorok.

Valamely csapat értéke szembetűnőbben kiviláglik akkor, ha a teljesítmény nem egyedülállóan — esetleg kedvező körülmények között — hanem több csapat keretében, azonos kedvezőtlen körülmények között történik.

A világháború kezdetén parancsnokságom alatt álló hatvanas zászlóaljnak ily módon volt alkalma a hatvanasok katonai értékéről bizonyosságot tenni.

A monarchia legkülönbözőbb csapatrészeiből összeállított 15. és 16. hadtestnek Zvorniknál kellett a Drinán átkelni. A túloldalon erdős, bozótos hegyek és szakadások tömkelegéből álló át nem tekinthető terep meredt az átkelő csapatok elé, melyben a háború kitörése óta komitácsi bandák hemzsegték, melyben tehát lépten nyomon meglepő támadásoktól lehetett tartani. Ilyen viszonyok természetesen idegessé teszik a csapatokat. A bizalmatlanság érzete rémlátomásokat szül, túlzott hírek hevítik a fantáziát s növelik a veszély érzetét.

Nem csoda, ha az átkelés nem simán történt; a csapatoknak legnagyobb része a kifejlődő harcokban megtorpant, más részük pedig visszavonult a Drinán át, nagy riadalmat keltve a magasabb parancsnokságoknál.

Az átkelés meghiúsulásától lehetett tartani. A szomszédos 16. hadtest sürgönyözött, hogy az ő átkelése is megakadt s csak a Bobije hegy elfoglalása hozhat könnyítést. Ez a Bobije hegy volt a szerb állások kulcsa s ezt kellett volna a hatvanas zászlóalj dandárjának elfoglalni. Ámde a dandár csapatain is mutatkozott a fent említett viszonyok hatása s a harc közben mi hatvanasok egyszerre csak azt vettük észre, hogy egyedül vagyunk.

A tőlünk jobbról és balról elővonulásra rendelt csapatoknak nyoma veszett. Helyettük jobbról s balról rémhírek érkeztek komitácsi bandák bekerítő mozdulatairól. Előttünk pedig még a tölténypazarló szerbeknél is szokatlan erős s az erdőkben százszorosan visszhangzó, pokoli zajt s növekvő veszteségeket okozó szakadatlan tüzelés.

De a kritikus helyzet még csak akkor érte el te-

A 60-asok kaszárnyája a csehországi Kuttlenberg városban.
(Vitéz Márkus János t. 60-as hadnagy felvétele.)

tőpontját, mikor nem kis meglepetésemre azt kellett látnom, hogy zászlóaljam arcvonala is kezd hátrálni! Azonnal odarohantam s a csapat kitűnő fegyelmettségének bizonyossága volt az, hogy közbelépésemre embereim rögtön visszafordultak s a harcot tovább folytatták. Mint nyomban megállapítottam, a hátramozgást egy visszavonulási parancs okozta, melyet a szomszédos zászlóalj parancsnoka adott már előbb zászlóaljának s mely mindenfelé futótűzként terjedve arcvonalomat is elérte.

Egy az előállott összeviszáságban megkaparított bosnyák csapatot a komitácsik elhárítására rendelttem ki, de ennek a csapatnak is nyoma veszett s így mi hatvanasok a Bobije előtt egyedül folytattuk a mind bizonytalanabbá vált nehéz harcot.

Közben kezdett a nap leáldozni s a közeledő éj végtelenig fokozta volna a helyzet bizonytalanságát s válságos voltát. A döntésnek tehát meg kellett történnie. Utolsó tartalékomat elővezetve rohamot parancsoltam s a hatvanasokat jellemző lendülettel betörtünk az ellenség állásába s hatalmunkba vettük a Bobijét. Kulcspontját elvesztve, a szerb összes állásait feladta s az éj folyamán messzire visszavonult.

Ez a nagyméretű hadi operáció tehát a hatvanasok kitűnőségének köszönhette sikerét.

Midőn ezeket az emléksorokat szíves megkezesésére rendelkezésére bocsájtom, nem mulaszthatom el annak a kívánságnak kifejezést adni, hogy a hatvanasok szelleme a nagyettekre hivatott utódokat is betöltse, de megértésre találjon az is, hogy a harcban a fellángoló lelkesedés mellett a semmi nehézség és válság által meg nem tántorítható kitartásra, a szívósság erényére is mulhatatlanul szükségünk van.

Kisköre, 1932 IX. 26.

vitéz tiszabeői **Hellebronth Gusztáv**
ny. altábornagy

M A G Y A R.

Csábos meséit hiába mondja
Másföldi szokás, idegen zene:
Nem kell nyugatnak sok cifra rongya,
Maga-kellető, tunya, kelleme.
Megmaradok a régi gunyában,
Csizma borítja sokat járt lábam.
Hiszek hazában, hiszek Istenben:
Ha valaki bánt, Ő segít engem.
Tempósan járok, döngetve földet:
Jöttömre zúgnak hegyek és völgyek.
Múlt és jövő közt megyek a hídon,
Markomban daccal baltám szorítom.
Hajszolt vad vagyok: csattogó fogú,
Sebzett oroslán: ráncolt homlokú.
Fejem leszegve, mint a bikának,
Ha leldühitve, megmarva támad.
Hazánat félttem, hazámat védem:
Fusson előlem az ellenségem!
A népek zsúfolt erdőségeben
Egyedül állok, keserves-szépen.
A többi fára nem sokat adok,
Ha bükk, ha cser, ha szil, vagy bármi más;
Vén tölgy, bozontos, csapzott óriás:
Villámbarázdlás, bús magyar vagyok!

Dr. Zsigmond János

A volt cs. és kir. 60. gyalogezred vázlatos története

1798. június 1-én a nagy európai világhégés közepette alakult meg a 60. magyar gyalogezred. A legnagyobb részét újoncokból álló ezred azonnál Svájcba lett rendelve, ahol *Luziensteig* és *Chur* helységeknél lefolyt győzelmes harcokban esett át a tűzkeresztségen. Az ezrednek gránátos zászlóaljja pedig *Károly* főherceg fővezérsege alatt Németországban 1799. március 25-én a *Stockach* melletti véres rohamban, a főherceg a gránátosok zászlóját lengetve a zászlóalj élén — nyerte a tűzkeresztséget.

Az ezred a közben *Svájcban* harcol tovább a franciákkal és *Winienthur*, valamint *Zürich* melletti csatában — 1779. június 4-én aratott dicsőséget.

1800-ban *Engen* és *Mösskirch* melletti csatákban, valamint *Biberach*, *Ochsenhausen* és *Kepten* mellett vívott ütközetekben vesz részt.

Az 1801—1804-ig tartó békeévek után 1805-ben az ezred előbb *Lambach*-nál, azután *Steier*, később *Weyer*-nél mérközött győztesen a franciákkal.

Az 1806—1808. békeévek nagy hadikészületekkel teltek el.

1809. évben *Károly* főherceg főseregében, *Napoleon* seregével szemben találjuk az ezredet. Április 19-én a *Kirchdorf* melletti ütközetben április 20-án az *Abensberg* melletti csatában küzd, résztvesz a *Napoleon* ellen vívott harcokban *Neumark*, továbbá *Raffelding* és *Ebersberg* mellett.

1809 május 21.-ike ragyogó aranybetűkkel van az ezred történetébe beírva. Ekkor vívta *Károly* főherceg azt a véres csatát *Aspern* mellett, amely a nagy *Napoleon* első vereségét jelentette. Az ezred a főherceg jobbszárnyán, a Duna-ligetekben észrevétlenül előrehatolva, a franciáknak az *asperi* templom magaslátán álló balszárnya mögé kerülve meglepő rajtaütéssel hátbatámadja a franciákat és elkeseredett küzdelem után kiveri őket állásaikból. A franciák tartalékaikkal kivették ugyan az ezredet *Aspern*-ből, de az ezred tiszter megújított ícham után ura marad e fontos pontnak.

A francia harc vonal balszárnya e fontos támaszát elvesztve meginog és a francia császárnak két-napi hiábavaló erőszéítése után vissza kellett vonulnia a Duna jobbpartjára.

Itt szenvedte *Napoleon* első nagy vereségét és ezredünk ebben a történelmi nevezetességű csatában bámulatramélló hősiességgel és szívósságával elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar névnek. A 60-asok a *pozsronyi* hídlónél, azután az *engeraui* ütközetben, valamint július 5- és 6-án a *Wagram* mellett vívott csatákban harcoltak újból hősiessé a franciákkal.

Az 1810—1911-i békeévekben az ezred *Lemberg* és vidékén állomásozott, míg a gránátos zászlóaljja Oroszországban *Wisná*-ig jutott.

1913-ban az ezred az európai nagyhatalmak hadseregeinek Franciaország elleni szövetségében előbb *Dresdá*-nál (augusztus 26. 27) és október 18-án *Lipsc*e mellett a „Népek Csatájában” küzd és veri vissza a franciákat. Üldözés közben 1814. január 11-én *Langres*, 22-én *Chateau-Villain*, 24-én *Bar Sur Aube*, február 1. és 2-án *La Rothier* (Brienne), vegre március 20-án *Arcis Sur Aube* melletti csatákban küzdött és harcolva március 31-én bevonult *Párizs*-ba.

E hosszú harcok után az ezred Franciaország-

ból Olaszországba került, ahol *Turin* és környékén helyezkedett el.

1815-ben arra a hirre, hogy *Napoleon* császár Elba szigetéről *Párizs*ba érkezett vissza, az ezredet ismét Franciaországba rendelik. *Julius* 1-én indul el az ezred a franciák ellen és *Les Rousses* mellett, véres harcok után, a franciákat *Bourg En Bresse*-ig, majd onnan *Lyon*-ig üldözi *Lyonban* érte az ezredet a parancs, hogy a főhadsereghez lett beosztva, mire *Clerval* és környékére vonul, míg az ezred gránátos zászlóaljja — az ezredtől kikülönítve — a fő-sereggel ismét *Párizs*-ig hatol.

1816-tól 1847-ig tartó békeévek alatt az ezred a monarchia legkülönbözőbb helyőrségeiben állomásozott. Ezen idő alatt:

1831-ben *Napoleon* fia, *Ferenc József Károly*, *reichsstadti* herceg az ezredben zászlóaljparancsnokként volt beosztva. A herceg (a *Sasliók*) a következő évben mint 60-as ezredes halt meg.

1832-ben *Wasa Gusztáv* herceg lett az ezred tulajdonosa.

1836-ban *Görgei Artur* (később mint tábornok a magyar szabadságharc fővezére) a tulli hadapródiskolából kadettként nyer az ezredhez beosztást, 1837-ben az ezredben hadnaggyá lép elő és 1840-ben a a magyar gárdához helyezték át.

Az 1848—49-iki szabadságharcban az ezred (1. és 2. zászlóalja) legfelsőbb elhatározás folytán *Pestre* a magyar kormány alá rendeltetett és ott a magyar alkotmányra felelősödött. A magyar hadseregnek küzdve részt vesz a *Pákoz*d, *Schwechat*, *Parndorf*, *Kápolna*, *Komárom*, *Szent-Tamás*, *Perlaszváros*, *Szolnok*, *Tápióbicske*, *Isaszeg*, *Vác*, *Nagysarló*, *Pest*, *Euda* és *Pced* mellett vívott ütközetekben és csatákban.

Az ezred gránátos zászlóalja ez alatt az olasz hadszíntéren küzdött és a *Mortara* melletti győztes csatában vett részt.

1850. Az ezrednek a monarchiában szétszórta zászlóaljai *Krems*-ben egyesítettek. Az ezred innen *Bécs*be, később *Prágá*ba innen 1854-ben *Bécs*be, 1855-ben pedig *Josefstad*tba helyezték át.

1859. április 30-án az ezred újból mozgósít a franciák által segített olaszok ellen. *Junius* 4-én a *Magenta*, 26-án a *Solferino* melletti csatában harcolnak a 60-asok. A villafrañcái békekötés után *Olmütz*-be kerül az ezred.

1860—1865-ig békeévek voltak.

1866 május 6-án a poroszok ellen mozgositják az ezredet és az északi hadseregnek nyer beosztást. *Junius* 27-én a *Wisokow*-i ütközetben és *Julius* 3-án a *königraetzi* csatában vesz részt.

Az 1867-77-iki békeévekben előbb *Krakó*ban, azután *Eger*ben, majd *Budapest*en állomásozik az ezred, ahol 1878 augusztus 21-én *Bosznia* ellen mozgósították. *Rojevose*lo mellett a Száván átkelve, szeptember 17-én *Nova-Brecka*-t ütközet után rohammal elfoglalta, szeptember 21-én *Celice*-n át *Sibotica*-ig hatolt, 22-én a *Maje*vica *Planina* hágóit harccal elfoglalta, azután *Dokány*ig nyomult előre és bevonult *Tuzlá*ra. Itt huzamosabb ideig táborozott. Az okkupáció befejeztével az ezred *Zvornik*ban, majd a következő évben *Bjelina* és környékén állomásozott.

Az okkupációt követő békeévekben az ezred *Krakó*, *Josefstadt*, *Eger*, *Bécs*, majd innen ismét

Egerbe visszakerül, ahol 1898-ban fennállásának százéves jubileumát ünnepli, mikor is az ezred új zászlójának felszentelése alkalmából többek között *József Főherceg* Ő kir. Fensége, *Appel*, akkori ezredtulajdonos és sok, az ezredben egykor szolgált magasrangú tiszt jelent meg.

Az 1914—1918-iki világháború zárja le annak a színmagyar gyalogezrednek dicsőséges történetét, mely ragyogó katonai szellemének, kiváló katonai erényeinek 12 évtizeden át adta legfényesebb tanujelét.

Az ezred azon kevés ezredek közé tartozott, amelynek legénysége színmagyar volt. A tisztikar legnagyobb része szintén magyar. De nemcsak a magyar nemesi családok vetekedtek, hogy fiaik ebben az előkelő ezredben szolgáljanak, hanem számos idegen főnemesi család sarját találjuk az ezred szolgálatában. A 60. ezredben szolgált többek között: a *Máriássy*, *Jeszzenszky*, *Jekkelalussy*, *Szent-Iványi Matyasovszky*, *Görgei*, *Puky*, *Terstyánszky*, *Okolicsányi*, *Bujánovits*, *Mocsáry*, *Nedeczky*, *Szártory*, *Revitzky*,

Szontágh, *Len dvay*, *Orbán*, báró *Desewffy*, gróf *Mikes*, gróf *Erdődy*, gróf *Bombelles*, gróf *Zichy*, gróf *Draskóczy*, gróf *Haller*, gróf *Csekonics*, gróf *Forgách*, gróf *Gyulay*, herceg *Lobkowitz*, herceg *Schwartzenberg*, herceg *Radziwil* családbeliek, továbbá a *Nagy Napoleon* fia: *Ferenc József Károly*, reichstadti herceg (a *Sasfiók*), *Gusztáv svéd herceg*, a *Weimari herceg*, végül az ezredben szolgált öt éven át mint alezredes és ezredes a magyar nép által rajongásig szeretett boldogult *József Főherceg*.

* * *

E száraz adathalmaz mennyi szenvedést és könnyet, de egyszersmind egy immár rég letűnt kor-szak mennyi dicsőségét jelentí és a ragyogó katonai erényeknek mennyi tündöklő példáját mutatja a boldogulásáért küzdő nemzetnek, hogy abból reményt és erőt merítsen a jövő küzdelmeihez, mert — mint *Deák Ferenc* mondja — „A jogot, melyet erőszak elveszen, vissza lehet szerezni, — de veszve van az, amiről a nemzet lemondott!” *Kronikás*

Az életmentő shrapnel-golyók.

Néhány nap a hatvanadik gyalogezred 1914. novemberi küzdelmeiből.

Írta: *Halász Gyula*.

Hajnal óta állunk készenlétben a nagyváros tantaluzsi szomszédságában. Felettünk két nagy hurka lebeg: a krakói vár megfigyelő léggömbjei. A töltényes ládán kanalizatgom fagyos levesemet.

— Szekerezz be *Krakóba*, vegyél nekem egy pár csizmát — szólít meg *Lampe Árpád* kedves kapitányom. — De ígérd meg, hogy . . . egynél többször nem fürdöl meg.

Rohanok a gőzfürdőbe.

* * *

Az erdő felett megvillannak az első shrapnelek ártatlan füsttrózsái. Az ég gyöngédékje, a napsütötte rét, az enyhe őszi délután, békét és nyugalmat lehel.

Egy mélyutban dideregjük át az éjszakát. Szürkeletkor friss árkok tűnnek szemünkbe a magaslaton.

— Ott az orosz! Gyerünk utána!

A távolság egyre fogy közöttünk. De a korai lelkesedést lehüti kissé az orosz ágyuk megszólalása. Egy domb tövében szénaágyat vetünk, répakupacok utcájában.

Riadó! (A háboruban sem igaz: „Ki mint veti ágyát . . .”)

Vaksötétben botorkálunk fel a csuszós meredeken. Nyikorgó szekerek döcögnek szembe velünk.

— Helyet a szekereknek! Sebesülteket viszünk.

Éjjel után vermet ásunk — magunknak. Ott virrad ránk a reggel. A mély-ut kanyarodójában földhányások bukkannak fel. Láthatatlan ágyutorkok dohogva védik az ott felejtett oroszokat . . .

Az árkokból kendők integetnek.

Váltsatok meg! Vigyetek magatokkal! — könnyögik némán a fehér lobogók.

Piros meggyfa-botommal elindulok feljük. Megmozdulásomat nyomon követi az ágyuk tüzesője. Mintha csak őket kergetnék az orosz shrapnelek, sorra szökdecselnek ki az ároklakók. Feltartott kézzel

özönlenek felénk. A shrapnel válogatás nélkül csap le közibénk.

Nyolcvan boldog foglyot küldünk hátra.

Szabad az ut a faluba! Az első ház üres, de a szalma-vackok elárulják, hogy oroszok aludtak ott az éjjel. A még meleg tüzhelyen mázos teáskanna, langyos kávé, maradék tej. Egy bődönben nyers káposzta. Az edények közt ott gunnyaszt a ház macskája. Egy orosz kötöző-csomagot zsákmányolok a feelforgatott lakásban.

A falu végső házában oroszokra taszítom rá az ajtót. Riadtan huzódnak meg a szoba sarkában. Oda tolonganak hozzám. Kezüket nyujtogatják. Tisztjuk leoldja pisztolytáskáját, cifra deréksziját. Cigaretával kínáloni meg. *Trabucómat* egyik katonája nézi ki a számból. Egy kesztyű aszalt szilvával veszteget meg érte.

Huszonegy puskát szedünk össze s a hozzávaló embereket. A puskákat összetörjük. Gazdáinknak hajukszála sem görbül meg. Ők belejezték a maguk háboruját.

Egy kékszemű leányka anyja szoknyájában fogódzva ártatlanul bámulja a „nagyok” furcsa játékát.

Megérkezik az ezred *Ghylek* alezredes vezetésével. Parancsnokunknak jelentem a százket foglyot, bezsebelem a dicséretet.

* * *

Reggelre kelve elhagyjuk a falut. Egy dombtetőről megint ott incselkednek velünk az oroszok el nem fogyó árkai. *Hevesi legényem*, *Iványi Laci*, buzgón imádkozik araszos gödrében. *Jókor*. Egy shrapnel egyenest rá zuhogtatja alá gyilkos golyóit. Ütést érzek a balvállamon: puskagolyó furta át köpönyegemet. *Ivádynak* kutyabaja. Megmentette a hátizsák. Kikotorjuk a zsákból a kerek golyókat, sebesült hajkefemet, foghijas fésűmet. Egyik golyó a kakaós zacskóban fejezte be pályáját.

Félórával később a szemem héjját sebzi meg az orosz fegyver hegyes golyója. Odakapok — véres a kezem. Nem soká büszkélkedhetek festői kötelékemmel. Mái sem értem, micsoda mesterlövő talált el, hogy csak egy szempillámot sodorta el.

Éjjel észrevétlenül meglóg az orosz. Elindulunk utána. Majorságba, majd faluba érünk, orosz árkon szökődösünk keresztül. Lövések suppannak közénk. Átmászom egy tetető téglafalán. Emögül is lőttek ránk az imént.

Már a harmadik határban járunk. Egy lengyel plébános a kertje ajtajából int bucsut. Egy óra sem telik bele — vendége lettem hivatalanul.

**

A harmadik dombor tetejéről megpillantjuk a menekülő oroszokat. Szekereik sebbel-lobbal vágatnak el észak felé. Néhányan fehér kendőt libegtetnek. — Nem lövünk! Megadják magukat!

Elsüvit egy golyó. Megcsörren az első shrapnel.

Apró répakupacok mögött lapulunk meg. Oda-szólok társamnak:

— Szoruljunk összebb . . .

Ebben a pillanatban megüt valami. Borzalmas csörömpölés. Odszegeztek a földhöz . . .

— Így bännak velem, mikor olyan napsugaras a világ — borongom magamban.

— Gondolkodom, tehát vagyok — villan át agyamon. Átgurulok a szomszéd kupachoz.

Kapitányom, Havas Péter, az ezred segédtszjtje önteláldozóan kötöz be — térdenállva — orosz kötöző polyámmal. (Micsoda ösztön sugta nekem, hogy zsebre dugjam a rózsaszín csomagocskát az elhagyott házban?)

Átalakulok kényeztetett sebesültté. Magamat dédelgetem. Egyedül vánszorgok le a dombon, görnyedezve. Még két dombhullám s bent vagyok a faluban. A paplak napsütötte szobájában telepszem meg a kályha mellett. A tárva-nyitva álló házban egyetlen élőlényt fedezek fel: a gramofont. A lemezeket is megtalálom a kályhazugban.

A varázskeringó dallama Cissyt, a skót leányt juttatja eszemben. The Waltz Dream! Ő játszotta nekem Edinburghban — és megkérdezte, tudok-e *jósolni* — to tell fortune — a tea leveléből . . . Akkor még a tea levele se tudta, hogy ő megén valamikor „ellenségek” leszünk. Sajnálna-e ma engem kékszemű ellenségem, hogy így földhöz vágott az ágyugolyó?

Sohasem éreztem még annyira regényben magamat, mint ebben a csodálatos órában. Csak az nyugtalanított, hogy nem lapozhatok rá a regény végére: mi sors vár a „hősre”?

Gránátok robaja riasztott rá a valóságra. A paplak ablakai megrepedtek, csörrenve hullottak le az üvegcserépek. A szomszéd ház lángba borult.

**

Az Orországnak felől felkelő Nap mosolyára ébrednek. Szénával vastagon kibélelt szekér dübörög a ház elé. Félkézzel felhuzódzkodok. Már csak a láradt shrapnelek érik utól dőcögő szekereimet.

Alkonyodik, mire elérjük a krakói vámsorompót. A külváros járkelői csokoládéval, almával kínálgatnak. Ha elhárítom, utánam hajigálják a szekérbe.

Hajnalban kigördül velem a bécsi gyors Krakó pályaudvaráról. Még mindig nem merek hinni benne, hogy nem álmodom. Még egyszer kinyújtja utánam folyót karját a háboru. Skawina állomáson leszállítanak. Wadovicére visznek bennünket.

A kórház-vonat sebesülteinek, betegeknek szomorú seregében titkos aggodalom marcangol: elég nyomorult vagyok-e vajjon, hogy tovább küldjenek nyugat felé?

A közös sors, közös remények hamar összetelnek a kórházi ágyon forgalódó „baj”-társakat. Nem a multról — a határtalan jövőről beszélgetünk. Belép az orvos. Minden szem reá szegeződik. Ebben a pillanatban tompa zuhanás sápasztja el arcunkat . . . Két ágy között egy összecsuplott test, halánlékából ömlik a vér. Az orvos odalép a tetemhez. Arcába néz és int: vége!

Szegény beteg társunk nem birta megvárni a rá szakadó boldogságot, hogy öt nap múlva hazamehet . . .

Az első éjjeleken behallottuk a tehének bőgését a vásártérről. Harmadik éjjel a hang elcsöndesült. Később tudtuk meg, hogy egy orosz sebesült ordítása tévesztett meg — és éjjel az orosz kiszendvedt.

**

A vonat párával befuttatott ablakán kitekintek a rejtelmes éjszakába. Fehér hólepel borít mindent. Borzongva gondolok rá, hogy bajtársaink a szabadban virrasztanak, fegyverzaj és ágyudörgés között.

A bécsi Nordbahnhof külső állomásáról gépkocsin repülünk a városba. A Vörös Kereszt fiók-kórházában kacér kórházi köntöst adnak ránk. Az emelet folyosóján, egy nagy karosszék előtt magamra hagynak. A karosszék mélyéből mosolygó leányarc ragyog felém — az első leányszemem.

A puhára vetett ágy simogatásában elfelejtem sebeim sajnását. Össze kell szorítanom ajkamat, hogy fel ne ujjongjak. Lehunyt szemem alól előtörnek könnyeim.

Reggel megnéz az orvos.

— Ide nézzenek, — tréfálkozok jóízű bécsi nyelven — so schaut aus ein Held!

Tizenhárom seb van a hátamon, derekamon.

Másnap tilos a reggeli. Rám fújnak valami hüvöset és — belemetszenek négyszer a vállamba. A shrapnel golyó mélyebben rejtőzik. Más asztalra fektetnek fel, hatig olvasok . . . Mire felébredek, Michaela nővér — Mária Terézia főhercegnő — nyújtja át az első ólomgolyót, kötöző pólyába burkolva. A tüdő csucs mellől került napvilágra. Mái se tudom, honnan vándorolt oda, melyik seben keresztül. Az orosz tüzér is mesterlövő volt, akárcsak az a másik, aki a szempillámot lőtte ki, anélkül, hogy — a hajamszála meggömbüljön.

**

Szélölt kabátom helyett földig érő idegen köpönyeget aggatnak rám kétszer beleférnek. Négy heti szabadsággal civil-gyorsvonaton ultra kelek haza felé!

A Nyugati pályaudvar üvegtető csarnokában két kicsi leánykámra esik első pillantásom. A háboru nyomasztó méretei után, a pöfögő mozdony-óriás mellett olyan parányiak szegénykék, hogy meglepetésben ennyit dadogok csak:

— De megnöttetek!

Mozgósítás 1914.

Hangulatkép „Háborús emlékeimből”.

Kivonat Pflszterer Ferdinánd nyug. osztrák tábornok a 60-ik gyalogezred 4-ik századának akkori századparancsnokának hadinaplójából.

Eger. Szarvaslaktanya.

Mint a legtöbb kisebb garnizonban, úgy nálunk Egerben is a tenniszjáték képezte nekünk, fiataloknak legfőbb nyári szórakozásunkat. Ezzel a sporttal foglalkoztunk a kaszárnyakertben azon az emlékeztetes délutánon, — 1914 június 28-án is — amikor megjelent ezredparancsnokunk: Lederer ezredes és milyen megindulva hozta a hírt, hogy délelőtt Sarajevóban egy szerb orgyilkos golyói kioltották trónörösünknek: Ferenc Ferdinánd főhercegnek és feleségének Hohenberg Zsófia hercegnőnek életét. Lederer ezredes ebédre az érszekhez volt hivatalos és ott értesült a gyászhirről.

Pontosan emlékszem még jövőbelátó szavaira: „Ez a háború.” Természetesen nem sejtettük még, milyen hatalmas visszhangja lesz ennek a távoli pisztolylövésnek, — milyen világégés fog belőle keletkezni, — amely aztán óriási átalakulások előidézője lesz!

Egyelőre minden háborús bonyadalom iránt táplált várakozásunk túlzottnak és alaptalannak látszott.

A legközelebbi napok és hetek nálunk, vidéken semmi okot nem szolgáltatottak háborús gondolataink tovább táplálására. Julius elején beköszöntött a szokásos aratási szabadság, amely nekem is alkalmat nyújtott Grácban élő anyám és testvéreim meglátogatására.

Julius 23-án indultam vissza Bécsen át, hogy egy ott töltött nap után, 25-én vonuljak be Egerbe. Grácban hozzátartozóimtól még e gyámoltalan szavakkal búcsúztam el: „Viszontlátásra a hadgyakoratok után!” — de midőn 24-én Bécsben a kávéházban reggelizve az újságokban olvastam Szerbiához intézett jegyzékünk szövegét, egyszerre világossá vált előttem, milyen elhatározó pillanat előtt állunk. Naplóból idézem akkori véleményemet: „Ostorsapások! Végre egy tettekkész akarat!” A július 25-i visszautazásom Bécsből Egerbe természetesen nagyon feszült hangulatban történt; útközben már hírlett, hogy a 4-ik hadtest (Budapest) éppen megkapta a mozgósítási parancsot. Tény, hogy szabadságomról való visszatérés soha oly várakozásteljes nem volt mint most! És a feszültség nőttön nőtt, minél inkább közeledett az esti 6 óra; Szerbiához intézett ultimátumunk leteltének határideje. Végre, vacsoraidőben megérkezett a mindanyunk által megváltásnak vélt hírvétel: „Nem fogadták el!”

A másnapi tiszt gyűlésen tudunkra adatott, hogy a „részleges mozgósítás” összesen 6 hadtestre elrendeltetett; a miénk, a VI. hadtest nem volt köztük! Az ezrednek csak a Boszniában időző 2-ik zászlóaljhoz szükséges kiegészítő transzportot kellett mozgósítania. Hogy irigyeltük mi „visszatartottak” az itt érdekelteket! A katonahumor el is lá-

tott bennünkei rögtön a „hüvelygyűjtő” diszitő jelzővel. A hóvégi napok nem is hoztak számunkra semmit, ami tettvagyunkat kielégítette volna. Folytatódta a harcmozzanatok és egyéb kiképzési gyakorlatok; Dittrich százados, a boszniai zászlóalj kiegészítő transzport parancsnoka volt az irigyelt ember! — Nemsokára elesett ott lenni!

Julius 31-én, az Illkatefőn tartott ezredgyakorlatról visszatérve hírt kaptam Heinz fivéremtől, aki mint népfelkelő tiszt Klagenfurtban teljes készenlétben volt, — én pedig a sors erős iróniájának tartottam, hogy mint tényleges tiszt, — itthon üljek. Néhány óra múlva azonban engem is elfogott az általános zűrzavar.

Rövid délutáni álmomból tisztiszolgám fölségezen hangzó szavai keltettek fel: „A holnapi gyakorlat elmarad, el van rendelve az általános mozgósítás!” (Milyen gyakran nevettem a két közlés sorrendjén.) Rögtön a századhoz siettem a Szarvaskaszárnyába, ahol még senki sem tudott a nagy horderejű rendelkezésről. Rövid pár szóval értésére adtam az összegyűlt századnak a mozgósítási parancsot. Ez alkalmából is őrzök egy humoros emléket: a derék, szorgalmas Usler számvivőaltiszt a hírt e szavakkal nyugtázta: „Ez aztán nagyszerűen jött — éppen kész a havi elszámolás!”

Egerre nem lehetett ez estén ráismerni; a hangulat túláradozó volt!

A most következő napokat teljesen kitöltötték a hadialakulat sokféle előkészületei. Bár augusztus 4-ét tartják az első mozgósítási napnak; már aug. 3-án bevonult majdnem az egész tartalék, kiket a városban szállásoltak el. Természetesen a század napi beosztását ilyen körülmények között nem lehetett a szokásos higgadtsággal betartani; úgy látszott, hogy azon előmunkálatok, melyek pedig évenként meglehetősen fáradságot okoztak, nem váltak be teljes egészében; leginkább talán azért, mert soha nem számoltunk ennyi „előző nappal.”

Ebből az időből mint különleges tapasztalatokat jegyezem fel naplómban a következőket:

I. A békebeli egyenruhák, felszerelések és hasonlók leadása, melyeket pontosan ládába csomagolva az ezredraktárba kellett leadni, nagy zavarokat okozott. Ebben a raktárban egész sereg láda és egyéb lirolom hevert éktelen összevisszaságban és minden század sokkal kevesebbet kínlódott volna, ha megtakaríthatta volna ezt a fáradságos költözködést. A hosszú békeévekben némely alosztály, mintha a gazdálkodás külön hivatása lenne, egész hihetetlen mennyiségű közközlési szerzett. (Egy régi csapattréfa azt állította, hogy századosaink közül az egyik-násik számvivőművész 1² élő századtrombitát takarított meg a létszámból.)

Nekem magamnak a századvezetés ezen része mindig arnyoldalként tűnt fel s az igénylések, átrakások, újraértékesítések fortélyainak nem igen jöttem rá a nyitjára; ceterum hátra kellett biznom magam a szolgálatvezető őrmesterem és számvivőaltisztom

(Ferenc, illetve Usler volt a derék fiúk neve) ügyességére és becsületességére. És az egyes századok évek során át fáradságos munkával megszerzett kincsei most mind eltűntek az ezredraktár ládákból és bálákból felhalmozódó sivar hegyei között.

Volt — nincs!

2. A másik fennakadás a nem értesített tartalékosok katonai igazolványai és a tartalékosoknak az állományi naplóban elmulasztott bejegyzései körül mutatkozott. A bevonuló embereket e helytelenül kiállított adatok alapján utalták a századokhoz, bár ezek egy más alosztályhoz tartoztak; így az én századomnál is 15 más állományhoz tartozó ember volt.

3. E napoknak legfájdalmasabb pontjává az adminisztratív szolgálat vált; mind e fogalmak, mint hadiilletmény itáljárandsággal vagy anélkül, alapadagolás, több készlet, napi szükséglet, pénzellátás a külső emberek részére (pld.: a századnak össze kellett egyheti kimutatást állítani „pénzellátással” — a tisztafüredi hidnál.) és hasznélók, csupa idegen fogalom, melyek csak fáradságok, tapasztalatok árán váltak érthetőkké és határozottakká!

Abból az időből még a következő részleteket jegyeztem fel: aug. 2. A boszniai kiegészítőcsapat számára az érsek által tartott tábori mise; az alispáni beszéd.

Aug. 4. Tegnap és ma több civilt fogtak el, akikben szerb kémekeket gyanítottak. Ez a tény, valamint azok a csunya hírek, amelyek Boreovics hadtestparancsnok hazaárulásáról és elfogatásáról szóltak, mutatják az akkori napok háborús pszichózisát. Szerencsére ezek a hírek nemsokára elmúltak és Boreovics a háború egész folyamán át hűségcs köteleltségteljesítéssel futotta meg sikeres s a történelem szempontjából oly jelentős pályáját.

Aug. 5. Századbeosztás. Aug. 6. Kivonulás a menetszázaddal a gyakorlótérre. Valóssággal öröm ezeket a csaknem kizárólag tartalékosokból álló szakaszokat dolgozni látni (a bevonult legénység úyszólván teljes számban a felvételnél volt elfoglalva.) A különböző kiképzési évfolyamok súrlódásmentes együttműködése volt az első látható elismerése, igazolása az éveken át tartó békebeli kiképzőmunkának. E napokban becsületes lélekkel írhatom bele a 4-ik menetszázad hadinaplójába: „Teljes a századba vetett bizalmam!” Nem is csalódtam bennük soha!

Délben kihírdették a hadtestparancsnokság parancsát: a fegyelem fenntartása stb.; sőt, még a szürke nyakkendők előírás ellenes viselési módjáról is volt szó. A magas parancsnokságnál ténykedő referenseknek ilyen — mondjuk — szerencsétlen stílusgyakorlatait mégsem lehet a csapatokra rászabadtítani, hiszen úgy hatnak, mint a hideg zuhany! A válaszul felhangzó összehasonlítás az 1866-os Königrätz-cel még nagyon is közeliekvő!

Aug. 7. A tartalékos legénység lögyakorlati az elemi lőtérre: 5 töltny rajvonlra fedetlen és fedetlen és néhány térdeplő alakból 300 lépésre állagban a lövések 12—15 százaléka talált. Ma talán mosolyognak ezen a nem háborúhoz illő célábrázoláson, a gyakorlatoknak ám mégis volt célja: amellet, hogy az embereknek alkalmat adott fegyvereik kezelésére. — lövőkészségükbe vetett bizalmukat is növelte; — dacára a rövid időnek és a csekély municiókészletnek, az említett gyakorlatok által vált ez mégis elérhetővé! — Ma volt az első szökés, egy cigány, aki állítólag már a békében többször elinált; ilyen elemek jobb, ha nem tartoznak a hadiszázadhoz!

Aug. 8. Reggel hétkor az érsek tábori misét celebrál, — az alispán beszédet intéz a katonákhoz, eskütétel. — délután a felszerelés átvizsgálása a századnál, fürdő — és készen vagyunk!

Ez előkészületek személyes természetű ügyeiről nem sok elmondanivalóm van: anyámnak, testvéreimnek néhány írásbeli értesítés — azonkívül pár póstán küldött búcsúszó, — privát társadalmi érintkezéseim, vagy mélyebb kapcsolataim nem voltak Egerben, így hát elég könnyen ment az elválás. A harctérre szükséges holmi hamar be volt csomagolva, csak némi fehérműt, órát, lópokrócot, viaszosvásznat, zseblámpát, öngyújtót és kulacsot kellett vásárolnom; — azután minden egyéb ingóságomat (holmimat) lakásomban — mint fiatal ember egyszerű saját bútorzattal laktem a Csiky Sándor ucca 2. sz. alatt — otthagyni, bezárni s a kulcsot lakásadómnak átadni. Hiszen mindnyájan azt hittük, hogy a háborúnak néhány hónap múlva vége lesz; — ez nemcsak emberileg megmagyarázható óhaj volt, a magasabb hadiiskolában mint kétségtelen tényt hallottuk így!

Még egy kis epizódra emlékezem! Amikor egy délelőtt Strotta őrnaggyal, a pótzászlóalj parancsnokával a városban sétáltam, találkoztunk egy egri társaságbeli fiatal leánnyal, az őrnagynak jó ismerősével. Ő üdvözölte, én, aki személyesen nem ismertem, kissé oldalra megálltam. Néhány perc múlva az őrnagy átnyújtott nekem egy olvasót és egy medaillont, melyeket a fiatal hölgy küldött legjobb kívánságai az eljövendő időkre. E részvételtjes ajándéktól nagyon megilletődtem s tényleg anyámnak néhány nappal később érkezett medaillonjával együtt az egész háború alatt talizmánként hordtam. Ma már mindkettő Herta leányom tulajdona.

Az utolsó est Egerben (aug. 8.) még vidám hangulatban folyt le. Aztán — gyerünk a századhoz, mely aug-9-én hajnali 1 órakor gyülekezett induláshoz. Még néhány búcsúszót intéztem a századhoz és fel 2-kor a zászlóalj a pályaudvarra vonult. Pontosan fel 3-kor indult el a vonat, — mindnyájunk számára a bizonytalanságba — sokak számára a végző elválásba.

Az isakowi csata.

1916. július 2—3.

A Bruszilow-offenzíva idején, 1916. nyarán, a Dnyeszter folyó mentén vívott dicsőséges harcokat az egri 60. gyalogezred. Julius elsején Kohut Ottokár alezredes parancsnoksága alatt Isakow előtt hevenyészett állásokban állottak a 60-asok. Az ezred harci ereje hat teljes zászlóalj volt. Zászlóalj-parancsnokok: I. Leöchey Géza. III. Pfisterer Nándor, IV. Matauch, V. Stoi Rajmund, VI. Würth Lajos. Egy kombinált zászlóaljnak pedig Brantsch őrnagy volt a parancsnoka.

Július 2-án a 122. német hadosztály parancsnoka, von Schön altábornagy azt a parancsot adta ki a birodalmi német divízió kötelékébe osztott 60. gyalogezrednek, hogy Isakow felé előnyomuljon és azon túl szállja meg a magaslatokat.

Az előnyomulás reggel azonnal megkezdődött. A IV., VI. és V. zászlóaljak indultak előbb. A IV. zászlóaljhoz csatlakoztak a nemrég szétvert 5. L I R. ezred megmaradt roncsai is. A Leöchey-zászlóalj a Dnyeszter baloldalán az előnyomulást hathatós tüzrel támogadta, majd maga is előrenyomult.

Mozgósítás 1914.

Hangulatkép „Háborús emlékeimből”.

Kivonat Pfiszterer Ferdinánd nyug. osztrák tábornok a 60-ik gyalogezred 4-ik századának akkori századparancsnokának hadinaplójából.

Eger, Szarvaslaktanya.

Mint a legtöbb kisebb garnizonban, úgy nálunk Egerben is a tenniszjáték képezte nekünk, fiataloknak legfőbb nyári szórakozásunkat. Ezzel a sporttal foglalkoztunk a kaszárnyakerben azon az emlékezetes délutánon, — 1914 június 28-án is — amikor megjelent ezredparancsnokunk: Lederer ezredes és mélyen megindulva hozta a hírt, hogy délelőtt Sarajevóban egy szerb orgyilkos golyói kioltották trónörösünknek: Ferenc Ferdinánd főhercegnek és feleségének Hohenberg Zsófia hercegnőnek életét. Lederer ezredes ebédre az érsekhez volt hivatalos és ott értesült a gyászhirről.

Pontosan emlékszem még jövőbelátó szavaira: „Ez a háború.” Természetesen nem sejtettük meg, milyen hatalmas visszhangja lesz ennek a távoli pisztolylövésnek, — milyen világégés fog belőle keletkezni, — amely aztán óriási átalakulások előidézője lesz!

Egyelőre minden háborús bonyadalom iránt táplált várákozásunk túlzottnak és alaptalannak látszott.

A legközelebbi napok és hetek nálunk, vidéken semmi okot nem szolgáltatott háborús gondolataink tovább táplálására. Julius elején beköszöntött a szokásos aratási szabadság, amely nekem is alkalmat nyújtott Grácban élő anyám és testvéreim meglátogatására.

Julius 23-án indultam vissza Bécsen át, hogy egy ott töltött nap után, 25-én vonuljak be Egerbe. Grácban hozzátartozóimtól még e gyámoltalan szavakkal búcsúztam el: „Viszontlátásra a hadgyakorlatok után!” — de midőn 24-én Bécsben a kávéházban reggelizve az újságokban olvastam Szerbiához intézett jegyzékünk szövegét, egyszerre világossá vált előttem, milyen elhatározó pillanat előtt állunk. Naplóból idézem akkori véleményemet: „Ostorcsapások” „Végre egy tettekre kész akarat!” A július 25-i visszautazásom Bécsből Egerbe természetesen nagyon feszült hangulatban történt; útközben már hírelt, hogy a 4-ik hadtest (Budapest) éppen megkapta a mozgósítási parancsot. Tény, hogy szabadságomról való visszatérés soha oly várákozássteljes nem volt mint most! És a feszültség nőttön nőtt, minél inkább közeledett az esti 6 óra; Szerbiához intézett ultimátumunk leteltének határideje. Végre, vacsoraidőben megérkezett a mindanyunk által megváltásnak vélt híradás: „Nem fogadták el!”

A másnapi tiszti gyűlésen tudunkra adatott, hogy a „részelges mozgósítás” összesen 6 hadtest, — elrendeltetett: a miénk, a VI. hadtest nem volt köztük! Az ezrednek csak a Boszniában időző 2-ik zászlóaljhoz szükséges kiegészítő transzportot kellett mozgósítania. Hogy irigyeltük mi „visszatartottak” az itt érdekelteket! A katonahumor el is lá-

tott bennünket rögtön a „hüvelygyűjtő” diszitó jelzővel. A hóvégi napok nem is hoztak számunkra semmit, ami tettvagyunkat kielégítette volna. Folytatód-
tak a harcmozzanatok és egyéb kiképzési gyakorlatok; Dittich százados, a boszniai zászlóalj kiegészítő transzport parancsnoka volt az irigyelt ember! — Nemsokára elesett ott lenni!

Julius 31-én, az Illkathetön tartott ezredgyakorlatról visszatérve hírt kaptam Heinz fivéremtől, aki mint népfelkelő tiszt Klagerfurtban teljes készenlétben volt, — én pedig a sors erős iróniájának tartottam, hogy mint tényleges tiszt, — itthon üljek. Néhány óra múlva azonban engem is elfogott az általános zűrzavar.

Rövid delu'áni álmomból tisztiszolgám fölsége-
sen hangzó szavai keltek fel: „A holnapi gyakorlat elmarad, el van rendelve az általános mozgósítás!” (Milyen gyakran nevettem a két közlés sorrendjén.) Rögtön a századhoz siettem a Szarvaskaszárnyába, ahol még senki sem tudott a nagy horderejű rendelkezésről. Rövid pár szóval értésére adtam az összegyűlt századnak a mozgósítási parancsot. Ez alkalmából is őrzök egy humoros emléket: a derék, szorgalmas Usler számvivőaltiszt a hírt e szavakkal nyugtázta: „Ez aztán nagyszerűen jött — éppen kész a havi elszámolás!”

Egerre nem lehetett ez estén ráismerni; a hangulat túlradó volt!

A most következő napokat teljesen kitöltötték a hadialakulat sokféle előkészületei. Bár augusztus 4-ét tartják az első mozgósítási napnak; már aug. 3-án bevonult majdnem az egész tartalék, kiket a városban szállásoltak el. Természetesen a század napi beosztását ilyen körülmények között nem lehetett a szokásos higgadtsággal betartani; úgy látszott, hogy azon előmunkálatok, melyek pedig évenként meglehetősen fáradságot okoztak, nem váltak be teljes egészében; leginkább talán azért, mert soha nem számoltunk ennyi „előző nappal.”

Ebből az időből mint különleges tapasztalatokat jegyeztem fel naplómban a következőket:

I. A békebeli egyenruhák, felszerelések és hasonlók leadása, melyeket pontosan ládába csomagolva az ezredraktárba kellett leadni, nagy zavart okozott. Ebben a raktárban egész sereg láda és egyéb lin-lom hevert éktelen összevisszaságban és minden század sokkal kevesebbet kinlódott volna, ha megakaríthatta volna ezt a fáradságos költözködést. A hosszú békeévekben némely alosztály, mintha a gazdálkodás külön hivatása lenne, egész hihetetlen mennyiségű költöztetési szerzett. (Egy régi csapattréfa azt állította, hogy századosaink közül az egyik-násik számvivőművész 12 élő századtrombitát takarított meg a létszámból.)

Nekem magamnak a századvezetés ezen része mindig arnyoldalként tűnt fel s az igénylések, átrakások, újraértékesítések fortélyainak nem igen jöttem rá a nyitjára; e téren hátrá kellett biznom magam a szolgálatvezető őrmesterem és számvivőaltisztem

(Ferenc, illetve Us'ler volt a derék fiúk neve) ügyességére és becsületességére. És az egyes századok évek során át fáradságos munkával megszerzett kincsei most mind eltűntek az ezredraktár ládákból és bálákból felhalmozódó sivár hegyei között.

Volt — nincs!

2. A másik fennakadás a nem értesített tartalékosok katonai igazolványai és a tartalékosoknak az állományi naplóban elmulasztott bejegyzései körül mutatkozott. A bevonuló embereket e helytelenül kiállított adatok alapján utalták a századokhoz, bár ezek egy más alosztályhoz tartoztak; így az én századomnál is 15 más állományhoz tartozó ember volt.

3. E napoknak legfájdalmasabb pontjává az adminisztratív szolgálattal vált; mind e fogalmak, mint hadiilletmény itáljárandsággal vagy anélkül, alapadagolás, több készlet, napi szükséglet, pénzellátás a külső emberek részére (pl.: a századnak össze kellett egyheti kimutatást állítani „pénzellátással” — a tiszafüredi hidnál.) és hasznók, csupa idegen fogalom, melyek csak fáradságok, tapasztalatok árán váltak érthetőkké és határozottakká!

Abból az időből még a következő részleteket jegyeztem fel: aug. 2. A boszniai kisegítőcsapat számára az érsek által tartott tábori mise; az alispáni beszéd.

Aug. 4. Tegnap és ma több civilt fogtak el, akikben szerb kémeket gyanítottak. Ez a tény, valamint azok a csunya hírek, amelyek Boreovics hadtestparancsnok hazaárulásáról és elfogatásáról szóltak, mutatják az akkori napok háborús pszichózisát. Szerencsére ezek a hírek nemsokára elnémultak és Boreovics a háború egész folyamán át hűséges köteleességteljesítéssel futotta meg sikeres s a történelem szempontjából oly jelentős pályáját.

Aug. 5. Századbeosztás. Aug. 6. Kivonulás a menetszázaddal a gyakorlóterre. Valósággal öröm ezeket a csaknem kizárólag tartalékosokból álló szakaszokat dolgozni látni (a bevonult legénység úgyszólván teljes számban a felvételnél volt elfoglalva.) A különböző kiképzési évfolyamok súrlódásmentes együttműködésére volt az első látható elismerése, igazolása az evcken át tartó békebeli kiképzőmunkának. E napokban becsületes lélekkel írhatom bele a 4-ik menetszázad hadinaplójába: „Teljes a századba vetett bizalmam!” Nem is csalódtam bennük soha!

Délben kihirdették a hadtestparancsnokság parancsát: a fegyelem fenntartása stb.; sőt, még a szürke nyakkendők előírás ellenes viselési módjáról is volt szó. A magas parancsnokságnál ténykedő referenseknek ilyen — mondjuk — szerencsétlen stílusgyakorlatait mégsem lehet a csapatokra rászabadtani, hiszen úgy hatnak, mint a hideg zuhany! A válaszul felhangzó összehasonlítás az 1806-os Königrätz-cel még nagyon is közeliekvő!

Aug. 7. A tartalékos legénység lögyakorlati az elemi lőtér: 5 töltény rajvonatra ledetten és ledetlen és néhány térdeplő alakból 300 lépésre átlagban a lövések 12—15 százaléka talált. Ma talán mosolyognak ezen a nem háborúhoz illő célábrázoláson, a gyakorlatoknak ám mégis volt célja: amellett, hogy az embereknek alkalmat adott fegyverük kezelésére, — lövőkészségükbe vetett bizalmukat is növelte; — dacára a rövid időnek és a csekély municiókészletnek, az említett gyakorlatok által vált ez mégis elérhetővé! — Ma volt az első szökés, egy cigány, aki állítólag már a békében többször elinált; ilyen elemek jobb, ha nem tartoznak a hadiszázadhoz!

Aug. 8. Reggel hétkor az érsek tábori misét celebrál, — az alispán beszédet intéz a katonákhoz, eskütétel, — délután a felszerelés átvizsgálása a századnál, fürdő — és készen vagyunk!

Ez előkészületek személyes természetű ügyeiről nem sok elmondanivalóm van: anyámnak, testvéreimnek néhány írásbeli értesítés — azonkívül pár postán küldött búcsúszó, — privát társadalmi érintkezéseim, vagy mélyebb kapcsolataim nem voltak Egerben, így hát elég könnyen ment az elválás. A harcterre szükséges holmi hamar be volt csomagolva, csak némi fehérneműt, órát, lópokrócot, viaszosvásznat, zseblámpát, öngyújtót és kulacsot kellett vásárolnom; — azután minden egyéb ingóságomat (holmimat) lakásomban — mint fiatal ember egyszerű saját bútorzattal laktem a Csiky Sándor ucca 2. sz. alatt — otthagyni, bezárni s a kulcsot lakásadómnak átadni. Hiszen mindnyájan azt hittük, hogy a háborúnak néhány hónap múlva vége lesz; — ez nemcsak emberileg megmagyarázható óhaj volt, a magasabb hadiiskolában mint kétségtelen tényt hallottuk így!

Még egy kis epizódra emlékezem! Amikor egy délelőtt Strotta őrnaggyal, a pótzászlóalj parancsnokával a városban sétáltam, találkoztunk egy egri társaságbeli fiatal leánnyal, az őrnagynak jó ismerésével. Ő üdvözölte, én, aki személyesen nem ismertem, kissé oldalra megálltam. Néhány perc múlva az őrnagy átnyújtott nekem egy olvasót és egy medaillont, melyeket a fiatal hölgy küldött legiobb kívánságai- val az eljövendő időkre. E részvételtjes aiándéktól nagyon megilletődtem s tényleg anyámnak néhány nappal később érkezett medaillonjával együtt az egész háború alatt talizmánként hordtam. Ma már mindkettő Herta leányom tulajdona.

Az utolsó est Egerben (aug. 8.) még vidám hangulatban folyt le. Aztán — gyerünk a századhoz, mely aug-9-én hajnali 1 órakor gyülekezett induláshoz. Még néhány búcsúszót intéztem a századhoz és fel 2-kor a zászlóalj a pályaudvarra vonult. Pontosan fel 3-kor indult el a vonat, — mindnyájunk számára a bizonytalanságba — sokak számára a végső elválásba.

Az isakowi csata.

1916. július 2—3.

A Bruszilow-offenzíva idején, 1916. nyarán, a Dnyeszter folyó mentén vívott dicsőséges harcokat az egri 60. gyalogezred Julius elsején Kohut Ottokár alezredes parancsnoksága alatt Isakow előtt hevenyészett állásokban állottak a 60-asok. Az ezred harci ereje hat teljes zászlóalj volt. Zászlóalj-parancsnokok: I. Leöchey Géza, III. Pfisterer Nándor, IV. Matauch, V. Stoi Rajmund, VI. Würth Lajos. Egy kombinált zászlóaljnak pedig Brantsch őrnagy volt a parancsnoka.

Július 2-án a 122. német hadosztály parancsnoka, von Schön altábornagy azt a parancsot adta ki a birodalmi német divízió kötelekébe osztott 60. gyalogezrednek, hogy Isakow felé előnyomuljon és azon túl szállja meg a magaslatokat.

Az előnyomulás reggel azonnal megkezdődött. A IV., VI. és V. zászlóaljak indultak előbb. A IV. zászlóaljhöz csatlakoztak a nemrég szétvert 5. L I R. ezred megmaradt roncsai is. A Leöchey-zászlóalj a Dnyeszter baloldalán az előnyomulást hathatós tüzrel támogadta, majd maga is előnyomult.

Dél volt és rekkenő hőség, amikor elértük a muszkák előretolt állását. A megszalasztott orosz gyalogság messze hátra vonult. Az előnyomult 60-asok megsemmisítésére, vagy legalább visszaszorítására az oroszok lovas tömegeiket vetették harcba.

A Dnyeszter parton egyik áruló cseh ezredből 50 ember állott őrségen. Amikor öt-hat kozák átuszított a folyón, a csekhek mind elszaladtak. A Püsterer zászlóalj géppuskázta őket, egy sem maradt belőlük, a hatvanasok pedig újból elfoglalták a Dnyeszter-partot. Ekkor azonban új nagyobb veszély közeledett. Mintegy kétezer méter távolságból hatalmas **pariellag** mutatta, hogy több mint egy hadosztálynyi orosz lovasság vágtazik rohamra a hatvanasok vonala ellen. Gyors parancsszavak hallatszanak az ezred soraiban: Senkisésem lő, amíg a kozákok 500 lépésre nem jönnek. Néhány izgalmas másodperc telik el. Drótakadály még nincs, a hevenyészett állás alig nyújt védelmet a kozákság előtt. Szabad az út a lovasság előtt, ha fegyvereink tűzébe össze nem omlik az attak. Amikor azonban a viharként zuduló kozákok 500 lépésre jutottak az ezredünk elé, mint vezényszóra megindult a 60-asok pusztító tüzelése. Géppuskák és puskák iszonyatos kaszálat végeztek a sűrű sorokban vágató kozákok között. Ezek bizony nem törték át a 60-as frontot, mert el sem érték azt. Azaz mintegy százötven ló áttört bakáink sorai között, de lovas nélkül. A kozákhadosztály megsemmisült. Ebben a diadalban az oroszlánrész a **Würth zászlóalj** két századának (Szamossy és Singer főhadnagyk parancsnokságai alatt) és az első zászlóaljából **Bartmann** százados századának jutott. De ugyancsak vitézül működött közre a Leöchey és a Stoi zászlóalj is, amely oldal-tűz alá fogta a rohamozó kozákokat.

Julius 3-án az ezred a kapott parancs szerint tovább folytatja előnyomulását. Az oroszok azonban nagyobb csapatokat vetnek harcba Isakownál, ahol megerősítették állásaikat. Részünkről a 11 honvéd

gyalozezred IV. zászlóalját **Mészöly Géza** százados parancsnoksága alatt a támadó 60-asok mellé rendelik, éppugy a 10. honvédgyalozezred két zászlóalját is. Rövid tüzéségi előkészítés, majd többször megismételt véres rohamok után délután 3 órakor elkeveredett kézitásával elfoglaltuk Isakowot. Sok 60-as vére hullt a napégette galiciai mezőre, sok halottat temetett el itt **Vitéz Rédey Gerő** tábori lelkészünk, még több haldoklónak és sebesültnek adott lelki vigaszt, de a 60-asok megmutatták, hogy lehetlenséget nem ismernek. A véres harcokban számos 60-as kitüntette magát. **Hadobás József** telefonista káplárnak a szétlőtt telefonvezeték helyreállításánál minden embere elesett, de ennek ellenére egyedül kötötte össze a vonalat, míg végre maga is megsebesült és lábát veszítette. **Isakow** neve 78 tiszt és 3200 ember elvesztését jelenti a 60. gyalozezrednek halottakban, sebesültekben, eltűntekben és foglyokban. Itt halt hősi halált **Dénes főhadnagy**, **Paksy zászlós**, **Meszmer kadét** is. A megmaradtaknak 1916 augusztus 24-én **Károly trónörökös** személyesen tüzte mellükre a vitézségi érmét Isakowért.

Megdicsőült bajtársak!

Gyászfátyolos lelkünk mélységes fájdalommal borulunk le előttetek az emlékezés napján, megdicsőült, drága bajtársaink. Lelkünk fájó sebeinek könnyeiből font koszorunkat a gondolat szárnyán elküldöttük a világ minden táján szélszórta fekvő sírjaitokra.

Az emléketeket hirdető kövekhez elhoztuk, bajtársaitok, a magunk és a veletek érző nemes lelkek szívének ólombetűkben nyilott szeretett virágait.

Letesszük ezeket a virágokat jelképes fejfátok tövébe, hogy védje szent nyugalmatokat a profán élet vásári zajától.

Szent emléketek a kőben, az ólombetűkben és a mi szíveinkben örökké élni fog!

A Hevesvármegye Szerkesztősége

A Feldruf.

A 6. zászlóaljnak két százada felváltva járt ki 1916 tavaszán a Popova Mohila nevű magaslatra őrségre. A magaslat az állások előtt cca 600 méterre volt. Előretolt állás lévén, igen szigorú szolgálatot kellett ott tartanunk. Szigorúan iskoláztuk a legénységet, erélyesen megköveteltük az öröktől, hogy akár az állásba vezető árokból, akár máshonnan akarja valaki megközelíteni a magaslatot, bárki, csak akkor bocsátható be az előretolt állásba, ha a „Feldrufot” tudja.

Egyszer, amikor a Feldruf „Friede” volt, így mutatkozott tanításunk eredménye:

I.) A főállásból vezető futóárokban jön egy baka. Az ör szabályszerűen feltartóztatja:

Halt! — Werda?

A közeledő baka megáll.

Feldruf? . . . kérdezi az ör.

Friedmann! . . . válaszol a baka.

Spaciert!

II.) Másnap a Feldruf „Säbel” volt.

A bakaság türelmetlenül és éhesen várta a menázsit, mely nem tudni miért, az éjszakai órákig

60-as konyha Kirlibabánál 1917-ben. A szakácsok rögtön megtalálták a gránámentes ledezeket. Ezt a konyhát a sziklak tövében nem is találta egyetlen orosz ágyúlövés sem.

(Márkus Béla 60-as főhadnagy felvétele.)

késelt. Egyszer csak a futóárokban közeledő léptek zaja hallatszik. Az ör felfigyel és elkialtja magát:

Halt! Werda? Feldruf?

Menázs! . . . Felelik a jövevények.

A má döli! Spaciert!

Mayer Vilmos

A Hétközség fensíkjának védelme 1918. júniusában.

Taby Árpád főhadnagy fegyverténye.

A 60-as gyalogezred büszkeségéről, a magyar katonai erények megmintázott alakjáról Taby Árpád ezidőszerint testőr-századosról, illetve legragyogóbb fegyvertényéről, a Magyar Katonai Szemle 1932. május 1-én megjelent V. számában avatott kezekkel nagyszerűen megírt közleményben emlékszik meg. A cikkből az alábbiakat emeljük ki:

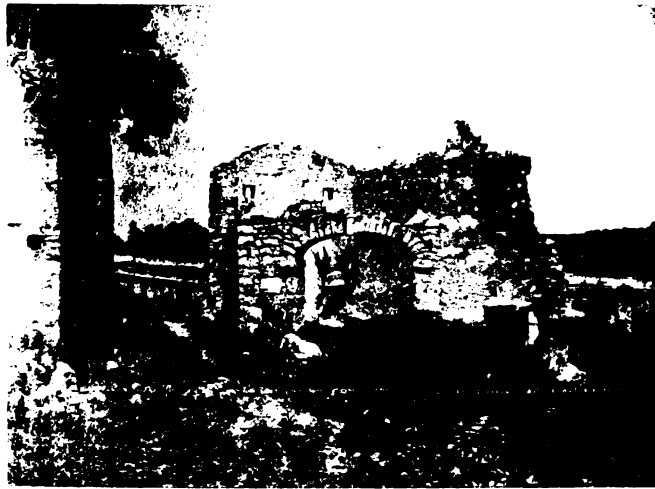
A 60-asokból alakított 125. gyalogezred (2. zászlóalj, 2 géppuskás osztag) 1918 június 28-án hadseregtartalék gyanánt a Mte Sbarbatal magaslat mögött állt, míg a hadosztály másik három ezrede a Monte di Val Bella, Col del Rosso vonalában veszteségteljes védharcot vivott a támadó olaszok ellen.

Ezen a napon este kapta az ezred a parancsot, hogy a Monte di Val Bella magaslaton különösen nehéz viszonyok között küzdő 126. gyalogezredet a június 29-ről 30-ra hajló éjjel váltsa fel.

Az ezrednek éjjeli menettel a legidősebb százados vezetése mellett — az állás mögött 1 1/2 km nyire fekvő Stenlle házcsoporthoz (1152 magasság pont) kellett vonulni, hogy az ellenséges repülőgépek elkerülje.

Messzehordó olasz ágyúk tüzeben hajnali 5 órára ért Stenllere, de nem pihenhetett. Visszaözoñló sebesültek és szétugratott csapattöredékek ugyanis azt a hírt hozták, hogy hatalmas erejű olasz támadás áttörte az éj folyamán a 126. és ettől keletre a 131. gyalogezredet.

A 125. gyalogezred parancsnoka ezredét a Monte di Val Bella irányában azonnal ellentámadásra rendelte. A II. 60. zászlóaljnak második hullám gyanánt kellett az első vonalat követni. A zászlóalj parancs-

A Doberdó mai képe. Az előérben látható rom mögött vannak eltemetve a doberdói csatákban hősi halált halt 60-asok. Az olaszok megható gondossággal ápolják hőseink temetőjét, amelynek külön tisztí őrsege van a Doberdón.

vitéz Márkus János egri építészmérnök, volt 60-as hadnagy felvétele.

nokságát Taby főhadnagy, mint a zászlóalj jelenlevő legidősebb tisztje vette át.

Az ellentámadás kedvezőtlen körülmények között indult meg. Hiányzott a tüzérségi előkészítés. Az élen haladó II. 67. zászlóalj rögtön olyan pusztító lövegűzbe került, hogy harcra való fejlődés közben összeomlott.

A helyzet reménytelennek látszott. A Monte di Val Bella birtokáért folyó küzdelem az előllevő két ezredet (126. és 131.) már felőrölte és a 125. ezred felét is felemészttette. Az utolsó zászlóaljra (II. 60.) hárult az a feladat, hogy rendet teremtsen ott, ahol már 7 zászlóalj elvérzett. Bekövetkezett az a pillanat, amikor már nem a csapat erején, hanem a parancsnok egyéniségén múlik minden, amikor egy ember lelkierejének kell pótolni azt, ami a csapatból hiányzik. Taby főhadnagy, zászlóalj parancsnok megérezte a pillanat nagyszerűségét. Felsőbb parancs bevárása nélkül rendelkezett. Zászlóalját ellentámadásra fejlődttette. 8 géppuskájának célszerű csoportosításból adott megsemmisítő tüzével nyitotta meg a zászlóalj útját és kísérte annak minden lépését. A zászlóalj az olaszokat egymásután három állásból verte ki, majd pedig rövid kőzítása után visszafoglalta a Monte di Val Bella magaslatot is.

Ezután a Monte di Val Bella védelmének három véres napja. A zászlóaljparancsnok a rendelkezésére álló csekély erő tudatában, utasította a támadást javasló Tabyt, hogy maradjon a védekezés mellett. De Taby mást gondolt. Arra szánta el magát, hogy a parancs ellenére is nekimegy az olaszoknak. Maga mellé vett két embert és személyesen derítette fel a szemben lévő olaszok részletes csoportosítását. A felderítő járőr most rohamoszátaggá alakult át. Taby főhadnagy egy rajt és két géppuskát vett magához. Ezzel a kis csapattal a terepegyenetlenségek (árók, sziklák) kihasználása útján észrevétlenül a támadásra készülő olasz hadcsoport keleti

A Monte dei sei busi teteje a háború után. Nagy 60-asf „hőstettek” színhelye. Elhagyott olasz géppuskás állások (vitéz Márkus János egri építész, volt 60-as hadnagy felvétele)

oldalába térközött, majd közvetlen közelből két géppuskájával — az egyiket maga kezébe — megkezdte a tüzet. Személyesen lőtte le az olasz parancsnokot, ami a megrágt olaszok soraiban a zavart a végső-kig fokozta. Erre kis hősi csapatát kézigránát-támadásra vezette. Mikor a főállásban levő részek ezt az egyenetlen küzdelmet látták, színién támadásra indultak. A legénység a géppuskákat vállra kapta és úgy ment, rohant az olaszokra.

A rövid küzdelem azzal végződött, hogy az olaszok a Val di Melegóba menekültek.

De ezzel a harc még nem fejeződött be. Az ellenség délelőtt egy Caproni repülőgépet küldött ellenük, amely géppuskatűzzel seprerte végig Taby állását. A mi géppuskáink azonban itt is jó munkát végeztek. Egy olasz repülőgép a mi állásaink mögött zuhant le, a többi visszafordult.

Ebben a küzdelemben Taby főhadnagy is meg-

Taby Árpád

Nehéz olyan emberekről írni, kik helyett a cselekedetek beszélnek, mert a cselekedetek minden ékesszólásnál világosabban beszélnek. —

Taby Árpád 22 éves volt és főhadnagy, amikor a „Mte di Vall Bella”-a véghez vitt haditetteért 1918-ban Őfelsége a „Lipót” — renddel tüntette ki. (E haditette jutalmául nyerte el utólag 1932-ben a „Mária Terézia” rendet.) Ekkor már a „Vaskorona” rendtől kezdve lefelé az összes tiszti kitüntetések, s a legénységi arany vitézségi érem kivételével az összes legénységi kitüntetések díszítették vilóz mellett és eredményes magatartásáért a különböző harcsteren: A S. Colombano hid védelme; a Socanikai támadás; a Kirilibabai harcok; a Belgrád melletti küzdelem; a dőberdói fensíkon az olaszok visszaverése a Mte dei Busi magaslatról; a St. Martino községnél vívott harcok; a Zarzecei vállalkozás; színhelvei legszebb és legvitézebb haditetteinek, melyekre mindazok, kik ott vele együtt küzdöttek, nem emlékezhetnek vissza az

Taby Árpád

sebesült. Sisakját golyó ütötte át és tejét megsebezte. Mikor az ezredparancsnok a harc eredményéről értesült, írásbeli parancsot küldött Taby-nak, hogy sebének ápolása végett azonnal kórházba menjen, de Taby erre orvos előreküldését kérte, hogy ez sebét bakötözze. Nem akarta csapatát elhagyni.

Taby főhadnagy a hárt fegyvertényvel a Mária Terézia rend lovagkeresztjét érdemelte ki. A rend káptalanja ezt röviden így indokolja:

„Taby főhadnagy céltudatosan és tetterősen, ki-magaslóan hősi vitézséggel és különös kezdeményező szellemmel, nehéz harci viszonyok között a Monte di Val Bellán a védelmi harcokat eredményesen vezette, ami az egész arcvonal-szakaszra döntően kedvező hatást gyakorolt.”

Taby Árpád testőrszázados legendásszerű alakja és ténykedései azonban a legméltóbb helyen, bajtársai szívében vannak a legszebben megörökítve.

eseményekre másképpen, mint az ő nevével kapcsolatban.

Kitüntetésére való érdemességét soha senki kétségbe nem vonta, az elismerések tehát nemcsak a „legfelső” helyről érték, hanem bajtársak, feljebb és alattvalók részéről egyaránt.

Ha haditetteit utólag is bíráló szemmel szemléljük, megállapíthatjuk róluk, hogy azokat nem az ötletszerűség, nem a vakmerőség jellemezték, hanem az okos kezdeményezés, alapos körültekintő előkészítés és következetes, a kiváló csapatot minden leleményességével és ügyességével eszközölt végrehajtás, példaadóan személyes bátorsággal vezetett, parancsnokukat tökéletesen megértő, s benne feltétlenül megbízó kisebb csapatrészekkel.

Különös erőszereettel viseltetett az önállóan és önként megoldandó feladatok iránt.

A géppuska — Taby mindig géppuskás volt — nagyszerű tüzerejét okosan kihasználva hajtotta végre kapott, vagy önként vállalt feladatait, melyek sohasem végződtek eredménytelenül. — Vállalkozó kedve sohasem lankadt, s ez érthető, mert azokat mindig siker koronázta. Nem várt, hanem megelőzte az ellenséget, miáltal annak legszebb elgondolásait is halomra döntötte. — Inkább visszatartani kellett, mint biztatni. Ezért gyakran elhallgatta szándékát, s csak utólag számolt be tetteiről.

Ha megfogyatkozott máhás állatainak száma, rendezett egy kis rajtaütést az ellenségen, s hozott magával annyit, hogy más csapatrészeknek is jutott. Ha elfogyott az élelem, jött a másik vállalkozás, s Taby bőkezűen osztogatta a gazdag zsákmányt a szomszéd századoknak is a beszerzési forrás megjelölése nélkül. — Ha rongyos volt a ruha, bakancs, szerzett jót az ellenségtől.

A szó legszorosabb értelmében atyailag gondoskodott alattvalóiról, ezek viszont gyermeki szeretettel rajongtak érte. Tisztársai őszintén szerették és büszkék voltak rá, — méltán.

Taby Árpád szolgálati idejének legnagyobb részét az önálló II./60. szászlójában töltötte. — Ez a zászlóalj azonban a harcokban sohasem a második volt, hanem mindig az első, Taby Árpád pedig annak az elsőnek is a „disze”.

Oscsodál Dezső
ny. ezredes

A komarowi Vergatterung.

Irta: Vajda Ármin dr.

Hát azt igazán nem lehet mondani, hogy a háború csupa kellemes dologból állana. Elvégre itt-ott lőnek is, a koszt se mindig kifogástalan, bizonyos kultúrigények is csak nehezen elégíthetők ki, no meg asszony-regimenteket sem alakítottak az ókori amazon-hadsereg felosztása óta. Mindezek okából majdnem meggyőződésként él bennem a hit, hogy a baka nem él egészen olyan komótosan a háborúban, mint — mondjuk — Marci Hevesen. De ezt azért nem tudom biztosan. Nem is mernék rá hitet tenni. Ugyanis azt tapasztalom magamon, hogy a szenvedésekre való visszacmlékezés egyszerűen kiesett az agyamból. Tudom, hogy így van ezzel más is. Egy pszichiáter számára volna érdekes kérdés, hogy miért tűnnek el a háborús szenvedés emlékei és miért maradnak meg csupán a kellemes emlékek, mintha azt akarnák igazolni, hogy a háborúban selyem az élet. Igaz, hogy némi gondolkodás után én is rájövök egy hibájára. Túlhosszú volt. Elunta az ember. Még szerencse, hogy hebe-hóba tarkította az unalmas életet egy kis frontáltörés, ellentámadás, visszavonulás, meg előretörés. Szóval az ú. n. mozgóháború. Ez aztán vitt egy kis változatosságot az állóháború tespedt unalmába.

Persze ez a tespedt unalom mindjárt az elején nem igen vett erőt az emberen. Akkor még semmi sem volt unalmas, mert hiszen — minden mástól el is tekintve — a háború az ujdonság ingerével hatott. De viszont igaz az is, hogy az első időkben mégis csak inkább a mozgóháborút kultiváltuk.

Ebben a tekintetben pedig igazán nem lehet ok a panaszzra. Bizony mozogtunk mi eleget. Egyikünknek-másikunknak tíz napig sem jött le a bakkancs lábáról. Nem volt akkor hiány semmiben. Nem is panaszkodott a baka. De nem is volt ráérő ideje. Hiszen ha este felé, vagy éjszakának idején nem láttunk muszkát, inkább a sötétség okán és nem azért, mintha kipusztult volna, akkor jobb szórakozás híján kerestük a tábori konyhát. 2—3 naponként össze is akadtunk vele véletlenül az I. század kivételével. Mert az első század konyháját a legelső muszka gránát tökéletesen szétcsapta. Nem maradt belőle csak a proci. Ha azonban éjszakának idején nem tudtunk a konyhával összelátkozni, nappal már nem igen ért rá az ember ilyesmivel bajlódni. Pirkadáskor kezdődött az angriff és harcoltunk a világnak mind a négy tája felé. Elkezdtük északnak, folytattuk keletnek, délnek fordult déltájt az arcvonal éle, majd nyugatnak svengolva estefelé odaértünk, ahonnan elkezdtük és napnyugtára még haladtunk egy jó-darabot újra észak felé. Ez volt az a híres huroktámadás, aminek leírása megolvasható a bécsi Kriegs-Archivben elfekvő jelentésekből. De akárhogy is mentünk, akármilyen kelepécén kellett keresztülvágnunk magunkat, augusztus 23.-ának éjjeli 1 órájától, amikor a 6-ik hadtest elővédje a 60-ik gyalogezred előörseivel átlépte az orosz határt, az ellenség földjén állottunk és haladtunk benne mindméllyebre előre egészen szeptember 5-ig, amikor délután a komarowi rohammal dicsőséges véget ért a történelemben komarowi csata néven megörökített ütközet. Úgy tudom, hogy ez az ütközet a háború elejének egyik legdicsőbb haditénye és büszke lehet rá az ezred 3 zászlóalja, amely az élen harcolva teljes létszámmal vett részt benne. A győzelem teljes volt és soha nem éltem át oly

intenzíven a győzelem tudatát, mint akkor. A muszka megszaladt, mi üldöztük estig. Ott vonultak el a foglyok özönével szemünk előtt és alkonyattájt a falu mögötti plátón a brigád kürtöse adta meg a jelt a gyülekezésre. A következő percben harsogtak az ezred és század kürtjei is. És az esti alkonyatban a combtetőn kürtszóra gyülekezett a baka. Az volt a Vergatterung! A huszár járőrök habos lovakon hozták a hírt, hogy 40 kilométeres körzetben nincs ellenség. Eljenzés! Hurrá! A sapkák a levegőben! Kacagva és sirva borult egymás nyakába tiszt és legénység abban az ujjongós örömszerű érzésben, hogy győztünk. Megsemmisítő vereséget mértünk a muszkára! Hurrá! Nincs többé szenvedés! Nincs többé sebesülés! Nincs hősi halál! Nincs muszka-invázió veszedelmé! És nincs háború! Csak dicsőség és diadal van! És béke, béke! Mehetünk haza!

Irták pediglen akkor az Úr 1914. éve szeptember havának 5-ik napját!

És másnap megkezdődött a visszavonulás a San folyó mögé.

A hatvanas ezred Belgrád elfoglalásánál.

1915. október hó 6-án indult meg a Mackensen-féle hadsereg hadművelete Belgrád ellen.

Ebben az offenzívában a 60-asok híres II. zászlóalja, az egynevezett déli balailon, a győzelmek egész sorozatával vett részt.

A haditerv nagyjából a következő volt: A német hadsereg jobbról a Cigányszigetnél támad, a közös hadsereg pedig baloldalon Zimony felől. Ez utóbbi támadás keresztülvitelére az 59-ik hadosztály tíz zászlóalját jelölték ki, amelyhez a 60-sok is tartoztak. A parancs úgy szólt, hogy a vasuti töltésnek és a Kalimegdán keleti részének elfoglalása után irány a Cár Dusan-utca, onnét pedig a Belgrádi temető. (A végcél mindenestre fatálisan furcsa volt.)

Elolvasták a zászlóalj előtt Snjárics Lukács altábornagynak, a divizio parancsnokának napiparancsát, mely többek között úgy hangzott, hogy *élő embert Belgrádban nem szabad hagyni.*

(Ugyanaz a Snjárics Lukács volt ez, aki 1918-ban, közvetlenül az összeomlás előtt Károly királynál ki-

Orosz-magyar barátkozás a fronton 1917 Húsvétjén Kirlibaba mellett. A 60-as bakák és orosz katonák egy csoportban békésen ülnek itt. Az oroszokat nemsokára felváltották új csapatokkal és megkezdődött ismét az öldöklés. (Márkus Béla t. főhadnagy felv.)

eszközölte Horvátország különválását, s az ő parancsnoksága alatt csatlakozott azután a szerbekhez a horvát hadsereg.)

Sötét este volt már, amikor a zimonyi parton felvonultunk az átkelés színhelyéhez. Az ég vöröslő volt, Belgrád lángokban állott. Kölcsönösen iszonyú volt az ágyúk tüzelése.

Hajnali felét lehetett, amikor a 60-asok támadására került a sor. Már csaknem teljesen világos volt a Dunán. A veszedelem részünkre abnormis mértékben nagy volt. A Kalimegdán tüzérsége csónakokat semmisített meg, melyekben egyszerre 30—40 ember lelte halálát. Maga Snjárics altábornagy is megsebesült, de még kiadta a parancsot, hogy az utolsó emberig folytatni kell az átkelést. Motorcsónak által vontatott katonai csónakban haladunk a széles Dunán a szerb part felé. A Duna füstölög a golyóktól. Közvetlen közelünkben egy szörnyű robbanás, egy gránát szét szakítja a vaskötelet, amellyel a motorcsónakhoz hozzá vagyunk függesztve. A rántástól s a kötél elvágásától csónakunk majdnem felborul. Teljes erélyre van szükség, hogy a legénység nyugalma visszatérjen. Szerencsére a motorcsónaknak baja nincs, nagy ivvel visszakerül hozzánk, kötelét megfogjuk és úgy visz bennünket a szerb part felé. Térdig érő vízben ugrálunk ki, vad „Hurrá!” ordítással rohanunk és foglaljuk el a közvetlen vízparton álló első állásokat.

A 60-as zászlóaljából csupán két századdal jutottunk át súlyos veszteségek árán a szerb partra. Ennél az átkeléséél esett el közülünk *Vajda* hadnagy, akinek menyasszonya éppen akkor érkezett meg Stari-Banovcára, az elindulás helyére, amikor éppen behajózás előtt állottunk.

Másik halottunk kedves vitéz egri fiu volt, *Braun Gyula* kadét, *Braun Károly* városi főjegyző testvére, Súlyosan sebesültek *Manglitz* és *Básth* zászlósok,

Magunk sem tudjuk-e mennyi idő alatt voltunk

a szerb árkokban és amint a gyalogsági tűz kissé enyhült, összekötetést kerestünk századunk többi részével, mely *Binder Frigyes* kapitány parancsnoksága alatt állott. A 60-asokból szerb partra átjutott két századdal átjött *Christián Ferenc* őrnagy, déli zászlóaljuknak még a doberdói harcokból legendás hírű, vitéz parancsnoka is.

Felemelő érzés volt az elfoglalt szerb területen állani, bár az összes hadseregrész, mely napfelkelte előtt átkerült, mindössze két és fél zászlóalj volt. Mi közvetlenül a Duna vizétől pár lépésnyire levő szerb árokban foglaltunk állást. A szerbek nagyon közel voltak hozzánk, a magas vasuti töltés betonállásaiban helyezkedtek el. Helyzetünk rendkívül szorongatott volt. A szerbek hősiességgel védtek pozíciójukat és minden harmadik órában ellentámadást intéztek ellenünk.

A következő éjjel átkeltek hozzánk a többi csapatrészek is. De nemsokára a szerbeknél is veszedelmesebb és erősebb ellenség támadott meg bennünket. A Duna megáradt és estére kiöntött állásainkból. A homokból buckákat emeltünk és ezekre vagy pedig a fűzfák törzseire kapaszkodtunk fel. A Duna áradása különös veszedelmet jelentett a sebesültekre, mert akit lövés ért, annak menthetetlenül vége lett a vízben.

Már nagyon kritikussá vált a helyzet, mikor a Kalimegdán felé levő szárnyunknak sikerült előretörnie. A vasuti töltést véres szuronyrohammal elfoglaltuk.

Az átkelés harmadik napján, október 8-án reggel egy általános rohammal előrenyomult az egész hadosztály. Bevonultunk a városba. Elfoglaltuk Belgrádot. A lakosság közül senkinek a hajszála sem görbült meg.

dr. Polánczy László
vált 60-as tart. főhadnagy

Az öreg József főherceg és a kadétek.

1898-at irtunk, mikor az Appel baka-ezred minden tagja nagy izgalmakkal készült az ezred zászlójának szentelésére. Nagy ünnepélynek is ígérkezett, hisz magasabbnál, magasabb rangú urak megjelenésüket kilátásba helyezték. Meg is tartották ígéretüket, ott is voltak. Eger város pályaudvara 100 év alatt nem látott annyi szalon kocsit, mint azon a napon.

Igy különösen visszaemlékszem József főhercegre a világháborút járt magyarbakák apjának, édes apjára, a cigányszelidítő, magyarosan kifent bajuszu, szeméből jóságot árasztó, öreg, József főhercegre, ki azért jelent meg, mert valamikor réges-régen, alezredes korában, ő is 60-as volt, bár akkor az ezredet még Wasa ezrednek hívták.

Nem hiába volt a fenséges Úr a honvédség főparancsnoka, minden katonai vonatkozású dologra kiterjedt figyelme. Így a többi között azt is észre vette, hogy az ünnepségre kivonult századok mindegyikének meg volt a maga kadétja, sőt némely századnak kettő is jutott belőle, amikor más, hadseregbeli ezred csak 4—5 ily kedvencel dicsekedhetett.

Mikor a Liceumban tartott diszebed alkalmával a személyének szóló ünnepi beszéd elhangzott, a tiszt urak a fenséges urral való koccintásra indultak, feltűnt neki, hogy a kadétek a beléjük vésett fejelem folytán mint a legénységhez tartozó egyének

Kép a román frontról. „Kitört” a román fejevrszűnet. A 60-asok állása előtt a drótakadályoknál találkoznak a mieink és a legyőzött oláh katonák. (Márkus Béla 60-as főhadnagy felvétele.)

aszatalknál maradtak és feszes vigyázz állásban irigy szemekkel nézték a tiszt urak koccintásait a Wasa ezred legmagasabb és egyúttal senior képviselőjével.

Egyszerre, az utolsó hadnagy koccintása után a fenséges Úr harsány hangú „No kadétek, ti nem jöttök?” mintegy vezényszóra jobbra át-ra fordított minket és a 16 kadett, duzzadó mellel, büszkén indult a megtisztelő koccintásra.

Mindegyikünkhöz volt egy kedves szava, kihez mit szólt, bizony már nem tudom, csak arra emlékszem, hogy engem a következően szólított meg: „Hát Te nem tudsz magyarul?” Igenlő válaszomra, megveregetve vállam, mondotta: „Csak aztán derék legyel!” Boka összecsapás, meghajlás és koccintás, amire még emlékszem.

Egy a 16 közül.

Tábori levelek a gallicai harcokról.

Póka József a tiszajobbparti mezőgazdasági kamara titkára, a hatvanas ezred volt géppuskás főhadnagyának tábori levelei közül válogattunk ki néhány szemelvényt, visszaemlékezésül a hatvanasok véres és dicsőséges útjára a világháborúban.

A komám.

A hóval belepert posta küldönc nagy halom tábori levelet kapart elő a köpenyegé alól, amit én a fedezékemben pislogó mécs világitása mellett szeretetteljes gonddal kezdtem osztályozni. Géppuskás osztag, első szakasz, második szakasz, jobb fegyver, bal fegyver . . . lovászok és így tovább, hogy senkinek későn ne érkeznek, a mit mindannyian oly türelmetlenül várunk.

A csomagban parasztlányos, kunkor fülekkel bővelkedő címzés: „A 4. masinagever címzetes parancsnokának”. Szent Anna község postabélyegével s a másik, nagy mérges betűkkel ugyancsak az én címzetes parancsnokságomnak, hasonló bélyegzővel.

Nézzük a leveleket!

Az első: „Tek. című hadnagy uram! Aláírva: a szívem mélyéből alázattal kérem a címzetes parancsnok urat, hogy szíves méltózáttal szabadságot adjon nekem infanteriszt Körösi (csuhaj) Jósikát Szent Anna felvégi barna legényt, a rektés masina gevertől, mert a jövendőnk Ege nagyon beborult. Az édes szülő apám már nem is akarja hallani az becsületes nevét, hogy aszondja hiába gyün haza a Jóska, már addig úgy is beköti az árva fejemet Bankós Lapát Miska a pírzes mónár fia, akinek mindig fel van fujva az ábrázata, mégis felmentvényt kapott a hadi katonaság alól, pedig semmi baja sincs az egy világon, csak az, hogy én utánam nehezkedik és hogy a harci fegyver helyett a malom ajtóját támogatja, hogy aszondja, nekem úgy se hagy békét, hát én inkább a hősi halállal származok el az élők világából, de előbb szíves méltózáttal egy néhány szóra tessék nekem szabadságot adni infanteriszt Körösi (csuhaj) Jósikát a rektés gevertől, hogy rendet tenne a pénzes mónár fiával. Tisztelettel kiválóan kérem ezt és az Mindenható Isten vezesse diadalra a hadnagy ur fegyvereit meg sürgős is a dolog, mert édes apám a jövő vasárnapra mondta ki a kézlogót az öreg Bankós Lapátnak.

Csehi Julis.

Ejnye, ejnye szegény Juliska! de nehéz harctéri feladványt szabtal élem, mert az csak világos, hogy Bankós Lapát Miskát én magam is úgy fogom meg nyakon, hogy mindjárt lelohadna a felfujt ábrázata, amiért a felmentése köpenyegében meg nem férkőzik és nem hagy békét az én legderekkabb legényem szívbeli mátkájának. Hanem bizony nehéz sor a te bajodon segíteni szép lány, mert Körösi Jósikának a legjobb reménység mellett is jó lesz, ha három hónap múlva ki tudom eszközölni a szabadságot . . . No talán majd csak lesz valahogy . . . de nagyon a lelkemre nehezedik a Cseh Julis kérelme és a háboru millió tragikuma ellen lázadó gondolatok mellett bontom fel a másik levelet:

„A géppuskás csapat tek. Parancsnokságának”! Alulírott apai jogomnál fogva azon alázatos feljelentéssel élek infanteriszt József Körösi (csuhaj) nevezetű géppuskás katona iránt, hogy szíveskedve cenzurát tegyenek a nevezett katona levélírásaira, mert csendes erkölcsű falunkban közrendbotrányt okoz háborításával, amit hajadon leányzóm derék kérésére Bankós Lapát Mihály nevű jó erkölcsű, derék falubeli fiatal embernek írkál, hogy szétszedi esontjait és ilyen életveszélyes testi sérülésekkel fenyegetődik és meg-

akadályozza hajadon leányom asszonnyá tételét, mert bár én apai szigoromnál fogva mindig széttevé cenzurázom meg a hadi lapját, ha kezembe kerül, de most már meg össze szövetkezett bűnös sógorommal Varga Máriával, aki szemérmelen az József Körösi (csuhaj) infanteriszt szerelmes hadi kártyáit jó erkölcsű leányom kezeibe tsempészni.

A miért is alázattal kérem a t. Parancsnok urat, hogy nagy hatalmával fegyelmezni méltóztassék a szilaj erkölcsű infanteriszt József Körösi (csuhaj) géppuskás katonát, aki békében is romlására volt Szent Anna község közcsend botrányának, mert soha sem tudott jámbor rendesen élni.

Közcsendünk békéjét magas hatalmában ajánlva méltóztassék figyelmezni azon nevezetű szilaj katona írásaira.

Alázatos szolgája
Csehi (Kemény) István.

Hát az bizonyos, hogy Körösi Jóska itt sem valami jámbor szerzetes, hanem mégis hitvány emberi tulajdonság lehet az, amelyik két fiatal lélek boldogságának letiprása árán nem átalja egy idegen fórumnak a segítségét ravaszul kicsalni. —

Gondolatban megsimogattam a szegény kétségbeesett Csehi Juliska homlokát és lelkemből szerettem volna segíteni kérelmében.

Az erősen zugó hóviharban egy újabb küldönc furta magát keresztűt a kavargó hópihéken és írásbeli parancsot hozott, hogy másnap reggel 10 órakor az őrségen nem álló legénységem előtt az ezredes ur saját kezével fogja feltűzni infanteriszt József Körösi (csuhaj) mellére a nagy ezüst vitézségi érmet, mely épen a mai napon érkezett az ezredhez. —

Öt perc múlva a fedezékemben állott Körösi azon mód lucskosan, hóval fedetten, ahogy az őrállásról behivattam. Katonásan tisztelgett s mikor végignéztem e harcban, munkában nagyra nőtt legényen, az jutott eszembe, hogy ha most ennek a kezébe adnám Bankós Lapát Miskát a levelekkel együtt, hát Lapát Miska nem sokáig támogatná a malom ajtaját. —

„Fiam”! — kezdtem előtte sorrendben az ügyeket —, panaszt érkezett rólad Szentanna községből, hogy életveszélyes fenyegetéseket irogatsz valami Bankós Lapát Mihály nevű derék legénynek, pedig azt tudod, hogy katonának nem szabad ártatlan embert bántalmazni, vagy fenyegetni.

Hadnagy urnak jelentem alásan, nem ártatlan ember az olyan, aki az apa mestersége után felmenti magát a háboru alul, otthon meg a fronton vérző katonalegény babáját gyöttri az ajándékaival s meg-

Az oroszok állásai Kirlibaba mellett a Kreutzhöhe magaslaton. A 60-asok 1917 júliusában hősiessé rohammal és véres kitartással elfoglalták. A lenykep a roham útjára: lólorával készült.

(Markus Béla építész, t. 60-as főhadnagy felvétele)

ejti magának a babám gögös apját az ígéreteivel, hogy ad neki a malomból, mikor már azt a Julist az anyja is nekem ígérte az első sebesülésem után s az öreg Csehi is akkép mondott nemet, hogy már ezüst érem nélkül még sem adja a lányát . . . És olyan nagyot, indulatosat fujt a melléből, hogy a kis mécses lángja eszeveszetten kapkodott a levegő után.

„Hallod-e fiam! Megígéred-e nekem, hogy ha most hazakerülnél, hát egy ujjal sem nyulnál Lapát Miskához? . . . Küzdött sokáig a lelkével s a végén megadással mondta, hogy: hiszen ugy sem kerülhetek én haza! . . . De hátha hazakerülnél, Jóska, mondd meg nekem lelkedre, hogy elvennéd feleségül Csehi Julist? . . .

Most megint ugy kezdett fujtatni a melle, mint a regiment fegyvermester tüzes fujtatója s aztán reményvesztelt hangon nyögte, hogy: Hiszen ugy sem lehet már ő a feleségem!” No fiam, ez már a ti dolgok, hanem még egy hivatalos dolgom is van veled: holnap reggel 10 órakor a második árokban az ezredes ur személyesen fogja feltüzni a nagy ezüst vitézségi érmet a te mellede! . . . És a vitézségi érem azután végkép megtörte a szegény fiu kedélyállapotát s amit legényeimnél a százszoros halállal szemben soha nem láttam, az most megjelent a Kőrösi Jóska szemében . . . egy nagy nehéz könnyesepp . . . talán arra gondolt, hogy mit ér most már neki a vitézség, ha a Csehi Julis esküvőjén nem ő lesz a vőlegény.

Én másra gondoltam és kiadtam a parancsot, hogy holnap a második árok olyan tiszta legyen, mintha csak az egri kaszárnya fagyjuval fényesített folyosóján lenne a paradé. — És ugy is lett. —

A rengeteg erdő sűrűjében messzire elibe lovagoltam az ezredes urnak és a magam kérésével adtam elő, hogy ugyanannak a legénynek, akinek ma feltüzi a nagy ezüst érmét, nősülési célból beadott szabadságkérelme érkezett hozzám, de a dokumentumok nincsenek még kéznél, azonban vállalom a felelősséget az ügyért, adja meg a két heti szabadságot és a káplári csillagot.

Az ezredes ur, akinek muszkaverő hire és félelmetes katona tekintete mögött egy gyöngéd apai lélek lakik, mosolygott a kérésre és mindent megadott. Mikor infanteriszt József Kőrösi mellén ragyogott az érem és az ezredes ur szájából hallotta a 14 nap szabadságot, a káplári csillagokat . . . előbb kezdte a szanaszét járó eszét összeszedni s aztán . . . ha rá nem nézek keményen . . . majdnem megöleli az ezredest boldogságában.

A szabadságlevelhez mellékeltem egy hivatalos levelet, hogy könnyebben menjen a legény dolga: T. Cz. Csehi (Kemény) István urnak! Szentanna község. Levelére értesitem, hogy nem találok kifogásolni valót korporál József Kőrösi levelein, mellyel Bankós Lapát Mihály nevű, a hadi szolgálat alól ideiglenesen felmentett legényt elriasztani szándékszik attól a tolakodástól, melyről a t. Cim leánya a parancsnoksághoz intézett levelében is panaszkodik, miután a leány már régen menyasszonya korporál Kőrösinek, akinek az ön ígérete alapján csak a kitüntetés hiányzott még, hogy atyai áldását adja a leánnyal kötendő házasságára. —

Mint hogy József Kőrösi nemcsak a fényes kitüntetést szerezte meg, hanem a valóságos káplári rangot is és összes fellebbvalóinak a legteltebb elismerését bírja, kérem legyen szeretettel azon, hogy minél előbb megtörténhessék az esküvő, melyhez az ezredparancsnok ur és én is őszintén sok boldogsá-

got kívánunk. Intézkedik a parancsnokság az iránt is, hogy Bankós Mihály felmentési ügye újból szigoruan megvizsgáltassék. —

„A géppuskás osztag parancsnoka.”

—O—

Mikor szabadság után korporál Kőrösi bevonult az osztaghoz, megkérdeztem: hogy van a menyecske? . . . nagyot sóhajtott.

Mit csinál Bankós Mihály? . . . Hat faluval arrább van geryeszegi daralójuk, odaköltözött . . . Hát Csehi Kemény István nem üzent semmit? . . .

Dehogy nem hadnagy ur, kapta fel a szót Jóska . . . ha meg nem tetszik haragudni, azt üzente, hogy ha már . . . majd meg lesz . . . a feleségemnek . . . a kicsinyei . . . hát kérjem meg a hadnagy urat keresztapának. —

Jól van Kőrösi, — ha Isten éltet — szívesen vállalom a komaságot, csak Te is viseld magad rendesen, hogy ezután se haragudjunk meg egymásra, mert komák között az nem is illik. —

Vadorzó.

M-ch kapitány dekkungjának ajtaja fölött lármásan csilingelt az ötágu csengő.

A csengő szavára Miska legény lépett a dekkungba: „Parancs kapitány ur!”

„Mond meg a Vadorzónak, készüljön a puskával, töltennyel . . . tíz perc múlva megyünk a schmielovai erdőbe disznóra! . . .

Miska krákokogott egy ideig, aztán akadozva jelentette, hogy a vadorzó Endrész már hajnalban — ellögett — nincs itthon.

Hová ment az a betyár?!

Miska egy lépést hátrált az ajtó felé és onnan jegyezte meg: „a vadászpuskát is magával vitte” . . .

A kapitány dühösen csapott öklével a rozoga asztalra és káromkodva fogadkozott, hogy felakasztja, most már mulhatatlanul felakasztatja Endrész káplár ordonáncot, a vadorzót.

Az ajtó észrevétlenül becsukódott és Miska, mint a kámfor láthatlanná vált.

Mérsékeltébb lármával fordult felém a kapitány s magyarázta, hogy az Endrész a legelső katona az ezredben, a háború első napja óta mellette van, a bátorságáról, nyugodtságáról már legendákat lehet beszélni, de fékezhetetlen vadorzó s ahol egy vadkant megszagol, onnan a hadbiróság akasztólója sem tartja vissza. Most, a nyugodt stellung-élet idején együtt szoktak vadászni a Dnyeszter menti erdőrengetegben s a 16-ik század a pazar zsákmány révén valóságos hízó kurát élvezett.

„Barátom — mondta a kapitány, — soha életben ilyen területem nem lesz. A Dnyeszter mentén nem mert előre jönni az orosz, szabadon járhatunk 6—7 kilométernyire a front előtt. Az egész Dnyeszter kanyarulat — mely előttem fekszik — az enyém . . . Szent Hubert megirigyelhetné ezt a rengeteget . . . Arra nem gondolt, hogy Szent Hubert ennél veszélyetlenebb területet is találhat, ha akar és újra dühösen az asztalra csapott, ismét becsengette Miskát s faggatni kezdte, hogyan? miért? mikép merészelt ellögni az a betyár? . . .

Miskától aztán kitudódott, hogy a Dnyeszter parti rengeteg irányából hajnalban vadászpuska dörrenését hallotta a „Vadorzó” s olyan nyughatatlan lett, mint egy nőstény vizsla. Dünnyögött, hogy az ő területére ne tolakodják senki . . . ő patrouillirozta el onnan a kozák járőröket . . . hát . . . vette a puskát . . . és nem birt nyugodtan maradni.

A kapitány borusan huzta össze a szemöldö-

két és megértő vadászlelke aggodalmával fordult hozzám: „az a bolond fiu még valami számárságba keveri magát” . . . a mult héten együtt cserkészünk ott s a bikát, amit kerestünk, két kollegának a vállán, rudon találtuk meg . . . a muszka vonalról szibir lövészek cserkésztek el előlünk . . . Endrész puskájának távol esett a cserkész kollega, hát olyan megvetéssel mondta rájuk — mintha a Kossuth-utcai kaszinóba született volna — hogy „piszkos vadorzók” — most azokat keresi ez.

— O —

Gyerünk öreg! . . . mondta felém a kapitány és már elő is szedett egy karabinert.

Elindultunk öten. A kapitány, én, mindkettőnknek egy-egy biztos kezű ordonánca karabinerekkel. Ötödik volt Treff, a kapitány vizslája.

Treff loholt előttünk, körülöttünk, — neki rontott a gazdájának, dörzsölődött hozzá, hizelkedett neki, lompos arcán látszott a boldogság . . . megyünk az erdőbe.

Kecskék módjára ereszkedünk le a Dnyeszter meredélyén. A februári szél teli horúta hóval a kolosszus partot; helyenként nem tudtunk másként lejutni, csak úgy, hogy ráültünk a keményen fagyott hóra s a posztó nadrágra bizva súlyunkat, merész rődlisokat megszegyenítő sebességgel szánkáztunk le 30—40 métert.

Ez volt a rövidebb út.

A Dnyeszter meredély lábánál voltunk. A folyam keskeny völgycsikját itt cserjék borították. A rengeteg hó terhétől mélyen le voltak nyomva a földhöz. A lehaitott ágakra fagyott vastag zuzmara, hó, apró batlangokat képezett a bokrokban, honnan gyűszünyi szentes cinkék rebbentek elő. A komoly Treff egy fűrándítással vette tudomásul az ártatlan apróságokat, gondolatai a manlicher hordásnyira kezdődő rengeteg erdőben jártak. . . ott vár ő rá az igazi munkája.

Treff után rövidesen a Vadorzó bakkancs nyomaira akadunk. Ő is ezen az uton haladt. Nem volt nehéz követni.

Treff haladt előttünk. Futott volna, de nem volt szabad neki, ezért csak keményen toppantgatta a havat. Nyugtalanága átragadt a kapitányra is, ki szokott sétáló tempóját elhagyva oly gyorsan kilépett, hogy keményen izzadni kezdtünk a nyomában.

Feikanyarodtunk a rengetegbe, melyet egy toraszzerű félszigeten a Dnyeszter ölelt körül.

Sok ezer holdnyi terjedelemben busult ez az erdő most lengyel gazdája után, ki a bécsi arisztokraták makaó parthiejai közül, nagy időközökben meglátogatta néha ősei erdejét . . . most már soha nem jön el többé . . . Pékarzsovnál beleattakirozott a mocsárba . . . elnyelte őt a mocsár a szakaszával együtt.

A Treff a levegőbe szagolt. Két lépés után megállott. A lába reszkedett. Rimánkodva tekintett a gazdájára: parancsot várt.

A kapitány megcirogatta lompos fejét s mintha egy emberhez szólna, úgy sugta neki: „Treff . . .

Treffkém! . . . keresd meg a vadorzót!” . . . s a hűséges állat az értelem kétségtelen kifejezésével hunyorított vissza s eltűnt a rengeteg erdő fehér sűrűjében.

Egy perc mulva hangos hóropogást, pattogó ág-törést hallottunk . . . és zudult felénk a láрма. A kutató vizsla egy békés szarvasfalkát riasztott meg, amely vad iramodással tört vissza a Dnyeszter part szűk bozótjába.

A kapitány aggódva figyelte, vajjon nem ragadja-e magával az ő Treffjét e szokatlan falka? . . . vajjon csakugyan megértette-e és teljesítte-e a parancsot? . . . A csorda elvágatott láttatlanul. Elűt a a láрма. A kapitány türelmetlenkedet, aztán hangosan kiáltott: Treff . . . Treff! . . . Kürtöt csinált szája elé a tenyeréből s úgy hívta a kutyáját. . .

Távol a völgyszakadékból keserves vonítás volt rá a válasz . . . mintha egy közönséges kuvasz vonitana valami pajta tűz felé . . . „ah ez nem lehet!” szörnyülködött a kapitány, ki vadász tekintélyét érezte sértve arra a feltevésre, hogy az ő Treffje vonit . . . de a hang a Treffé. . .

—O—

Közel az orosz vonalhoz, abban a szakadékban, melyen túl már láttatlanul egy lépést sem lehetett tenni, három mozdulatlan test feküdt.

A szakadék tulsó oldalán zsákmódjára hanyatt vágódva egy szibir lövész . . . ide is látszott, hogy a fél homloka levált . . . az innenső oldalon széles vértócsában terült el egy bozontos vadkan . . . Két lépést mellette a vadorzó feküdt, előre borulva, két karján pihent a feje.

„Vadorzó!” szólott hozzá gyöngéden a kapitány. . . s az ismerős hangra a káplár kinosan megmozdult.

Egy kabátot leterítettünk, arra fektettük, a másikkal betakartuk. Alig volt benne élet. Rumos kulacsot tartottunk az orrához és kortyot a szájába csöp-pentettünk.

Vértelen arca megmozdult, s a szemét kinyitotta . . . Könnyezett. . . A szája mozgott.

Kinos kísérletek után alig hallhatóan sutogni kezdett. A szakadék partján nyomon követtük a vadkant, — s szemével a tulsó partra intett. — A szibir lelőtte a kant . . . én löbe löttem a — vadorzót — a disznó még élt . . . szurni akartam . . . az ölemnek fordult . . . pocskékká tett . . . és ismét könnyezni kezdett . . . kinosan nyögött . . . kékülő ajka rángatózott.

Menthetetlen volt. — Egész hasürege fel volt hasítva. Utolsó hörögte, mikor a faágból szabott hordágyra fektettük. —

Bajonettjét a kan torkában találtuk meg. Be volt nyomva a markolata is,

—O—

Másnap a b . . . i temetőben egy friss domb emelkedett. A fejfa mellé volt ásva egy ketté tört vadászlegyver.

A szakadék tájékáról pedig a kora alkonyatban farkas ordítást hozott a fagyos szél. A potya zsákmányra gyáva vadorzók gyűltek . . .

A II. zászlóalj.

A volt cs. és kir. 60. gyalogezred önállóan ki-különített II. zászlóalja, 1908. óta, Boszniában, Zvornik-ban állomásozott.

Ez a zászlóalj volt az, amelyre az 1914—18. évi világháboruban a szerencse rámosolygott és amíg az ezred maga, az orosz hadszíntéren, inkább csak súlyos veszteségeivel tűnt ki, a II. zászlóalj dicsőséggel végigjárta a volt osztrák-magyar monarchia összes harcterit és sikert sikerre halmozott. A legénység ugyanaz volt. Ugyanazok a derék Hevesi, Borsodi és Nógrádi legények, de, tiszabeői Hellebronth Gusztáv volt a parancsnokuk. Hellebronth Gusztáv, mint őrnagy indult a világháboruban és mint altábornagy és hadosztály parancsnok tért vissza, Verdun alól.

Zvornik, egy festői fekvésű, teljesen török jellegű város, Bosznia keleti határán, erdőkoszoruzta hegyek és a sebesfolyású, kristálytiszta vizű Drina folyó partján. A város felett, a Balkán Semirámisának, Cantacuzenos Jerina görög császárléány és szerb királynő legendás várának romjai emelkednek. A romok alatt és felett 2 ujjal erősöd, az ugynevezett vízi-vár és a fellegvár épült későbbben és ebben a 2 erődben, valamint a Drina partján levő ugynevezett táborban volt a II. zászlóalj elhelyezve. Elhelyezésének sajátosságából következett aztán, hogy a zászlóalj már 1914. júliusában, tűzben állott.

1914-ben a zászlóalj 3 sikerült betörést hajtott végre Szerbiában és 1 ugyancsak sikeres belső hadjáratot Boszniában.

Az 1. Szerbiai excursionsnál, a II. zászlóalj még aránylag szerény szerepet vitt. Elfoglalta Loznicát és a Krupanj közti hegyvidéket. További előnyomulása során Zavlaká-ig jutott, hol a Csehországi csapatok közismert gyenge szereplése, olyan debacle-t idézett elő, hogy augusztus végén teljesen ki kellett üríteni Szerbiát. A visszavonulás mindig hálátlan feladat, de a 60-asok már ebben a lehetetlen situációban is megmutatták mire képesek. Már a bosnyák határon volt a zászlóalj, amidőn híre jött, hogy a zászlóalj eleség és máhavasatja. Krupanj és Zavlaka között meglepetésszerűen a szerbek tüzérségi tüzebe került és a pénztárral együtt odaveszett. Egy önként jelentkező különítmény, Ducek Ernő hadnagy parancsnoksága alatt, vállalkozott a pénztár megkeresésére és visszahozatalára. És amire vállalkoztak, azt teljes sikerrel végre is hajtották. Minden támogatás nélkül, csak a maguk erejében és ügyességében bízva, átszivárogtak a szerbek üldöző oszlopai között és ca 30 km-re a bosnyák határtól, megkeresték az összelőtt vonat roncsait és hiány nélkül meghozták a pénztárt.

A második Szerbiai betörésnél, 1914. szeptember havában, a 60-asok már teljes mértékben kifejleszték hadi képességeiket és az egész déli haderőnk előtt, tiszteletet és becsülést szereztek a 60-as névnek. Ezt a második betörést, tulajdonképpen, csak a 60-asok készítették elő, mert szomszédaink, az első komoly ellenállás után visszafordultak. Szeptember 8-án ismét egy önként jelentkező különítmény, 100 ember, Ducek Ernő hadnagy, Horváth Károly hadnagy és Melles Sándor tartalékos hadnagy parancsnoksága alatt, reggel 2 órakor csónakon átkelt a Drinán, a folyó parton levő szerb harcélőrsöket visszaveti és a Zvornikkal szemben levő magaslatokat mintegy 4 km. mélységben elfoglalja, ott azonban konstatálja, hogy a szomszéd különítmények nincsenek sehoh. A szerbek is felocsudtak közben a

meglepetésszerű átkelés által keletkezett zavarukból és amidőn látták, hogy milyen csekély erő áll velük szemben, támadásba mentek át. A különítmény, a legnehezebb viszonyok között estig tartja az elfoglalt területet és lehetővé teszi, hogy az esthomály beálltával, a zászlóalj is átkelhessen a Drinán. Másnap megismétlődik a szeptember 8-iki helyzet. Csapatunk támadásra indulnak, de rövid idő múltán kiderül, hogy csak a 60-asok támadnak, míg a többiek, újra visszamentek Boszniába. De a 60-asok komolyan támadnak, elég erősek hozzá, hisz ott van az egész zászlóalj és estére már a Bobije hegytetőn, a szerb tüzérségi állásokban vannak és szuronnyal foglalják el a legmodernebb francia gyártmányú Schneider-Creuzot ágyukat. Ezért a fejtényért a zászlóalj parancsnok, Hellebronth Gusztáv soronkívül ezredes lesz és táviratilag kapja meg a Lipót-rendet.

A második Szerbiai betörés, 1914. szeptember havában, Gucevó a Boranja és Jagondja planina gerincvonalaig jutott, hol többé-kevésbé állásharc fejlődött ki. Az első állásharc a monarchiában! A 60-asok a Biljeg nevű magaslaton küzdöttek, amidőn szeptember végén a szerbek Visegrádnál betörték Boszniába és Sarajevo külső erődvonalaig, Pale-ig, jutottak. Hadvezetőségünk erre a legjobb csapatokat kivonta Szerbiából és repülő dandárokat alakítva, azokat Boszniába irányította, Sarajevó felmentésére. Az egyik repülő dandár parancsnoka Hellebronth Gusztáv ezredes és csapatainak magja a 60-as zászlóalj, Winkler Ottó szds. parancsnoksága alatt. Erőltetett menetekben, október 3-án Kladanj és Vlasenica között találkozunk a 60-asok a szerb járőrökkel és október 5-én Vlasenica mellett, az Igriste nevű hegytetőn, már újra a szerb tüzérségi állásokat rohamozzák és ágyukat zsákmányolnak. Október havában a zászlóalj résztvesz a Romanija planina felszabadításában, hol a zászlóalj egyik legvittebb tisztje, a zászlóalj pk. Winkler Ottó szds. hősi halált halt.

Bosznia megtisztítása után, november 8-án a zászlóalj Bratunac és Ljubovija között, újra átkel a Drinán és harmadszor tör be Szerbiába. A zászlóalj Pecka-n keresztül, Valjevó irányában nyomul előre és a menetközben vívott harcokban esik el a zászlóalj másik legvittebb tisztje, Ducek Ernő hadnagy. Valjevó elérése után a zászlóalj Mionica, Gornji, Toplica, Ljig és Banjani-n keresztül megközelíti Gornji Milanovac-ot, ahol a szépen induló Potiorek offensiva szomorú véget ér. December 5-én a szerbek, pihent erőkkel, erőteljes támadásba kezdenek és köztudomás szerint Arandjelovac és Gornji Milanovac között visszavetették csapatainkat. A monarchia kénytelen újra kiüríteni Szerbiát és a következő visszavonulásnál, a 60-asok, Sabac-nál hagyják el Szerbia földjét.

1915. elején a 60-asok, a Szerémségben határőrizeti szolgálatot látnak el.

Az olasz háború kitörése, 1915. május 23. Polában találja őket, hol a kikötőnk külső erődvonalaiban, kiépítésén dolgoznak.

1915. július havában a 60-asok a Doberdó-i pokolba kerültek és itt érte az egész világháború alatt a legsúlyosabb veszteség a zászlóalj-at. Néhány hét alatt a zászlóalj kilenc-tized része elvérzett, de egy talpalattnyi földet fel nem adták. A harcok augusztus 2-án kulmináltak a Monte dei sei Busi magaslat körül, hol az olaszok sokszoros túlerővel és

megsemmisítő technikai fölényvel egyik rohamot a másik után intézték a magaslat ellen, amelyet a többszörösen áttört arcvonal dacára is szilárdan tartottak a 60-asok és ha valahol átmenetileg egyes területek az olaszok birtokába is kerültek, a 60-asok a legpokolibb pergőtűzben is ellentámadásra mentek és visszavették azt. Szemtanuk, kik Verdun-nél is jártak, mondják, hogy Verdun, még 1917-ben sem közelítette meg, az 1915. évi Doberdó harcok súlyosságát. A Doberdói harcokért, a katonai Mária Terézia rend káptalanja, Horváth Károly főhadnagynak, a tisztí arany vitézségi érmet ítélte oda.

1915. őszén újra a szerb hadszíntéren találjuk a zászlóalj-t. Október 6-án, Belgrádnál, a 60-asok, az elsők között kelnek át a Dunán és közel 3 napig a kiáradt Duna vizében harcolva, október 9-én az elsők között vonulnak be Belgrádba.

Belgrád után a 60-asok végig küzdöttek az egész diadalmas Mackensen offensívát, Belgrádtól a Rigómezőig. Kiemelkedőbb fegyvertények: Október végén, a birodalmi németekkel együtt foglalják el a Krajujevac körül kiépített szerb védelmi állásokat. November 17-én és 18-án tomboló hóvihárban utatlan-utakon átkelnek a régi szerb-török határhegységen, a 2000 méteres Kopaonik hegységen. Ezen a rettenetes éjszakán a dandárból 900 ember megfagyott, de másnap 10.000 foglyot és nagymennyiségű hadianyagot zsákmányolnak az Ibar völgyében. November 21-én éjjeli rohammal foglalják el a Socanica-i sáncokat. A szerbek itt akarták feltartóztatni a Rigómező felé előnyomuló csapatainkat és erős utóvéd-állást építettek ki Socanicánál. Ez ellen a tüzérséggel erősen megrakott állás ellen 2 zászlóalj intéz rohamot, melyet a 3. vadászok Mária Terézia rendjelen parancsnoka, Klempa Kálmán ezredes vezet. Az elővédet természetesen a 60-asok képezték. Klempa Kálmán ezredes, a volt monarchia egyik, legvitézebb tisztje, idős öreg ur, bottal a kezében, maga is ott megy az elővéd parancsnok, Horváth Károly főhadnagy mellett. Ott van a roham egész lefolyása alatt. At az ellenséges harcelőörsökön, át a gyalogsági állásokon, be egészen a szerb tüzérségi állásokig, hol a 60-asok régi szokás szerint, ágyukat zsákmányolnak. Ezzel szabad volt az út a Rigómezőre, Hunyady János dicsőséges hadjáratainak színhelyére és a 60-asok, a Rigómező fővárosában, Pristinán találkoznak a bulgárokkal.

1916. január havában a zászlóalj-t Novibazáron át Montenegróba irányítják. Résztvesz a Rozaj-i és a Berane-i ütközetekben és Andrijevice előtt éri a Montenegrói legyverszűnet.

Montenegró lefegyverzése után a 60-asok Podgoricán, Cetinjen és a legendás hirű Lovcen-en keresztül a Cattarói öbölbe mennek, ahonnan február közepén Tirolba szállítják őket.

1916. május havában a zászlóalj résztvesz a diadalmas Déltiroli offensívában és május 17-én Rovereto mellett rohammal foglalja el azokat az állásokat, amelyeket előző nap az egész dandár hiába támadott. Itt tűnik fel egy fiatal hadnagy, Taby Árpád, a későbbi Mária Terézia rendes vitéz, ki átveszi a 60-as hagyományokat és ágyukat zsákmányol.

A zászlóalj a Col Santo és a Pasubio havasain keresztül átjut Észak Olaszországba is és június végén, Schinó várának ostrománál éri őket a parancs, hogy Galiciába szállítják őket.

Galiciába, a Brussilow offensíva, ezidőben veszedelmes eredményeket ért el és hadvezetőségünk a legtávolabbi harcterekről kénytelen csapatokat el-

vonni, hogy feltartóztassa az oroszokat. A zászlóalj-t julius elején Delatyn közelében vetették tűzbe és itt ismerik meg az oroszok tömegharcászatát. A zászlóalj innen az Erdős Kárpátokba, majd később Bukovinába kerül, hol 1916. őszén, unalmas állásharc alakul ki.

1917-ben a 60-asok résztvesznek a diadalmas Bukovina-i offensívában. Kirlibabától, Watra-Moldavicán át, Solka-ig. Solkánál, 1917. szeptember havában, az oroszok utolsó erőteljes ellentámadását tartóztatják fel súlyos veszteségeik dacára.

Az orosz fegyverszűnet után, 1917. karácsonyán a zászlóalj-t Bukovinából, Erdélyen át, Romániába irányítják. A zászlóalj gyalogmenetben megy át a Borgói hágón Erdélybe, majd vasuton a Háromszék megyei Bereck-re szállítják őket, hol az akkori átszervezés következtében megalakuló 125. gyalogezred kötelékébe kerülnek, amellyel 1918. elején előbb a Lesuntului magaslaton, majd Grozesti-nél mennek állásba.

A román fegyverszűnet után egyidejeig Háromszék megyében pihennek, majd 1918. május havában Olaszországba szállítják őket, hol a szerencsétlen kimenetelű juniusi offensíva után, a Sette Comuni fensikján, a Monte di val Bella magaslat visszafoglalásával és megtartásával szereznek újabb leveleket a zászlóalj babérkoszorujára. Itt, a Monte di Vall Bella magaslaton hajtotta végre Taby Árpád főhadnagy, a zászlóalj egyik legkiválóbb fegyvertényét, amikor mint géppuska század pk, átvette a megfogyatkozott zászlóalj parancsnokságát és június 29-én és 30-án párját ritkító sikerre vitte embereit. Taby Árpád főhadnagy ezen fegyvertényért, a katonai Mária Terézia rend lovagkeresztjét kapta.

R O K K A N T A K.

A nemlátható őstigrisnek árnyékában,
melyet nem engednek kiirtani
a dzsungelek és szent mara, mint a Butaság
árad a tenger nyomorult csapat,
a srannellek tűzijátékának királyai,
mankók testvérei, ágyúk kiválasztottjai, —
szájukon már befagyott a felebbezés,
csontjaik összenőttek-hőmpölygő folyók
közel a kora halál öblös torkolatához,
árva szívük felett bús érmek lógnak,
lépéseik után rossz sorsok kúsznak,
szájukon a hiábavádolás némasága,
megnyugodtak már felsebzett éveik,
megnyugodott a felsebzett föld alattuk —
csak én nem vagyok nyugodt. Szent testvéreim!
Ki nézlek bennetek rozzant emeletékről
szívemmel utánatok hajolva és rozsdásan lelóg
mellem felől hitem ezüstös érme, —
ki jön fel hozzám, hogy bearanyozza
kötelyeim szobák kopott sarkában,
ki gyújtja meg kialudt tűzhelyem,
ki, ki locsolja fel az eláult virágot?

Lelkem felett tankok gázoltak át,
szívemet romlott gázok fojtogatták,
vetésem gépfegyvergolyók jégesője
verte el, hogy álljak be közétek —,
meg nem nyugodva, rejtett úszkös rontásokkal?
Gránatsebeket kihever a föld,
lövészárkot beföd ekék nyoma,
a véres fű tavaszra újra zöld,
de a lélek nem gyógyul meg soha!

Kelen László

Megvigasztalódás.

Irta: Mátrai Sándor.

Kisgazda 60-as katonacimborám — rokkant, a balkezeleje „hamis”, rajta állandóan fekete pamutkeztű — beszélt: — Sapner roncsuta meg... De hogy nem tukták a kórházba kireperányi, hát levágták... Szóra se érdemesítették, csak elaltatták, oszt — ahogy ők monták — leoperáták... Mikor felireztem, az ezredorvos, meg a főorvos — nimetek, ott izegtek-mozogtak mellettem, mint gyerekszülésné a bábaasszony... Lesi a két orvos ur a tekintetem... Faj, matyar? — kérdezi oszt az ezredorvos ur. Fáj-e? csudálkoztam rá — mi fájna?... inkább én vagyok: de egy cigareta — mondok — ammeg még a letjobban smakkuna, ezredorvos urnak alázatosan jelentem. A her regemencarc benyut a zsebibe, kinyitta az ezüst cigarettartót, kivett belülről egy aranyosozópókás cigaretát, oszt betette a számba. Még ő maga gyújtott gyulát is... Ejnye!... — ütött a fejembe, resteltem el magamot — mé vagyok én ilyen szájalomraméltó, hogy egy ilyen nagy gyut nekem gyufát?... Akkor mongya oszt a her regemencarc, hogy — kotona musz levagni kez, fagy nem tebb csardastancolsz... Leesett az állam ihetemben... Tekintek csak ugy lészemvel a sebére, a bal kezemfejre, hát — Uram irgalmazz! — hűt helyi... Bijony akkor előjárójába, elkeseredésembe majnem kísétáram az ablakon a harmagyik emeletre... — de hogy hallottam, hogy másnap leoperályák a szomszédomnak, a németnek a lábát — mind a kettőt!... — hát kíváncsiskodtam, hogy mikor majd a német észretér, oszt megláttya, hogy fusz vót — nincs... mit szó?... Hát hogy mit szót?... Aszonta, hogy aggyák oda neki — a hede-güjt... Mikor oszt od atták neki a hegedüjt — hát ráhuzta mingyán, csavarított olyan nólákat, aminőket én se azelőtt, de azótáru se hallottam... Táru is maratt a szám a csudákozástu... Hát ez a nimet, ez nem bánnya, nem fájlálya, hogy így láb nekü maratt? — töpröttem el magamba, — még jó kedvi is van, kedvi muzsikányi?... Megfogtam a nimet kezibe a vonót: Svager — szótam hozzá, a könnyü meg kiperdüt a szemembü — hát fusz... izé, nem maród?... nem baj?... Legyintett a kezivel, a két karjára mutató! meg a hede-güjre, oszt mosolyogva monta: Muzik. Muzik... — brót!... Vagyishogy — odas: a lábna, megél ő a muzsikábu, megkeresi ő a hede-güjvel a brót, a kenyerit... Így oszt én is megvigasztalóttam keserüségembe. — gondutam:

egykezvel is meg lehet az ekeszarvát fogni, no, meg az asszonyt is megölelni...

A 60-asok 24. századának hevenyészett telefonfedezéke 1915-ben, a Zlota Lypa mellett, az orosz támadást előkészítő tűzér-ségi tűz alatt.

(Puschnik százados felvétele.)

Az Amerikai Rák-ellenőrző Társaság szervezetének és a rákoktatás terén kifejtett munkásságának ismertetése.

Irta: Dr. HAMMERSBERG ELEMÉR

Az orvos-tudomány eddigelé megoldatlan és legnagyobb problémáinak egyikét a rákbetegség kórokozójának felfedezése és a betegség gyógyíthatósága képezik. E szörnyű kór igen nagylokú elterjedése nemcsak a tudományos világ kutatóit serkentette fokozottabb munkásságra, hanem a minden iránt fogékony amerikai lelkeket is egy táborba tömörítette, hogy önzellen lársadalmi szervezetükkel feladatát se siessenek e kórban szenvedő szerencsétlen ember-társaiknak és az ezen kórral tudományosan foglalkozó szakköröknek. E társadalmi mozgalom 1913-ban egy kis csoport sebész, nőgyógyász és laikus érdeklődő kezdeményezésére indult meg Amerikában. E mozgalom haladéktalan megindításának szükségességét az a tapasztalati tény váltotta ki, hogy az e kórban szenvedő szerencsétlenek részben az operációtól való észszerűtlen félelmükben, részben tudatlanságuknál fogva, a betegség oly előrehaladott stádiumában kerestek orvosi segítséget, amikor már menthetlenek voltak. E szervezet első és legfontosabb feladatát tehát a nagy közönség észszerű felvilágosítása képezte. Hogy e felvilágosító munka kulturmissioi jellegét tisztán kidomboríthassák és minden esetleges meggyanúsítástól megóvják, szem előtt kellett tartaniok azt a tényt, hogy e munkát csupán szakorvosok nem kezdeményezhetik, mert, egyrészt collegük önreklámnak minősíthették volna ténykedésüket, másrészt a paciensek körében kelthették volna azt a gyanút, hogy e propaganda munka rejtett célja az, hogy propagálóinak materiális előnyöket biztosítson.

Minden felmerülhető vagy rosszakarató kritika eliminálására a kérdés úgy nyert megoldást, hogy a szervezkedés és a propaganda-munka megindítását egy laikusokból álló önzellen társadalmi szerv vette a kezébe és a nélkülözhetetlen szaktudós orvosokat e társaság designálta a propaganda munka elvégzésére, ügyelve arra, hogy a szakelőadókat oly körzetekbe küldjék ki felvilágosító szakelőadásuk megtartására, hol az illetők nem szoktak praktizálni. Az előadók a hallgatóság vagyonsabb részét minden esetben a házi orvosok, a vagyontalan részét a legközelebbi kórház felkeresésére biztatták.

Idővel a mozgalom úgy megnövekedett, hogy szükségessé vált Amerika minden államában egy egy helyi szervezetet felállítani. New-York állam kivételével valamennyi állami helyi-szervezet élén egy elnök áll. A New-York állambeli helyi-szervezet élére New-York város nagyságára való tekintettel két elnököt állítottak. Az egyik elnök hatáskörébe tartozik New-York város 5 kerülete, az u. n. „metropolitan terület”, továbbá Nassau, Suffolk, és Westchester. A másik elnök hatáskörébe tartozik New-York állam többi része.

E társadalmi szerv szükségességét legjobban igazolja, hogy még 1927-ben New-Yorkban csak 615 volt az egyesület tanácsát kikérő beteg egyének száma, addig 1929-ben e szám már 2029-re szaporodott. E társadalmi szerv kutató munkájának eredménye, hogy 1931-ben a hét milliő lakosu New-Yorkban 25.000-nél több rákban szenvedő egyént tartanak nyilván. A New-yorki Rákellenőrző Bizottság 1930 november elsejéig 350 felvilágosító szakelőadást tartott. Egy szakelőadás időtartama 20 percnél

tovább nem tarthat nehogy a hallgatóságot kifárasztásuk. Az előadás befejeztével az előadó felkéri hallgatóságát, hogy most már ők tegyenek fel kérdéseket, és a tapasztalat azt mutatja, hogy e sokszor órákat igénybe vevő közvetlenebb érintkezés igen jól bevált a hallgatóság bizalmának felkeltésében. A társaság tudományos mozgó-lényképfelvételeinek bemutatása is kiváló propaganda eszköznek bizonyult. A társaság propaganda-munkájához igénybe vette a rádiót is. 1932-ig 56 rádió-előadást tartottak. Ezen általános fejtegetések formájában tartott rádióelőadások tárgykörét a rádium használatának, a sebészet haladásának, a bizottság általános oktatási munkájának ismertetése stb. szokták képezni. Minden rádió-előadás befejeztével közhírre teszik, hogy a leadó állomásnál jelenkezők az előadott értekezést nyomtatásban díjtalanul megkaphatják. A társaság évenként egyszer az intenzív őszi campagne befejezésekor a New-yorki orvosi akadémián egy nagy nyilvános gyűlést rendez, melyen rendszerint 2—3 kiváló szak-előadó tárgyal meg valamilyen, a rákbetegség körébe tartozó témát. A társaság New-York City jóléti tanácsa információs szolgálatával összekapcsolt felvilágosító irodát tart fenn. Ez az iroda összegyűjti az adatokat, utbaigazítja a szűk anyagi körülmények között lévő betegeket, hogy vizsgálat vagy kezelés céljából mely kórházat vagy klinikát vehetik igénybe díjtalanul; de a vagyonosabbaknak is tanáccsal szolgál az ajánlható klinikai típusok, taxák és rendelő órák tekintetében. Mindegyik folyamodó a bizottságtól egy ajánlólapot kap a klinikához vagy a kórházhoz és ezen ajánló propaganda vezércikkjeit díjtalanul közli. 1930-ban 225 napilapot és folyóiratot vett a társaság igénybe és az ez évben rendelkezésükre bocsájtott hirdetési helyek ellenértéke egy millió dollárra becsültetett.

Minden egyes plakát forgalombahozhatóságának postulatumai a következők:

1. a vándorló szemét lekötni.
2. a nyilvánosság érzékenységét nem sérteni.
3. a gyógytani etikai szabályokon belül maradva egy-egy biztató üzenetet küldeni.
4. a meggyógyulni vágyó szenvedőket megvalósíthatatlan ígéretekkel nem biztatni.

Ebből láthatjuk, hogy egy-egy új plakát kibocsátása a felsorolt postulatumok szem előtt tartása mellett nem csekély feladatot ró a társaság propaganda bizottságára. Röpirataik az előteletlek leküzdése céljából nem túlon túl „betegszerűek”. A „By the way” „mellesleg feliratú illusztrált röpirataik a mindennapi élet folyamán követendő óvó-rendszabályokat tárgyalják illusztrációkkal ellátva. A magyarázószövegben kiemelik, hogy igen fontos ezen óvatossági rendszabályokat rák és egyéb betegségekre is kiterjeszteni. A társaság újságcikkei 1929-ben 1156 inch-nyi nyomtatott hasábolttal tettek ki.

A nyilvánossági osztály statisztikai térképei szemléltetően hasonlítják össze a rák-betegséget más betegségekkel, kimutatják e betegségnek főleg az utóbbi években mutatkozó emelkedési tendenciáját azon testrészek megjelölésével, melyeken a rákos tünetek fel szoktak lépni. Vannak térképek, melyek a kooperáló kórházakat és klinikákat tüntetik fel az általuk nyújtott szolgálatokkal, melyek sok esetben ingyenesek. E térképek az iskolákban, jótékonyági egyesületekben, kiállításokon és vásárokon minden alkalommal kiüggesztetnek.

New-York City-ben és a környékén lévő azon kórházokról, melyek speciálisan a rákos betegek ren-

delkezésére állanak, az egészségügyi biztos és kórházak biztosainak bevonásával 1929-ben egy pontos és áttekinthető kimutatás készült annak feltüntetésével, hogy hány ágy áll rendelkezésre a rákbetaegeknél. E kimutatás feltünteti a kórházak és magán-orvosok birtokában lévő rádium mennyiségét és a röntgen apparátusok számát. E kimutatás elkészítése után megállapították, hogy a szegény gyógyíthatatlan betegek számára otthonok felállítására van még nagymértékben szükség. A társaság az orvosvilág oktatása céljából New-York City kivételével, országsszerte gyakorlati rendez ügynevezett ráktovábbképző tanfolyamot „dry clinich on cancer”.

New-York Cityben, ahol annyi kitűnő és jól felszerelt kórház áll a rákbetaegeknél rendelkezésre, azonkívül három speciális rák-kórház is létesült, az érdeklődő szakörök oktatására elég alkalom nyílik. A New-York City-i rákellenőrző bizottság tehát ezen intézmények kiváló vezetőit felkérte, orvostovábbképző tanfolyamok rendezésére. Az eddigelő tisztán New-Yorkra szoruló Westchester-megyei rákellenőrző helyi bizottság munkálkodásának eredményeként a megye különböző városaiban négy év alatt 11 speciális klinika létesült és a jelen évben már most sikeres gyűjtési akció indult meg e klinikák rádiumszükségletének beszerzésére. Az országos rákellenőrző bizottság alapítványi pénzekkel kezdte meg áldásos működését. Amikor az intézmények létesítése felemésztette az alapítványi anyagi forrásokat, szűk-ségessé vált, hogy a bizottság önkéntes segélyekből finanszírozza kiadásait. 1927 novemberében a társaság kétféle címkét bocsájtott ki a karácsonyi forgalomra való tekintettel, a kereskedők számára. Mindkét címke hasznos és rövid tanácsot tartalmazott és alkalmas volt arra, hogy a karácsonyi vásárlásoknál mutatkozó túlszűfolttság kellemetlenségeitől úgy a vásárlóközönséget, mint a kereskedőket megkímélje. Az egyik címke felirata: „Shop Early” „korán vásárolj”. A másik címke jótanácsa így hangzott: „Mail Early” „korán postázz”. A karácsonnyal kapcsolatosan nem akarták tehát a nagyközönséget direkt a rákra utaló figyelmeztetéssel vagy célzással kellemetlenül érinteni, de az „early” „korán” szó, generálisan érvényes jótanács, az élet minden lépésében.

Korán vásárolj, hogy elkerüld a túlszűfolttság kellemetlenségeit, korán postázz, hogy küldeményed idejében jusson a címzetthez. . . Korán fordulj betegségeddel a szakorvoshoz, amíg segíteni lehet rajtad. Ezen ötletes címkék 30.000 dollárt jövedelmeztek a társaságnak, mely összeg a munka egy évi folytatásához elegendő volt. Azóta évről-évre szellemesebb-nél-szellemesebb ötletek megvalósításával próbálják anyagi kiadásait előteremteni. A tőzsdei krach folyamánként, az 1929. évi gyűjtési akciónak már csak 22.000 dollárt eredményezett.

1929-ben New-York 5 kerületében 25.000 rákos egyén állott kezelés alatt. Az összes halálesetek száma 77.482 volt. Ebből 7818 haláleset esik a rákban megbetegedettekre. E statisztika szerint megállapítható, hogy legalább három rákos megbetegedésre esik egy haláleset. A különböző kórházak sebészei és vezetői egyöntetűen megállapították, hogy a társaság működése óta úgy a magán-, mint a kórházi gyakorlatukban a rák korai stádiumában jelentkező páciensek száma évről-évre szaporodik

(Folyt. köv.)

Levél a szerkesztőhöz.

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

A 8-ik szám 12-ik oldalán a tiszafüredi gazdagylés hirasításán van, hogy: „... v, B. Gy, azt a külön javaslatát, hogy a 15 pengős búzaár miatt a gazdaadósságok tőkét 60 % -kal értékeljék le.”

Tekintettel arra, hogy ez a hirasítás alkalmas arra, hogy erős kritikákat váltson ki, az alábbiakban ismertetem a helyes tényállást.

A gazdagylésen a súlyos gazdasági helyzet egyik súlyosbító körülményének jelölték meg azt, hogy a mezőgazdasági termények árának nagymértvű csökkenése mellett a gazdák által a többtermelés céljaira felvett adósságok most már elbirhatatlan terhet jelentenek a gazdaközönségre. Válaszomban ismertetem azokat a módokat és utakat, melyeket a kormány keres, illetve melyeken jár s megemlitem, hogy a pénzügyminiszter úrnak magam is tettem egy javaslatot, mely olyan megoldást keres, hogy a hitelező érdekei is meg legyenek óva, a gazdaközönség is enyhítést kapjon.

Elgondolásom abból indult ki, hogy a gazdaközönség adósságainak legnagyobb részét abban az időben csinálta, — az okot most nem keresem — amikor a búza cca 33 pengő volt, 1928—1929-ben. — A nagy árzuhanás — természetesen — a legjobban számító gazdát is oly súlyosan érintette, hogy legnyilvánvalóbban erőfeszítése dacára sem képes kötelezettségeinek eleget tenni. De — valljuk be nyíltan — nem igazságos az, hogy mikor a legtöbb termelési ág válságban van, a tőke legyen az az egyetlen, amely nem vesz tudomást a válságról. Már mikor bejött — a tőke — az országba, a kibocsájtási árfolyamban és magas kamatozásában 2—3 évig fizették ezt — vállalkozásának jutalmát elkönnyvelte és így jogos az a vele szemben megnyilvánult kívánság, hogy a nehézségi gazdasági helyzet consequentiáját neki is viselni kell. Természetes az a törekvés, hogy ennek olyan módon kell történni, mely a tőke bizalmát irányunkban nem ingatja meg. Az a bizonyos kecske és kaposzta eset!

Elgondolásomban tehát azt mondom, hogy tőke-tartozásomat elismerem 100 % -ban, de miután minden értékem és productumom 60 % -ot esett, képtelen vagyok a 100 % -os tőke kamatterheit viselni. Ugyanebből az okból és mert a külföldön a tőke kamatozása 1 1/2—2 1/2 % között változik, az általam fizetendő és fizethető kamat nem lehet magasabb a 4 1/2—5 1/2 % -nál. Ez a tétel áll a mai viszonyokra, mikor főterményünknek értéke 12 pengő körül mozog s maradna érvényben a 15 — boletta nélkül — pengős búza ár. Ha azok a hatalmasok, kiknek nyomorúságainkat köszönhetjük, nekünk hitelezett tőkénk teljes kamatozását akarják elérni, hassanak oda, hogy főterményünk értéke ugyanoda emelkedjék, mint az a nyújtott hitel felvételének időpontjában volt. Én készséggel hozzájárulok — elgondolásomban — ahhoz, hogy a búza 15 pengős árának minden pengővel való

emelkedése esetén emelem a kamatozó tőke összegét 4 % -al. Ezen a módon a gazdatársadalom javuló helyzete a hitelezőre is javulást jelent s így remélhető, hogy saját jól felfogott érdekeinek szolgálatában igyekezni fog a mi helyzetünket megjavítani. Mindaddig, míg ez az érdekközösség fel vagy beállítva nincsen, nem lehet reményelni, hogy a különböző helyek konferenciái eredményesek legyenek.

Számokban kifejezve elgondolásom így néz ki: 33 — cca — pengős búzaárnál felvettem 1000 pengőt, 15 pengős boletta nélkül — áríg fizetek 400 P. után kamatot. 16 pengőnél 440; 17 pengőnél 480; 18 pengőnél 520 stb. míg 30 pengős búzaár elérésével teljes tartozásom — ez esetben 1000 pengő — után fizetem a kamatokat.

Nem lévén pénzügyi szakember, nem tudom mindazon vonatkozásokat kidolgozni, melyeket elgondolásom megvalósítása esetén figyelembe kell venni, összhangba kell hozni stb., de ilyen nyersen illetékesek elé terjesztve az volt rá a vélemény, hogy járható útnak látszik. Az elgondolás minden irányában való kidolgozása fogja csak megmutatni, hogy átültehető-e a való életbe, vagy csak egyike azon tömegével felvetett „hazamentő” gondolatoknak, melyek a legjobb elgondolással, de megvalósításra nem alkalmasan, igyekeznek szomorú helyzetünkön segíteni akarni.

Bobory György
orsz. gyűl. képviselő

Lévay Mihály ünneplése.

Hatvan társadalmának kimagasló személyisége *Lévay Mihály* v. püspök, hatvani prépost. Emberséges szívének számtalan nemes megnyilatkozását és az ő jóságos, fennkölt gondolkozását Hatvan és környékének szegényei állandóan érzik. Mint a szegényügy lelkes apostola fáradságot nem ismerő buzgalommal az ország vezető köreinek figyelmét is minden erejével igyekszik ráirányítani a szegényügy helyes megoldására. Áldásdús tevékenységének egyenes folyamánya az a meleg, bensőséges szeretet, amellyel őt Hatvan társadalma osztatlanul körülveszi. Az őszinte megbecsülésnek és rokonszenvnek hangos megnyilatkozását láttuk abban a meleg ünneplésben, amelyben őt hetvenéves születésnapja alkalmából Hatvan lakossága részesítette. Az ünnepélyes istentisztelet után *Csepány Géza* az egyháztanács elnöke a város egész társadalmának nevében üdvözölte, az ünneplést mindenképpen elkerülni akaró főpapot. Az ünneplésen a láthatatlan vendégek a megsegített szegényeknek az a nagy sokasága volt, akik az ő atyai gondoskodása folytán segítségben részesültek.

Minarik János jószágigazgató jubileuma.

A báró Hatvany-féle nagyteleki uradalom országosan ismert nagytekintélyű és kiváló szaktudású igazgatóját, *Minarik Jánost*, az ötvenéves szolgálati jubileuma alkalmából meleg ünneplésben részesítették tisztelői és barátai.

Ebből az ötven évből huszonöt esztendőt a nagyteleki uradalomban töltött el. Ez idő alatt mint Hatvan és környéke társadalmának igen értékes tagja tette közkedve a személyét annak ellenére, hogy ismert szerénysége távollattotta őt minden hangos közszerepléstől. Emberbaráti nemes érzésének számtalan tanujelét adta és minden alkalommal a legnagyobb mértékben sietett anyagi segítségnyújtásával a közügyek és a szűkölködők támogatására.

A történelmi osztályra váró szerep napjainkban és a közel jövőben

Irtá: Szent-Ivány Farkas

A Nemzeti Casino 1932. évi rendes közgyűlésén január hó 31-én a szokásos Széchenyi Emlékbeszédet az idén Bethlen István gróf mondotta. Tárgyául azt a kérdést választotta, hogy vár-e még egyáltalában szerep az Ország vezetésében az aristocratiára és a birtokos köznemességre, vagy ezek az osztályok eltűnhetnek a történelem súlyestőjében? Tételét így formulázta meg: „Van-e, lehet-e ebben az új világban még szerepe azoknak, kik a régi magyar úri társadalomhoz tartoznak? Nem-e helyesebb, nem-e idősebb átadni a teret egészen másoknak és félreállva attól a közéletől, amely a jóízű sü, művelt embereknek gyakran csak undort kelt, oly időkre várni, amikor nemesebb ambícióknak és több megértésre alkalom nyílik?”

Bethlen István gróf, Széchenyi István gróf megdönthetetlen helyes elvét szem előtt tartva, mely szerint „a legnagyobb bűn másokat vezetni akarni, az erre való képesség nélkül”, seregszemlét tart az általa „rég magyar úri társadalomnak” nevezettek fölött. „Vessünk számat tehát önmagunkkal”, mondja, s ezen seregszemle és számvetés után, arra a conclusiora jut, hogy: vagy teljesítenek illetve képesek a történelmi osztály tagjai a Nemzet életében, olyan hasznos functio betöltésére, amely nélkülözhetetlen és mások által alig pótolható, vagy nem”. Első esetben hűtlenség volna félreállni, a másik esetben azonban a régi magyar úri társadalom felett napirendre tér a történelem.

De hát milyen működésben látja Bethlen István gróf azt a teljesítést, amely nélkülözhetetlen és mások által alig pótolható? Ezt nem mondja meg. Én azt hiszem, hogy ezt a tevékenységet, amit csakis ez a történelmi osztály végezhet el, ugyanabban látja, mint én, hogy ugyanis átvezeti a nemzetet egy új osztályokra alapított rend uralmához, békés eszközökkel, átmentve a múltból azt, ami abszolút érték. örök érvényű. magyar és nemzeti.

Ahhoz, hogy a történelmi osztályra a jövőben váró szerepet megérthessük, tudni kell az alábbiakat: Félreértések elkerülése végett előre bocsájtom, hogy a főnemességet alábbi tárgyalásaim során két részre osztom: 1) Azok a magyar főnemesség, kik nem magyar eredetűek, idegenek fajban, vérben, szellemben, szokásaikban, loglalko ásukra nézve, a magyar történelmi osztálytól, s a bécsi udvar fénye és melege volt csak éltető elemük. 2) Azok a magyar főnemesség, kik a magyar köznemesség soraiból emelkedtek ki. Ez utóbbiakat a történelmi osztály nemzetfenntartó név alá sorolom, az összes ősi-magyar történelmi birtokos nemes családokkal együtt, akár főnemessékké váltak hazaias érdemeik előismerésül és a nemzet érdekében kifejtett szolgálataikért, vagy más kiválóságuk folytán, az utóbbi századokban, akár megmaradtak régi köznemessi sorsukban, mert ez a magyar fő és birtokos köznemesség vérben, fajban, leszármazásra nézve, kulturájában, szokásaiban, erkölcsiében, egy volt mindég és egy ma is, egyforma életkörülmények között élt magyar földjén, ugyan azon ideálokért egyformán küzdött és vértelt; s azonos functiot töltött be a nemzet ezereves életében s így egységes néven itt alant a magyar származású főnemességet és a magyar birtokos köznemességet közös néven, nemzetfenntartó történelmi osztálynak nevezem.

Ősi idők óta — 1848 óta ugyan papiroson nem, de tányleg még mindég — az ország sorsának intézése kizárólag a kiváltságos történelmi osztály kezében volt. Ez helyes is volt mindaddig, míg az ezen hivatásának, erkölcsi, szellemi, és anyagi erőinek teljes birtokában, a múltban lelkiismeretesen és hazafias buzgalommal meg tudott felelni és meg is felelt. Ez az osztály volt az, mely családi traditioi folytán, lélekben és testben összeforrott nemzetének minden érdekével és ezért méltán a nemzet gerincének, nemzetfenntartó-történelmi osztálynak nevezetük. Azonban az idők folyamán különböző külső és belső erők hatása alatt ez az osztály úgy erkölcsileg, mint szellemileg és anyagilag züllött, pusztult, s evvel szemben más — eddig még nem is ösmert, s a nemzet életében való részvételtől történt elzártáguk folytán, nemzeti szempontból még értéket nem jelentő — elemek, osztályok: a városi polgárság, és falusi parasztság és úgy a városi, mint a falusi proletariátus kezd tért hódítani. Azon külső és belső hatások, melyek ezen osztályok fejlődését siettetették, jelentősebb tényezői: a demokratikus és sotiális eszmék térhódítása, a kultura terjedése, ezen osztályok anyagi és szellemi erőinek emelkedése, az iparosodás, a városok rohamos fejlődése, és mint legfőbb és döntő tényező, a világháború. Ezen befolyások s erők hatása következtében ráeszméltek ezek az osztályok az ő tömegeik által való nagy erejükre és súlyukra, s most már követelik az őket jogosan és méltán megillető szót és szerepet az ország sorsának intézésében. Ez rendben is van így. A városi polgárság fegyelmezett, sok esetben kulturában előbbre van és anyagiakban függetlenebb, mint a történelmi osztály, csak miután sok benne az idegen elem, a nemzeti érzés még nem elég erős nála, s politikai iskolázottsága, gyakorlata híján sokszor nem látja még a nemzet egyetemes, nagy érdekeit. A falusi parasztsztyál szín magyar, de az egységes nemzeti gondolat, érzés, még igen hiányos nála, s hazafisága s látóköre nem terjed túl a saját portája kerítésénél. Ez az osztály még kultura terén is meglehetősen hátra van. Úgy a városi mint a falusi proletariátus tömegei pedig, sajnos egyelőre, a történelmi osztály nemtörődömsége folytán és ennek következtében, nagyrésztben a nemzetietlen, hazafiatlan, internationalis áramlatok befolyása és vezetése alá kerültek. Így tehát ez a három, feltörekvő osztály, nemzeti szempontból még nem érett nemzetfenntartó szerepre, arra, hogy átvegye a történelmi osztály szerepét a nemzet életében, még nem alkalmas. Erre kell nevelni!

Ezen osztályok fejlődésével, emelkedésével szemben nézzük az idegen főnemesség és a történelmi-osztály (magyar főnemesség és birtokos köznemesség) sorsát: Az idegen főnemesség, mint mondottam már, nem magyar, mely idegen uralkodók kegye folytán, gyakran az ország érdekei ellen, az Uralkodónak tett szolgálatainak fejében jut Magyarországon nagy vagyonhoz, fekvőségekhez, dominiumokhoz, címhez, ranghoz, s így politikai befolyáshoz. A politikához legtöbbször sem képzettsége, sem rátermettsége, sőt gyakran még kedve sincs, de öröklött neve, positioja, és gyakran idegen Uralkodója — kinek mindenét köszönheti — kivánságára kénytelen az Ország sorsát intézni, idegen befolyással, magyar nemzeti érzés nél-

kül. A személyes és családi érdekek jobban érvényesülnek náluk, a Nemzet — általuk többnyire nem is ösmert és át nem érzett — érdekeinél. Tehát, ha ez az osztály eltűnik az országos politika és vezetés teréről, azt nem kell siratnunk. A bécsi Burggal, kancelláriával, Ballhausplatzcal és a k. und k. Arméével, ezeknek megszűnésével egyidejűleg az Ő létjogosultságuk is megszűnt.

Másként áll a dolog a nemzetfenntartó történelmi osztállyal (magyar fő és köznemesség). Ez az osztály kevés kivétellel izében-vérében magyar. A történelem folyamán még az Uralkodóval szemben is, ki idegen volt neki, többször felkeléssel, életének és vagyonának kockáztatásával védte és szolgálta a magyar független nemzeti eszmét. Bátran mondhatjuk, hogy még a világháború előtt is ez az osztály volt maga a Nemzet. Ebből az osztályból kerültek ki a Nemzet papjai, politikusai, közéleti vezetői, államhivatalnokai, tisztviselői, orvosai, mérnökei, ügyvédei, művészei, szóval szellemi vezetői és munkásai. Meg is felelt évszázadokon keresztül, egészen a világháborúig ez az osztály emberül, ugy ezen hivatásszerű rendeltetésének, hogy ezért gáncs ne érje soha, csak előismerés illetheti. Sajnos azonban a világháború, az ezt követő összeomlás, idegen megszállások és fosztogatások, Trianon, az egész civilizált világ gazdaságát fenyegető válság, földreform, B. lista, fizetés-reductio, leépítés, elviselhetetlen közterhek, hitelkrízis, stb. ezt a jobb sorsra érdemes osztályt olyan anyagi nyomorúságba, függőségbe s ennek folytán erkölcsi lejtőre juttatták, (tisztelet a kivételeknek) hogy ma már nem képes és nem is alkalmas az ország kizárólagos és egyedüli politikai, erkölcsi és szellemi vezetésére.

Ezek után önként merül fel az a szükségszerű kérdés, hogy miután ahogy Bethlen István gróf is mondja: „mintha fokozatosan kiapadóban volna az a bő forrás,” amit a történelmi osztály jelentett a nemzet számára, célszerűen honnan kell várni az arra teljesen alkalmatlan idegen főnemesség, s a meggyöngyült, vérvesztett, erőiben megfogyatkozott nemzetfenntartó történelmi osztály nemzeti, szellemi munkásainak pótlását?

Magyar nemzeti szempontból egyedül helyes és természetes folyamat az, ha egyrészt az arra hivatott városi polgárság nemzeti szempontból érett (mert ne felejtjük el, hogy hála Istennek ilyen is igen sok van már) és alkalmas kiválasztottjaiból, másrészt az egészséges, vagyonos, értelmes, főképpen szin-magyar falusi paraszt osztályból, vagyoni függetlenségüknél, szorgalmuknál, rátermettségüknél, ambíciójuknál és megfelelő értelmi censusuknál fogva erre alkalmas egyének és családok emelkednek ki, quasi pótlandó a történelem kulisszáiban elsüllyedő nemzetfenntartó történelmi osztály kidőlésével előállott hiányokat. De itt még egy utolsó nagy feladat vár, mielőtt rendeltetését teljesen betöltötte volna nemzetével szemben, a régi történelmi osztályokra!

Ugyanis ezeket az új, feltörekvő, életerős osztályokat, embereket, kiknek érvényesülését megakadályozni nem szabad, de nem is lehet, nekik — a történelmi osztály tagjainak — kell alkalmassá formálni, bevezetni, nevelni az egyetemes nemzeti öntudat érzésébe, ennek érdekében való önzetlen munkába. Demagogoktól, félművelt stréberektől, impotens helyi nagyságoktól, feltörekvő paraszt osztályuk Dózsa Györgyeitől, a proletárosztályok Leninjétől és Kun Béláitól, kiknek osztályuk érdeke, vagy személyes érvényesülésük, az egyetemes magyar nemzeti érdek előtt áll, meg kell védenünk ezt az országot.

Összegezve az itt leírottakat és felelve Bethlen

István gróf feltett kérdésére, szerintem a történelmi-osztályra a jelenben és a közel jövőben az az életbevágóan fontos, nagy nemzeti feladat vár, melyet senki más nem végezhet el helyette, hogy amellet, miszerint az arra még erkölcsileg, szellemileg és anyagilag alkalmasoknak, nem osztályuk, de nemzetük érdekében kötelességük kivenni részüket a közélet vezetésében, az új, feltörekvő városi polgári, falusi paraszt és általános proletárosztályokat, ezeknek vezetőit, nekik, a történelmi osztály tagjainak kell nevelni, bevezetni a nemzet érdekében való munkába, hogy majd az Ő eltűnésük idején, (mint egyedüli irányító politikai és szellemi vezető-osztály) ami a társadalmi fejlődés természetes folyamánya és átalakulása következményeként rövidesen be fog következni, nemzeti hagyományainkat, gondolkodásunkat, erkölcsünket, érdekeinket, sajátosságainkat, szóval összes nemzeti érdekeinket, azaz egész magyarságunkat, olyan utódokra hagyhassuk, kik képesek és alkalmasak lesznek az ezeréves Magyarországot, annak minden nemzeti és faji tulajdonságaival együtt újabb ezer esztendeig fenntartani.

A történelmi osztály pedig, mint ilyen, ezen működése végeztével beolvad az új idők társadalmi osztályaiba, melyeknek kebelén belül lesz majd a Magyar Nemzeti Gondolat és Eszme, a régi magyar erkölcs és szellem őre és továbbfejlesztője, kinek actív közreműködését a közéletben, soha míg Magyarország fennáll, ez a Nemzet nem nélkülözheti.

Hatvanasok

Északi szélvihar bömbölő zugása
Hőlödte harcterünk vad haraggal járja.
Minden fedezéknek megrázza fedelét,
Gallyakból rótt falát sirón zengő jajjal
Kegyetlen tépi szét.

Dermesztőn a hideg fakult arcunkba vág,
Állunk az őrsegen szegény egri bakák.
Előttünk a muszkák százezre táboroz,
Kino halálunkéért imádja Istenét
Milliónyi orosz.

Nyűzsög sokaságuk, mint a tenger árja,
A kedvező percet szívszorogón várja,
Hogy drága ezredünk mindegyik emberét
Hajókat romboló, zajgó hullám gyanánt
Dühödten zúzza szét.

Mi azonban állunk, mint a szikla bérce.
Büszke méltósággal tekintünk a vészre,
Melyet hősi módon, mindhalálig türeink,
S ha kell, a tél havát biborszinre festi
Földre ömlő vérünk.

De ha előttünk itt százszoros az ellen,
Habár kezünkre lagy őrsegen a fegyver,
Noha reánk tör is minden e vidéken,
Fényes diadalért a nagy Istent kérem . . .
S ha győznünk nem lehet, inkább mind elveszünk,
De idegen népnek — mi, hatvanas bakák —
Szolgái nem leszünk!

Janowicz, 1915. február 12.

Trajtler Géza

Kelemeflen sajtófiiba

csuszott be a mult számunkban Borhy György fesőházi tag nyilatkozatába.

A nyilatkozat végén szereplő búzakiállítás ugyan is nem búza, hanem gazdasági kiállítás volt s felhasználjuk az alkalmat arra, hogy erről a nagyszabású kiállításról, mely sokak emlékében még élénken él, néhány szóban külön is megemlékezzünk, miután a legnagyobb szabású vidéki kiállítások közé tartozott.

1908. évben ünnepelte 50 éves fennállását a Hevesmegyei Gazdasági Egyesület s ebből az alkalomból rendezte Gyöngyösön szeptember 6—10. között Jubileumi Kiállítását, mely azt a nagy teret foglalta el, mely a gyöngyösi járásbírószékhely szembentérül el és ma szénapiaci célokat szolgál.

Az egész terület be volt kerítve s külön csarnokok emelkedtek az egyes csoportok számára, nagyszabású istállók a kiállított állatok részére, s számos csinos pavillon az önálló kiállítók, a cukrászda, vendéglő, zenekar stb. elhelyezésére. A kopár területet árnyas ligetté varázsolta a kiállítás elnökének, Borhy Györgynek az az intézkedése, hogy erdeiből szépen fejlett fákat hozatott gyökerestől a kiállításra s azokat ott parkszerű elrendezésben, teljes lombozattal ültették el, cserjékkel és virágágyakkal tarkítva.

A kiállítás nagyszabású voltára jellemző a kiállítási katalógus terjedelme: 1000 körüli kiállító, 116 oldalon felsorolva. Az egyes, önálló csarnokokkal bíró osztályok a következők voltak: I. gyümölcs, szőlő és borászat, II. mezőgazdaság, III. ipar, IV. gép, V. amatőr csoport csarnoka.

A kiállítási parkban számos gazdasági gép volt még nyílt színen is elhelyezve.

Az istállóban a következő csoportok kerültek elhelyezésre: I. magyar fajta szarvasmarha, II. nyugati fajta szarvasmarhák, III. sertések, IV. juhok, V. baromfiak és házinyulak.

Végül külön pavillonban volt elhelyezve a tiszai halászat, népszerű halászeszárdával kapcsolatosan, az egykori gróf Károlyi hitbizomány debrő-parádi uradalmai, ifj. dr. Szohner Lajos kis, közép gazdasági rendszerének bemutatásai. A kiállítás nagyszabású lődíjazással volt kapcsolatos s az összes díjak kiosztása szept. 11-én ünnepélyes keretek között történt.

Hatalmas fejlődésről tett tanúságot ez a kiállítás, igazolta azt, hogy a vármegye szorgalmas lakossága a kedvező előfeltételek mellett a vagyoni gyarapodás útjára jutott. Pedig még alig voltak 10 évvel túl azon az óriási csapáson, amit a filoxera pusztítása jelentett, amely tönkremenéssel fenyegette a fél vármegyét.

A nem is oly messzi multból felénk tekintő eredmények vigaszt nyújthatnak arra, hogy a most elszünetelt rengeteg csapás ellenére is kintartás, munka és szorgalom, párosulva a takarékosággal csodát művelhetnek, s kiheverhetetlennek látszó csapások és bajok után ismét a jólét felé vezethetik gazdasági életünket.

A Hevesmegyei Gazdasági Egyesület gyűlése.

Szeptember 30-án tartotta Borhy György felsőházi tag elnöke alatt a Hevesvármegyei Gazdasági Egyesület igazgató választmánya Egerben a Vármegeházán ülését, melyen elsősorban az Egyesület azon anyagi természetű nehézségei kerültek tárgyalás alá, melyek a tagdíjak be nem fizetése folytán állottak elő és végeredményben azt jelentik, hogy 13.000 pengőt meghaladó kinnlevőség mellett az egyesületi ügyvitelben éppen akkor állanak elő nehézségek, mikor a tagok és a mezőgazdasági egyetemes érdekei a legélénkebb tevékenység kifejtését kívánják.

Balogh István titkár részletes jelentést terjesztett be Heves vármegye gyümölcskivitelének alakulásáról. Rámutatott arra, hogy milyen károkat okoztak a vármegye gyümölcsstermelőinek az osztrák kereskedelmi szerződés hiánya, a lengyelországi beviteli tilalmak, a németországi bizományi áru rendszer, továbbá a belfogyasztás szempontjából a teherautó forgalom korlátozása.

A lengyel beviteli tilalmak tönkretették a cseresznye és meggy, uborka, zöldbab kivitelét, a későbbi rendezés során is elkésve jöttek az intézkedések, úgy hogy po. dinnyéből mindössze 220 waggon ment Lengyelországba. A csemegeszőlő kivitelét is erősen hátráltatja a termelők és kereskedők tőkehiánya, nem tudják a hosszadalmas átutalások nehézségeit tőkével pótolni, mert a vármegyében alig kapott valaki export hitelt, szemben a kecskeméti és nagykőrösi exportszindikátussal, mely óriási ilyen hitelt élvez, de természetesen Hevesvármegyében alig vásárol. Különösen szomorú a Csehországgal kötött kompenzációs szerződés fiaskója. Ezen szerződés augusztus 29-én lépett életbe és 300 waggon dinnye, 150 waggon szőlő, 200 waggon alma, szilva, továbbá paradicsom, veres- és fokhagyma kiviteli lehetőségei mellett 150 waggon bor kivitelét tette volna lehetővé. A szerződés alapján a beviteli engedélyeket a csehnek csak oly cégeknek adták ki, amelyek adóhátralékban nem voltak. És ha ilyenek vannak is, mégis a hátralékmentesség igazolása folytán az engedélyek kiosztása 8—9 napos késedelmet szenvedett, ami elegendő volt arra, hogy a dinnye idényéből kiesve teljesen elmaradjon a szállításokból, hogy a magyar szőlő felvidéki belföldi versenytársa, a beregmegei szőlő beérjen s ezzel a szőlő export lehetetlenné váljék. De hogy a csemegeszőlő kivitelünk még jobban meg legyen nehezítve, a kilogrammonként 125 cseh korona vám mellett még külön 60 cseh fillér luxusadót is szednek a csehek kilogrammonként, ami aztán végkép felborítja a kalkulációt. A borok tekintetében az almabor és a belföldi gyengébb borok védelmében odáig megy a cseh kormány, hogy a nekünk kontingentált mennyiségre is minőségi kikötéseket tesz és vámnélkül literenként legalább 250 cseh korona értékűnek kell lennie az exportálandó bornak. Ez azt jelenti, hogy a mi szokványos asztali és pécsenye boraink dacára a kontingensnek, nem exportálhatók.

A Választmány tájékoztatására Elnök elmondja, hogy az Egyesület Vezetősége mindent elkövetett a gyümölcskivitel érdekében, különösen pedig a lengyel forgalomnak a m. évekhez hasonló mértékben való biztosítására. Április óta megszakítás nélkül résztvevett minden adandó alkalommal a munkában, terjedelmes felterjesztések, a kereskedelem bevonása, a vármegye országgyűlési képviselőinek, dr. Hedry

Lőrinc főispánnak erélyes támogatása ellenére sem lehetett több eredményt elérni. Mindezen kérdések legnagyobb nehézsége valutáris természetű és az érdekelte országok szigorú valuta politikájával függ össze. Miatán pedig a valutáris kérdések mellett a kompenzációk megállapításánál ipari és kereskedelmi érdekek mellett kerülnek szóba az agrár érdekek, rendszerint a pénzügy, kereskedelemügy és földművelésügy minisztériumainak bevonásával tárgyalják le a külügyminisztériumok ezen kérdéseket. Világos, hogy ennyi hatóságnak sok idő kell arra, hogy megegyezzenek. A jövő évre már remélhető, hogy a szükséges gyakorlat kifejlődésével ez a kérdés rendeződik.

Tárgyalta a választmány az OMGE javaslatát a Mezőgazdasági Kamarákkal való együttműködés tekintetében, a gyöngyösi játékkészítő tanfolyamok jelentős eredményeit örömmel vette tudomásul, Klár Jenő javaslatára kérni fogja, hogy a tejtermelők országos szövetségében a szarvasmarhatenyésztő egyesületek egy delegált tagja a nem tömörült tejtermelők érdekeinek képviselőjére beválasszassék a szövetség vezetőségébe. Csatlakozott több Társegyesület különböző állásfoglalásához, végül elhatározta, hogy októberi ülését Gyöngyösön fogja tartani.

Egyik legtekintélyesebb egri cég nyolcvanéves jubileumához.

Eger, október hó.

Angliában a kereskedelem klasszikus hazájában olyan messze évszázadokba nyúlik vissza egy-egy tisztes kereskedelmi ház, vagy iparos cég fennállása, mint nálunk Magyarországon az arisztokrata nevek családfája. Londonban nem ritka a 2-300 éves kereskedőház. Ott nemzedékről nemzedékre, mint a mi hitbizományi birtokaink, osztatlanul marad a család alkalmas tagjának kezén az ősi cég. Ezzel szemben Magyarországon ma már ritkák a régi illusztris cégek. Nálunk nem az a divat, hogy apáról fiúra marad a bolt, az üzlet, a műhely. A fiúk igényei megnőnek, lebecsülik az apa foglalkozását és a szerintük „előnyösebb” vagy „elegánsabb”, „uribb” lateiner életpályákon igyekeznek elhelyezkedni.

Csak nézzünk végig Egeren. Hol vannak a régi lakosság elejét képező patricius egri kereskedő és iparos családok? Azok a patinás nevű cégek, amelyeknek hire-neve valamikor messze földön szebben csengett aranyból és ezüstből?

Még ma is találunk néhányat mutatóban a régi tisztelt nevekből, de ezek is egyre kevesebben

lesznek. A Gröber, a Ruzsin, a Steinhauzer és Czekkel neveket még őrzik tisztes cégtáblák. Ősi a Steiner borkereskedő cég, a Fischer-likörgyár, de a többi virágzó nevekre már nehezen találunk. Ezért üdvözljük különös tisztelettel azt a kereskedő házat, amely most tölti be alapításának *nyolcvanadik* évfordulóját városunkban. *Polátsik Jenő* vezérigazgató közti szervezetben álló cégét: az *Egri Kereskedelmi Részvénytársaságot*.

Polátsik Hermann 1852-ben alapította meg Egerben üzletét, amely áruval látta el a helybeli és vidéki kereskedőket. 1854-ben vásárolta meg a cég mai házhelyét és emeletes épületet építtetett oda. Az üzlet mindjobban fejlődött, tisztes nevet szerzett, átélte a 67-es, 71-es, 73-as évek gazdasági válságait és már tekintélyes nagykereskedés volt. A 78-i árvíz az üzlet teljes raktárát elpusztította. 1901-ben újabb nagy csapás érte: az Egri Kereskedelmi Bank katasztrófális bukása a cég megtakarított tőkéjének tekintélyes részét magával rántotta, mint bankbetétet. A kedvét vesztett alapító helyét az üzlet élén nem sokára fia vette át: *Polátsik Jenő*, aki azóta is vezeti a virágzó kereskedelmi házat. Megvette és magába olvasztotta az ugyancsak tisztes multu Kánitz Lipót és Fiai céget. Majd felépítette a modern igényeknek megfelelő, kétemeletes új áruházat. Ekkor szélesebb érdekkörök bekapcsolása céljából részvénytársasággá alakult a cég és azóta (1912.) Egri Kereskedelmi Részvénytársaság néven emeli Eger kereskedelmének színvonalát. A háború súlyos gazdasági életében is megállta a helyét. Önzetlenül segített a közellátásban Egernek, sőt e célra a szükség nehéz óráiban még forgótőkét is bocsájtott a város rendelkezésére, kamatmentesen.

Nagyösszegű hadikölcsönt is jegyzett, ennek ellenére infláción, defláción és az újabb évek sok gazdasági krízisen át töretlen erővel jutott el most a nyolcvanéves jubileumhoz. Talán azért, hogy példát adjon nekünk, hogy reményt keltsen az esesettekben ezzel a nyolc évtizeddel, amely azt tanítja, hogy minden válságot túl lehet élni és a válságok után mindig a felvirágzás boldogabb időszaka következik. — ha a cég szolid és olyan értékes és tapasztalt vezér vezet, mint *Polátsik Jenő*.

Sok ilyen vállalatot, sok ilyen sikert, sok ilyen igazgatót kívánunk e jubileumi ünnepen Egernek és Heves vármegyének!

A jó gazda tudja, mi kell : *Monori Mag* mindig kikel !

Magyar Magtenyésztési r. t.

Budapest-Monor

KÖZPONTJA : B U D A P E S T, IV. SZÉP-U. 1. SÜRGÖNYCIM : GRANARIUM.

MONORI MAGKERESKEDÉSE : B U D A P E S T, IV. K O S S U T H I L. U. 3.

TELEFON : AUT. 86—8—60.

ŐSZI ÁRJEGYZÉK KIVÁNA TR A I N G Y E N É S B É R M E N T V E.

EGRI HORDÓ és FAÁRUGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Gőzfűrészek EGER SZVORÉNYI UTCA 1. Parkettgyár
Interurbán telefonjai: Egerben 221, 101 és 161. Gyártelep Felnémet, interurbán telefon 3.
Gyöngyösön 221. Gyöngyös, " 221.
Kiadási telep Egerben, Gyöngyösön. Erdőkezelőség Felsőtárkány, interurbán telefon 4.

Táviratcim: Hordógyár Eger.

Folyószámla: a Magyar Általános Hitelbanknál Budapesten.

Girószámla: a Magyar Nemzeti Bank Egeri Fiókintézeténél.

M. Kir. Postatakarékpénztári clearing számlaszám: 42682.

Vásárol: Erdőállományokat egy, vagy több évi kihasználásra. Termel és elad: Mindennemű kemény (tölgy, bükk) fűrészárut, parkettát. — Kis és nagyvasuti talpfát, különfát, táviróoszlopot, bányafát, kerítésoszlopot, szőlőkarót, seprőnyelet, tűzifát, faszenet.

Hevesmegyei Takarékpénztár R. T.

Alapított 1846-ban.

Érdekközösségben a
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesülettel

Eger. Telefon 34.

Fiókok: **Füzesabony**

Kál

Tiszanána.

Egyházmegyei Takarékpénztár R. T.

Eger. Tel.: 175.

Fiókintézetek: **Jászberényben**
és **Gyöngyösön.**

HEVESMEGYEI NÉPBANK R. T.

EGER. TELEFON: 73.
(Városház épület)

Alakult 1906-ban.

Magyar Általános Hitelbank

egri fiókja.

Eger. Tel. 47 és 172.

Minden ember életében kínálkozik egyszer szerencse!

Ha az alkalmas pillanatot megragadja, Ön is szerencsés lehet és milliókat nyerhet!

Kisérelje meg szerencséjét, vásároljon nálam sorsjegyet!

Húzás október 20—22.

BANK ÉS TŐZSDE BIZOMÁNYI ÜZLET
DEUTSCH SIMON EGER TELEFON: 160.
M. kir. Osztálysorsjegy főelárusító.

A kedvezményes vasuti jegyét ne használja föl arra,

hogy saját és a mások szükségletét BUDAPESTEN szerezzék be!

Hatvanban elég megbízható iparos és kereskedő, becsületbeli kötelesség azokat támogatni!

Káposztás István

étterme és
szállodája
HATVAN.

A vasúthoz vezető ut mellett.

GYÖNYÖRŰ, ÁRNYAS
KERTHELYISÉG.

**Az okos, takarékos
ember**

csak nagy fűtőértékű
salak-, kő- és palamen-
tes szénrel fű.

A tatai szén és brikett

ezen kiváló tulajdon-
ságokkal rendelkezik.
Egy próbarendelés

BARÁTH ISTVÁNNÁL

(Grassalkovich u. 74 sz.)

meggyőző mindenkit gyakorlatban is.

VIG FERENC

**órák-ékszerész, var-
rógép és kerékpár
kereskedő HATVAN.**

Ajánlja dusan felszerelt áru-
jait ugymint órák, ékszerek,
dísztárgyak, varrógépek, ke-
rékpár és motorkerékpárok
valamint alkatrészeit.
Kedvező részletfizetésre is kapható.

**Bindfeld Márk és fiai
részvénytársaság**

épületi kereskedő cégnél
a legmodernebb kivitelű
cementárak és műkövek
beszerezhetők.

Hatvan. Telefon 30.

„Orion”

első rendű rá-
dió készülékei

Fuchs Jajos

kerületi képviselő
üzletében kapha-
tók. Telefon 108.

Klang Sándor

vaskereskedő.

HIRLING LÁSZLÓ

ÉPÜLET ÉS MŰBÚTOR
ASZTALOS.

Blumenthal fakereskedő mellett.

Balogh Zoltán

cipésmester.

Központi iroda.
Horváth Mihály ucca 774.

**Nagy és kisméretű!
géptégla, hornyoltcserép!**

A Hatvani Gőztégla és Cserépgyár r-t.
hatvani gyártelepén kitűnő minőségű.

Nagyméretű tégla	Hornyoltcserép
Kisméretű „	Cserépcserép

TELEFON	VIDEKI
Központi iroda 22.	viszonteladókát
Gyártótelep 31.	keresünk.

**Olcsó áron,-
részletfizetésre is kapható!**

Schwarcz László

rőfős-, rövid
és
divatáruháza.

Rosenberg

**vas-, fűszer-,
csemege ke-
reskedő, ke-
rékpárraktár.**

Imre Sándor

CSEMEGE ÜZLETE.
Dr. Lakner-féle ház.

Heller Izsó

illatszer és pipere cikkek.
fotoszaküzlet.
Gallértisztítás, kelmefestés!

BORBÉLY és KRAMMER

HATVAN

TELEFON 80 SZ.

Foglalkozási ágak:
gépjavitó üzem, autó
és gépfelszerelési cik-
kek árusítása, szik-
vizgyár, daráló ma-
lom és hideg uton
történő szekérrálfu-
zás. Sphinx benzín
töltő és garage.

Vörös János

mészáros. Villanyerőre beren-
dezett hentesáru üzeme! Napon-
ta friss vágások és főlvágottak.

Blumenthal Béla

épületi-kereskedése és
cementgyára.

Hatvan. Telefon 29.

Elsőrendű cementárak!

Mindennemű építőanyag:

cement, téglák, cserépkő, nád, kőpor stb.
a legjobb minőségben kapható.

Aki a 60-as emlékművet készítette.

Kienle György egri szobrász

A 60-as Hősi Emlékmű Bizottsága Amótiálov István tábornok elnöklése alatt a tervező Wálder Gyula műegyetemi tanárral egyetértően Kienle György egri szobrászt bízta meg az emlékmű elkészítésével, mert a bekért ajánlatok közül az övé volt a legjobb és Kienle György ismert tudása, eddigi alkotásai kezességét nyújtottak arra, hogy az emlékmű elkészítése nála a legjobb kezekbe lesz letéve. Kienle szobrász maga is tartalékos hadnagy és kivette részét a harctér minden szenvedéséből. Öt éven át a két legnagyobb fővárosi közemi cégnél volt felelős üzemvezetője és a szegedi fogadalmi templomnál nagyobb munkálatok levezetését végezte. Szibériai hadifogságban amerikai és japán főtisztekről csinált plakettjeivel és mellszobrával szerzett elismerést a magyar névnek. Itthon számos hősi emlékművet tervezett és kivitelezett. Kisebbségi síremlékek is hirdetik iparművészeti tehetségét. Ezek között Nagy János dr. egri kanonok és nemzetgyűlési képviselő impozáns síremléke, amelyet Eger város megbízásából készített a jeles szobrász. Az egri református templom művésziesen kikepzett bejárata; az érseki Liceum falán a Jogakadémia hősi emléktáblája, a Várkertfalán a külső falán a volt 12. honvédelmi ezred emléke mind olyan művek, amelyek öregbítették Kienle György iparművészeti hírnevét.

A most József kir. herceg által leleplezett egri 60-as emlékmű nemcsak művészeti kiválóságát dicséri Kienle Györgynek, hanem technikai felkészültségét is. Az emlékművel ugyanis közel száz mázsás darabokból kellett műtelepén kimunkálnia és ezeket a roppant súlyú köveket tíz méter magasságig kellett egymásra illeszteni.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos:
Ög Vilmos, Hatvan, Telefon: 85.

Társzerkesztő: **Balogh István Gyöngyös.**

Főmunkatárs: **Kelemen Andor, Eger.**

Kéziratok, előfizetési és hirdetési díjak a kiadóhivatal címére Hatvanba küldendők.

Hirdetések díjszabás szerint.

3277/th. 1932. szám.

Arverési hirdetmény-kivonat.

Pásztói Takarékpénztár Rt. (képv. Dr. Illés Gyula ü. H.) végrehajthatónak Tóth Márton és neje Pranda Mária végrehajthatást szenvedő ellen indított végrehajthatási ügyében a telekkönyvi hatóság az 1881. LX. t.-c. 144., 146. 147. §-ai értelmében végrehajthatási árverést 266 P. tőkekövetelés és járuléki behajtása végett a hatvani kir. járásbírói területről levő, Tar községben fekvő, s a tar 509 sz. tkvi. betétben A II. 6, 8-11, 18-23, sor 1519/1, 1520/1, 1521/1, 1740/1, 1519/3, 1520/3, 1521/3, 1740/3, 2116/3 hrsz. alatt foglalt ingatlanból B. 11 sor Tóth Márton (nős Pranda Mária) nevében álló $\frac{1}{3}$ rész illetőségére a B. 3 sor alatt az 1321/tk. 1896 sz. végzéssel Waldopfel Fülöp javára bekebelezett közzénjogosítvány sérelme nélkül 730 P. kikiáltási árban, — az ugyanott 663 sz. tkvi. betétben A. +1 sor 2351 hrsz. alatt foglalt ingatlanból B. 7 sor Tóth Mártonné Pranda Mária nevében álló $\frac{1}{3}$ rész illetőségére a B. 2 sor alatt az 1321/th. 1896 sz. végzéssel Waldopfel Fülöp javára bekebelezett közzénjogosítvány sérelme nélkül 5 P. kikiáltási árban, — az ugyanott 677 sz. tkvi. betétben A. I. 5, 6 sor 209/2, 210/2 hrsz. alatt foglalt ingatlanból B. 6 sor Tóth Márton (nős Pranda Mária) nevében álló $\frac{1}{3}$ rész illetőségre 485 P. kikiáltási árban, elrendelte.

Az árverést 1932. évi november hó 11 napján délután 5 órakor Tar község házában fogják megtartani.

Az árverelni szándékozók kötelesek bánatpénzzel a kikiáltási ár $\frac{10}{100}$ -át készpénzben, vagy az 1881. LX. t.-c. 42. §-ában meghatározott arfolyammal számított óvadékképes értékpapírosban a kiküldöttnél letenni, hogy a bánatpénznek előleges bírói letétbe helyezéséről kiállított letéti elismervényt a kiküldöttnek átadni és az árverési feltételeket aláírni (1881. LX. t.-c. 147., 150., 170. §§; 1908. LX. t.-c. 21. §.)

Az aki az ingatlanért a kikiáltási árnál magasabb ígéretet tett, ha többet ígérni senki sem akar, köteles nyomban a kikiáltási ár százaléká szerinti megállapított bánatpénzt az általa ígért ár ugyanannyi százalékáig kiegészíteni (1908. XLII. 25. §.)

Hatvan, 1932. évi május hó 2. napján.

Dr. Berecz s. k.
 kir. járásbíró.

Minden csütörtökön friss pörköltkávét vásárolhat
HAJDU ÁRMIN kereskedésében, Hatvanban.

ASBESTPALA-ÉRTÉKESÍTŐ K. F. T.

„NAGYBÁTONY-ULJAKI” EGYESÜLT IPARMŰVEK R. T. = MISKOLCI ÉS TÁRSA ASBESTCEMENTPALAGYÁR B. T.
 PALAGYÁRTMÁNYAINAK KÖZPONTI ELADÁSI IRODÁJA: Budapest, V. Vilmos császár-út 32.
 Szigonyem: PALAKÖZPONT. Gyár: PISZKEN (Észtergom m.) Telefon: 274 30.

A legjobb és legbiztosabb tetőfedőanyag, amely soha javítást nem igényel, a tűz, fagy és vihart álló

„TERRENOL” és a * * „ULJAKI” ASBESTCEMENTPALA !

Kerületi képviselő HATVANBAN: Blumenthal Béla fakeskedő.

Az ünnepi szám ára 1 pengő.

A. B. C.

utasok részére :

A: Ha Budapestre jön, szálljon meg a dunaparti elsőrangú BRISTOL szállodában.

B: mert olcsó áron nyújt mindent: szép szobát, kitűnő ellátást és szórakozást, hisz úgy a délutáni teánál, mint az esti vacsoránál tánc van.

C: mindezt (szobát teljes kitűnő ellátással) — a szoba fekvésétől függően — már napi 12— pengőért kaphatja.

Eger és Vidéke Hitelszövetkezet

mint az
Országos Központi Hitelszövetkezet
tagja.

Folyósít kölcsönöket szövetkezeti tagok részére részére ingatlan fedezet mellett váltóra és folyószámlára.

betéteket takarékkönyvecskére,
folyószámlára.

E G E R,
Széchenyi utca 20.

Telefon: 206.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Kérjük lapunk igen tisztelt olvasóit,
hogy előfizetési díjaikat sürgősen be-
küldeni sziveskedjenek.

A Hevesvármegye kiadóhivatala.

Standard

rádiókészülékek.

Illés Béla
radiószaküzletében.
Eger. Telefon: 230.

Bell Miklós

tégla és
cserépgyára.

Mátraderecske.

Vámosgyörki

HANGYA

szövetkezetnél a híres tatai
szén és tatai brikett kapható.

KORONA

**nagy-
szálloda
EGER**

Tulajdonos: Eger megyei város.

Bérlő: Unterreiner János.

Legmodernebb berendezésű szálloda,
50 szobával, a gyógyhatású fürdők, és
uszodák közelében. Napi penzió 8—12 P.
Turista-ellátás napi 5.50 P. Hosszabb
tartózkodás esetén árengedmény.

Felvilágosításokat ad:

Városi Idegenforgalmi Hivatal,
Eger (városház)

**Eladó gyümölcsfa-
oltványok.**

KESERÜ BÁLINT faiskolájában, Pusztamonostor, Szolnok megye. (A Magyar Faiskolai Szövetség tagja.) Alma, körte, szilva, kajszli, cseresznye, meggy, dió, cserfa magról, vadkörte és vadalma, két éves csemeték. Versenyképes minőség és árak. Árjegyzéket kívánatra küldök. Látogatókat szívesen fogadok. Telepem közvetlenül a pusztamonostori vasútállomás mellett van.

„Bika”

szálloda és étterem

Tiszafüreden

A nyaralási időnyre

napi penzió lakással együtt:
1 személyre 4.50 P. 2 személyre 4.00 P.
3 személyre 3.50 P.

Tatai darabos szén és a tatai brikett pótol minden más külföldi szenet!

NYOMATOTT VÉGH DEZSŐ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN HATVANBAN.